

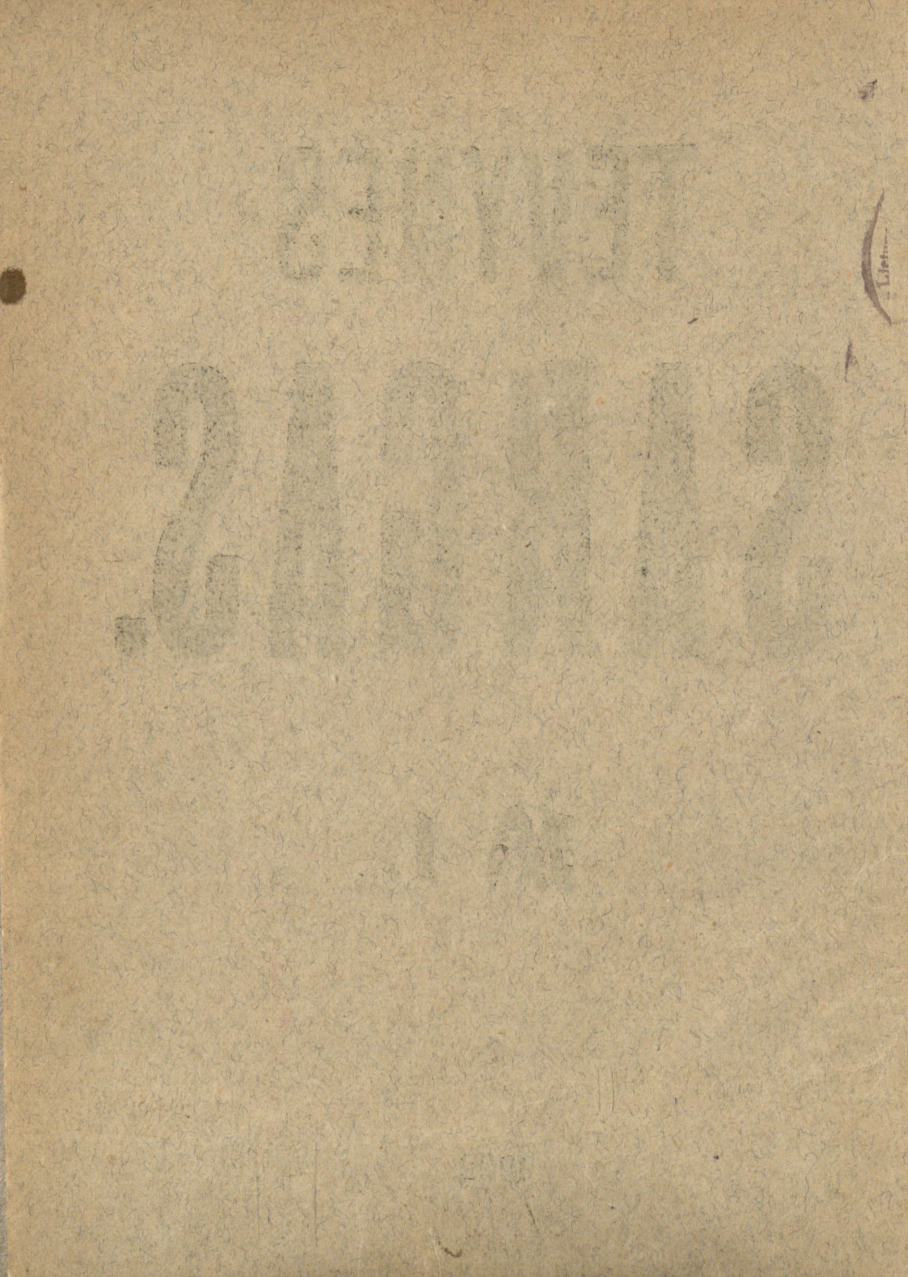
22

**TĒVYNĒS
SARGAS.**

№ 1.

1902.

№ 1. A.

Tėvynės Sargas.

1604303
Mėnesinis keimarinis laikraštis.

Gaunamas pas **J. Lapiną** už 50 kap. (Tilsit, Ostpr. Goldschmiedestr. 8)
ir pas Rev. A. Kaupą už 1 dol. (America Scranton, Pa. Theodore Str. 114)

Turinys slėpamosios (A) dalies.

I. Vardan Dievo ir tėvynės ir per 1902 metus!	2
II. Mūsų mokyklų dalykai	4
1. S. 1. Laisvę spauzdinimo lietuviškų knygų tada tegausime, kada nebeleisime vaikų į „ruskas“ iškalas. 2. Kunigų vaikščiojimas į tas iškalas neparodo, juog tos yra „Lietuviams“ geros. 3. Daugiau agitacijos. 4. Deltuvoje. <i>Kaukas</i> . 5. Drukšėje. <i>A. P.</i>	
III. Lietuva sapne ir ištikro. <i>Krištupas</i>	14
IV. Ar patrijotai? <i>Jautis</i>	17
V. Ant baliaus pas „Swiet'a“. <i>M. Dagilėlis</i>	19
VI. Įvairios žinios.	23
1. Ruskina mus iš visų galų! 2. Kareiviai naujikai. 2. Kelius taisykite! 4. Daugiau rūpesčio apie savo rašėjus! 5. Iš Kalvarijos. 6. Gadunavo. <i>Tinginys</i> . 7. Taupamosios markos. <i>A. Dągis</i> . 8. Iš Jonavos. 9. Užpalių. <i>Laukiutis</i> . 10. Nuo Šiaulių. <i>Laukinis</i> . 11. Iš Plungės. <i>F. Laima</i> . 12. Klikolių. 13. Vėgerių. 14. Akmenės. <i>A. Žiburėlis</i> . 15. Ukmergės. 16. Ukmergės. 17. Smilgių. <i>Kaukas</i> .	
VII. Atsakymai.	38

39393

Vardan Dievo ir Tėvynės ir per 1902 metus!

Girdžiame, po Lietuvą ir Ameriką paėjęs garsas, juog „Tėvynės Sargas“, kaip laikraštis katalikiskai-tautiškosios Lietuvių dalies, krisiąs dėl paprasto „tikinčiųjų“, t. y. tikėjimo įstatymais susivaržiusųjų nedarbštumo.

Skubu užginti tą dvejoją neteisybę. 1. „Tėvynės Sargas“ gyvens, duok Dieve, laimingai ir per 1902 metus; 2. Sargiečių darbštumas 1901 metuose nebuvo mažesnis už pirmesnį. Jeigut-gi „Tėvynės Sargo“ 1901 metuose vietoj 12 knygučių teisėjo penkios,*) „Žinyčios“ gi tik viena, tai visas atsakymas krenta ant jų Redaktoriaus. Daugybė primygtinų šaukimų, kaip Dievą mylint, gaivinti „T. S.“ ir „Ž.“ reiškia, juog daugumas Lietuvių skaudžiai jaustų, jų netekę. Tekrintie-gi Redaktorius o ne reikalingi laikraščiai!

Jei nepasirodytų juokinga, pasakyčiau, juog dabartinis Redaktorius krenta, kaip auka dar perankstyvos idėjos-idėmnos vienybės visų Lietuvių apšvietimo ir tautystės dalykuose. Sakau — perankstyvas, nes mēs visi Lietuviai dar tebesame atspindis svetimų, skaisčiai šviečiančių idėjų, nuosavės, tikrai „lietuviškos“ idėjos sulyg aguonos grūdą teturėdami. Dirbame, tiesa, ant „lietuviškos“ dirvos; nebemaž aukų turtais ir vargu padėjimo, nebemaž galvų krito, — bet vis tai — ne dėl „Lietuvos“: vieni dirba dėl „Rymo“, kiti dėl „Bebelio, Markso“ etc.

Dabartinis Redaktorius, „Tėvynės Sargui“ vardą davęs ir sulyg tam laipsniui, ant kurio dabar stovi, išlavinęs, mėgino užimti vidurinį kelią; mėgino, benepavyks suderinti du su kirtom nuomonėm Lietuvių būriu, išrandant bendrą grynai lietuvišką kulturišką darbą.

Šešerius metus pradirbęs, mato tai, ką nuo pat pradžios kiti praregėjo: juog pilna tautiška Lietuvių vienybė — tai tik svajonė; dar permažai prispaudimų ir nelaimių teprityrėme, kad jaustume reikalą sujungti visas savo gales prieš bendrą priešą. Kad visą dūšią ir širdį padėjau į mėginimą sutaikinti visus, pasijutau neįtikęs nė

*) Skaitytojai nebuvo nuskriausti, nes knygutės buvo nepaprastai storos.

vieniems, Lė kitiems. Kiekvienas regėjo mano darbą tik silpnąją pusę, o gerosios, gerųjų norų — nenorėjo matyti.

Nežinodamas nėjokių atžvilgių į ypatas, stojančias ant kelio tautiškai mūsų gerynei, užsipelniau galingųjų rūstybę, kurie stengėsi viseip man suburti ir nuo užsiėmimo atstumti. Spyriaus, kiek galėjau. Bet kad ėmė gražoti „bojkotu“ naudingų laikraščių, tariaus geriau busiant, šalin pasitraukus. Gal išsiras kitas, kurs praktiškaus sugebės darbuotis ant publicistiškos dirvos, t. y. aiškiaus užžymės katalikišką ortodoksiją ir daugiau turės „peštukiškos dvasios“ nepermeldaujame kariavime su Lietuviais — nebe-katalikais.

Ar didesnė būs **Lietuvai** iš tos peštynės nauda, tai paskui pasirodys. Kokia nauda ar pragaištis iš mano publicistiško darbo buvo, tesprendžia, kam tai rūpi, peržiūrėdamas mano išleidimus. Pertariu tiktai, juog pilną atsakymą už dorišą, moksliską ir literatišką pusę, t. y. už suskyrimą medžiagos ir jos pagal savo nuomonę perdirbimą teprisiėmiau nuo № 12 1897 m. Už № 1, 1896 ir lyg № 6 1897 atsako Paistrietis; už № 7 lyg № 11 1897 m. — Sodietis. Už anksčiaus tilpusius straipsnius atsakau tik už tuos, po kuriais yra mano parašas. Kurs № būs paskutinis iš - po mano pluksnos išėjęs, ir gi būs pažymėta.

Apie tolesnius sargiečių projektus ir apie tolesnį būdą laikraščių nekalbėsiu, nes tai būs Naujojo Redaktoriaus dalykas: aš pagrišiu prie pirmykštės rolės — paprasto sandarbininko.

Teduodi Viešpats gausingesnių darbo vaisių susilaukti tiems, kurie su liuosesnėmis rankomis darbuosis! Mūsų visų Lietuvių — katalikų būs — padėti jiems iš visos kišenės.

Dabartinis „Tėvynės Sargo“ ir „Žinyčios“ Redaktorius.

Mūsų mokyklų dalykai.

1. Laisvę spauzdinimo lietuviškų knygų
tada tegausime, kada nebeleisime vaikų į dabartinės
ruskas iškalas.

Ar girdėjote šitokią Lietuvių kvailystę? Pranešė mums, juog tarp Lietuvių - valstiečių atsiradę tokie, kurie apsi-skundę vyresnybei ant savo mokytojo, už tai, kad jisai nevisus vaikus, norinčius mokytis, tepriiėmas į mokyklą. Dėl skundimos - skundės, tai teisybė; bet netikėkite, susiedai, kad tai būtų jų pačių išmislas, jų pačių rūpestis apie tikrus savo reikalus: tai patįs ruskiai įkalbėjo jiems ant rašto parodyti, kaip „Lietuviai“ (?) ruska kalbą mėgia, kaip glaudžias prie rusko apšvietimo. Norėtume pamatyti vyresnybės džiaugsmą! Štai, sako, kada mēs patįs siūlojame Lietuviams iškalas, tai tiek ir ir tegirdžiame: „**neriekia, nereikia mums tokių iškalų, kur savosios, lietuviškos kalbos neleidžia mokytis!!**“ O čę, veizdėkite, patįs pradeda reikalauti rusko apšvietimo, nėkiek neminėdami apie savąjį, apie lietuviškas knygas ir raštą. Na, jei teip, tai visi reikalavimai lietuviškų knygų spauzdinimo — ne pačių žmonių reikalavimai, bet maištininkų - kunigų ir kitų apšviestūnų - Lietuvių, kurie, Dievas žino, ko beįsigeis. Ruskiai, Lietuvių prieteliai, kurie teip galvą guldžiate už daleidimą jiems skaityti lietuviškas gazetas ir knygas, jūs dabar žinokite, kaip dalykai stovi: Lietuviai su ašaromis meldžia, kad mēs jų vaikus apsi-imtume ne lietuviškai, bet ruskai mokytį. Kam-gi beužstojate juos? Geriaus klausykite mūsų, Lietuvos ruskin-tojų: mēs geriaus esame ištyrę, kas naudingiaus būs Lietu-tuviams. Ruskų, ruskų, ne lietuviškų knygų! rusko, rusko, ne lietuviško mokynimo. Užtikriname jus, juog, padidinus skaitlių ruskų mokyklų, už kelioikos metų jau nė vienas Lietuvis nebeužsimins apie reikalingumą lietu-viškos kalbos. . . .

Nors tų „lietuvių“ reikalavimas rusko mokslo yra tik „šunų“ lojimas; ale, kaip matote, ir šunų lojimas gali kartais akis apvilkti tiems iš ruskių, kurie mums gero nori.

Ar matote, kiek blogo gali visai Lietuvai-tėvynei padaryti vienas-antras neišmintingas žingsnis, vienas-antras be apsimislijimo ištartas žodis! Šitokie lietuviai-besma-geniai padarė, kad lyg šiol dar neapturėjome reikalau-jamos laisvės spaudinimo Rusijoje lietuviškų knygų nors tiktai Dievui pagarbinti, nors tiktai dienoms nurokuoti. Šitokie lojimai už arielkos kvartą parduoda visą per tiek metų keliamą gerų lietuvių vargą, rūpestį, kaštą, kad kogreičiausia mūsų priešai-ruskiai paliautų mūsų kalbą spaudę ir persekioję. Kiek jau kartų štai-štai būs jau visi ruskiai-didikai perkalbėti; jau-jau apturėsime su kruvinomis ašaromis laukiamą iš Peterburgo naujieną, juog leidė nors vieną knygą išspausti, — kaip vėl viskas nutyla: mūsų ruskintojai, Lietuvoje gyvenantįs ruskiai, gauna naujus pragumus darodyti, kad Lietuviams lietu-viškos knygos visiškai nereikalingos.

Anais metais visose kanceliarijose ir tegirdėjai: Lietuvoje ruskos iškalos dėlto tuščios, kad tenai nėra nieko lietuviško: nė skaitymo, nė rašymo, nė Dievo mokslo. Dabar apie tai nutilo, nes Lietuviai, dievai žino, dėlko, pradėjo grūste-grusti savo vaikus į tas iškalas, nė vienu žodžiu jų nebepapeikdami. Koks tai bausis apkvai-limas! Tai pasismaugimas iš geros valios.

Žinokite-gi Lietuviai-valstiečiai: kol nepradės vyres-nybė vėl, kaip neseniai, kalbėti: ruskos iškalos neturės lietuviškų vaikų, kol neleisime jiems lietuviškų poterių kalbėti, lietuvišką knygą skaityti, tol lietuviškų knygų su lietuviškomis literomis, kaip savo ausių nema-tysime. Klausykite-gi ir kitiems paaškindite, juog geras, išmintingas Lietuvis ne tiktai mergaičių, bet ir ber-niukų neprivalo leisti ant mokslo į tokią iškalą, kuri įsteigta yra vien ant mūsų pažeminimo, ant panaikinimo mūsų kalbos, mūsų poterių. Dėl vaisko berniukus moki-nate? Šimtai, tūkstančios nemokytų vaiską atbūna. Išmin-tingieji, turėkite drąsumą ne tiktai neleisti, bet ir spiriantiems jus atsakyti, dėlko neleidžiate. Nebūkite nebiliai, kaip žuvįs! Iš kur vyresnybė žinos jūsų norus, jei tylėsite? Jūsų daug; jei daugumas vienodai mislys,

tai kas-gi jums galės ką nors blogo padaryti? Veršius tik su botagu tegano. Protingi sutvėrimai patįs galvą suka apie savo reikalus. Jei visi užsispirsime, nejaugi negausime savo? Neveltui gi seniaus vienas Lenkas apie Lietuvius pasakė: „Žmonės tie ramūs, jautrus, paslaptingi, kaip tai sakant, mušti-pešti. Kad atviros širdies, tai kaip vaškas tirpsta; bet kad juos kas užkabins, tai lyg grabui nedovanos ir ant galo savo gaus“. („Piešń o ziemi“). Ar-gi mēs perdaug atsimainėme? Ne! Mūsų prigimties privalumai paliko tie patįs, tik truptį mus sukvailino, ištvirkino ir įbaugino. Šalinimės nuo visoko svetimo, užsiverkime tautiškoje savo atkaklybėje, kaip seniaus miškų tankynėse: teprieina niekas. —

2. **Kunigų vaikščiojimas į ruskas iškalas neparožo, juog tos yra Lietuviams geros**, nes kunigai priverstinai vaikščioja, ir nuėję turi rankas ir kojas suvaržytas, nieko negali prigulinčiai, tikrai katalikiškai išmokyti. Galų gale, kad ir turėtų kunigas šiokią-tokią laisvę, tai vis gi nieko nepadarytų, nes dabartinės iškalos teip yra blogos, kad nė aniolas ne pavers į geras ir naudingas. Kadangi vienok kunigų vaikščiojimas į iškalas neišmanančių, maž apšviestų žmonių akyse pakelia tų iškalų rimumą, jų šlovę, o ir patįs kunigai tankiausiai nežino, kaip būtų geriau, ar tankiai, ar retai tevaikščiojus, tai ir į kunigus turime prabilti parązindami ir juos prie obstrukcijos, tai yra prie susiturėjimo nuo lankymo tų iškalų, kurios dėl mūsų nužeminimo įtaisytos. Tikėjimo mokytojams paskirsime VII dalį lenkiškos knygelės: „Stosunki Kościelne na Litwie“, parašytos su didžiu žinojimu mūsų padėjimo, nors su perdideliu piktumu ant kunigų, kuriems visiems keletą dalykų prikaišioja tokių, kuriuos teužeisi pas vieną - antrą. Šitame skyriuje rašėjas kalba apie kunigus, kuriuos ruskiai vartoja savo iškaloje, kaipo pabūklus ruskinimo Lietuvių, dėlto-gi juos Lietuvoje į iškalą kodaugiausia traukia, tuotarpu kad Lenkų Karalystėje kodaugiausiai juos atstuma nuo iškalų, nes Lietuvoje kunigai turi ruskų poterių mokyti, o Lenkuose — lenkiškų, t. y. Lietuvoje kunigai yra tik pagalbininkai ruskių-mokytojų.

Ale tepaklauso patį Lietuvos kunigai. „Aš negirdėjau, kad kunigai būtų kada nors savo tarpe susikirtę, ar jiems pridera, ar nepridera mokyti vaikus tikėjimo valsčiaus mokyklose. Ant pirmos pažiūros rodos, juog apie tuos dalykus negalima dvejaip galvoti: juog visame katalikiškame sviete kunigai mokina religijos iškalose, tai dėlko gi pas mus turėtų kiteip būti, dėlko gi mes turėtume iškalą išleisti iš po religiškos įtekmės?

Bet du yra dalyku, atskiriančiu mūsų iškalas nuo iškalų kitur. 1, iškalos kitur apšvietimą beria, o pas mus — „ruskinimą Rusijos pakraščiu“; 2, kitur tikėjimo mokina ta kalba, kuria vaikai namie ir bažnyčioje meldžias, o pas mus — svetima, ruska kalba.

Tuodu dalyku teip permaino pažvilgi į iškalas, juog kad kitur kunigas sąžiniškai turi iškalas lankyti, tai pas mus ir gi sąžiniškai turi nuo iškalų šalintis, jei nenori būti pabūklais maskoliškos ruskinimo politikos.

Valdžia gerai suprato, juog pašalinus kunigus nuo iškalų, susimazintų jų (iškalų) rimtumas ir įtekmė ant žmonių; valdžia gerai permanė, juog ruskas žodis, ypač religiškas žodis, ištartas kunigo, kurs tarp Lietuvių skaitos maž ne už pranašą, daugiaus prisidės prie suruskinimo katalikų, neg vargingas darbas činauninkų-mokytojų. Ko nepadarys učitelius-ruskintojas, tai pabaigs katalikų kunigas. Atitrauks katalikystę nuo lietuvystės ar lenkystės, priglaus prie maskolystės, ypač-gi pripratins žmones prie klausymo ruskų pamokslų bažnyčiose, prie kalbėjimo ruskų poterių ir prie vartojimo „Zolotych Altarikow.“ Pripratę klausyti rusko religijos mokslo iškalose, mūsų žmonės nenustebės, kad ta kalba kunigas atsilieps ir iš ambonos. Nuo iškalos į bažnyčią tik vienas žingsnis. Jei kuomet sugrižtų Žilinskio laikai, tai, kas žin, ar bepriiešintus žmonės ruskai kalbai bažnyčioje, kaip tai padarė apie 1860 metus, kad norėta įvesti ruską ritualą. Laimė tik, kad maža tik dalis mūsų kunigu-darbštuolių skubinas į iškalas; didelis daugumas tik dėl akių porą kartų aplanko iškalą per visą žiemą. Tiesa, daro tai daugiaus iš tingėjimo, labai tankiai iš neturėjimo laiko; bet tame atsitikime

tinginytė ir laiko nebuvimas yra išganingi, nes neleidžia jiems pridėti savo rankas prie ruskinimo savo brolių.

Įstabus dalykas, kad ta pati valdžia, kuri pas mus taip rūpestingai traukia kunigus į iškala, Lenkų Karalystėje visiškai juos šalina; taip užsirūpinusi geru mūsų tikėjimo padėjimu, tenai visiškai nesielojas ir neprilanki yra. Iš kur toks nevienodumas? Idant suprastume priežastį, atminkime, juog Lenkų Karalystėje valdžia turėjo daleisti mokymą religijos lenkiška, o ne rusiška kalba, kaip tai yra „Šiaur-ir Piet-Vakariniuose Kraštuose“, t. y. Lietuvoje skirtingumas mokymo kalbos, daro skirtingumą ir tarp mokytojų. Lenkų Karalystėje mokytojas, mokydamas religijos lenkiškai, nebutų pabūklas (instrumentas) ruskinimo valdžios rankose, tad gi ir nereikia jo visiškai: religijos mokys valdžios paskiriamas svietiškas žmogus, mokys prisirišimo prie sosto ir viešpatystės, atsiremdamas ant religijos. Vienu žodžiu sakant, prityrusi, darbi valdžia šalina kunigus nuo iškala Lenkų Karalystėje dėl tų pačių priežasčių, dėl kurių Lietuvoje pritraukia. Tegi atveria akis tiems kunigams, kurie lyg šiol neregėjo, juog valdžia gudriai naudojas dvasiškija išpildymui savo užmanymų iškaloje. Mums nedyvai, kad valdžia turi tokiuos norus: per 100 metų jau prie to pripratome; ale kad kunigai padeda ruskiams sukti kilpą ant savo žmonių kaklo, tai jau skaudu.

Ale aš užmirštu, juog kunigams terūpi katalikystės dalykai. Gerai! Paveizdėkime, kiek katalikystė turi naudos iš rusko religijos mokymo, arba geriaus, kiek prakištų, kad tokio mokymo visiškai nebūtų.

Sakote: vaikai nemokėtų religijos. Visųpirmu šventąją Istoriją mokėtų ne prasčiau, nes jos priverstinai turi mokyti patį mokytojai. Katekizmo gi kunigai, vaikščiojantys į iškala, visiškai nemokina, apsistodami ant išmokimo ruskai poterius ir kitų iš atminties žinotinų dalykų, sulyg mūsų „ištisiniais“ poteriais. Klausiamo, kokia nauda, kad vaikučiai išmoks to ruskai, ko jau lietuviškai moka? Ar tai nauda būs mūsų Bažnyčiai, kad vaikai, valdžiai panorėjus, arba patiems užsimanius, būs jau prisiruošę su kunigų pagelba?

Kunigai turi lankyti iškalą, nes kiteip pravoslauni mokytojai ir popai mokys vaikus katalikiško tikėjimo ir patrauks prie pravoslavijos. Tie sakiniai, baisiai skambantys katalikų ausyse; ištikro yra mažiaus pavojumo, arba ir visiškai jo nėra. Mokytojai, kaip jau sakiau, mokina tik Šventosios Istorijos, kuri katalikų tikėjimui nepavoginga, nes tokia pat pas pravoslaunus, kaip ir pas mus. Popų gi mokynimo, nežinau, ar yra nors vienas atsitikimas. O jei ir yra, tai didelės blėdės Katalikų Bažnyčiai nepadarys, nes mūsų žmonės jau pripratę yra pope matyti neprietiškos religijos apaštala, neįtiki ir nepaklius po jo įtekme, ten galėtų vaikščioti; bet tokių vietų negut tik keletą teatrasi.

Sulyg mano numanymą ne apleidimas, bet rūpestingas lankymas lekciją katalikystei vodingas, nes ruskas mokynimas naikina vieną išpaviršutinių skirtingumų tarp katalikystės ir pravoslavijos. Žmonių supratime tautystė teip suaugo su tikėjimu, juog maskolį vadina ir jis pats vadinas — „ruskos vieros“. Paviršutiniai sulygindami katalikystę su pravoslavija, atkeliamo vartus į viešpataujantį tikėjimą. Klausimas: kam — mums, ar jiems būs ant naudos toksai suartinimas?

Todėl mokynimas katalikiškos religijos ruskai valsčių mokyklose yra tai nuodėmė prieš religiją, pasparkas valdžios, norinčios ištautinti liaudį. Priruošimas vaikų prie pirmosios spaviednės, prie pirmosios šv. Komunijos — tai mūsų religijos mokslas. Katekizavimas nedėliomis — tai mūsų mokykla. Tokia iškala mus bepaliko; ten pritaikinkime savo rūpestį apie žmonių ir Bažnyčios gerovę. O jei yra oficijališkas paliepimas lankyti pradines mokyklas, tai aplankykite tik porą kartų per žiemą, nedaugiau ir tebunie gana tikybiško pašnekėsio su vaikais jų kalba: lietuviškai Lietuvoje, baltgudiškai — Baltgudijoje. Išsikalbėti nuo lekcijų pas mus, kur teip maž kunigų, o darbo be saiko, yra labai lengva ir nebūs tai melagystė, jei tas valandas, kurias praleistume mokykloje, paskirsime ant mokynimo vaikų bažnyčioje.“ (38—41 p.) —

3. **Daugiau agitacijos!** Šalininkai „Varpo“, „Ukininko“ ir „Naujienu“, bene teiktumitės atkreipti savo akis ant mūsų mokslaviečių klausimo, kurio dar neišgirdote, nors jau sekmi metai be perlydos jį keliamo? Bene būtų tai vienas iš „bendrųjų“ dalykų, kuriuos privalo varyti lygiai „sargiečiai“, lygiai „varpininkai“? Taisymas obstrukcijos iškalų dalykuose, kaip ir dalykuose pritaikinimo rusiškų raidžių prie lietuviškos rašybos, bene išduotų geresnių, praktiškesnių rezultatų, kaip augštas siekimas sugriauti iš karto maskolių vienavaldystę, biurokratiją, atiduoti visus turtus į bendrą valdymą, apginti žmones nuo kunigų neteisybės ir tt.? Jei visą energiją, kurią gaišinate ant platinimo neapykantos luomų, ypač dvasiškijos, ant atšaldymo krikščioniškų jausmų, apverstumite ant sušiundinimo streikus kelti iškalose ir valsčiuose, kaip tai įvyko Alsėdžiuose, Raguvoje, Panemunėlyje ir kitur, gal didesnė būtų nauda ir labjaus mūsiškiai politiškai lavintus, neg iš sumažinimo ištikimybės katalikų dvasiškijos, kurs tai darbas, „kriaučiukams tepatinka“, kaip tai prisipažino vienas iš darbštesniųjų jusiškių. Broliai, ne iš ten vėjas pučia, ne ten tikrasis pavojus! Organizuokime agitaciją, kuri turi šansus pasisekimo, nes graži, pradžia jau pradėta, valdžios pripažinta ir iširta. Tolesnė obstrukcija lietuviškos jaunūmenės, tikriaus — tėvų, tik patvirtins augštosios valdžios numanymą, juog maskolystei Lietuvoje vieta tik šalip lietuviystės. Jei valdžia nenori lietuviystės, tai mes nenorime maskolystės, ir galas. —

4. **Deltuvoje,** Ukm. p. Kurie-nekurie deltuviai leidžia į mokyklą savo dukteris, kad pusberniams linkmiaus būtų mokytis. Ruskiai, išvydę tokį pagirtina linkimo prie ruskos kalbos, žadas parūpinti tam tikrą mergaičių mokyklą, kad ruską dvasią galėtų abiem nosim, kaip taboką gerti. Ištekėjusios augins, žino ruskiai, nebe lietuvius-katalikus, bet gudus-pravcslaunus; greičiaus tad įvyks troškiamas: vienas Dievas, vienas caras ir vienas pravoslaunas tikėjimas. Laimingos keliones, lietuviai-katalikai! Sukite kilpą ant savo kaklo! Kaip gi tai gražu būs, kad jūsų dukrytės, sugrįžusios iš iškalos, užtrauks: „Sašenki — Mašenki“ arba kitą kokią dorą (!)

giesmelę. Oi, neleiskite, neleiskite mergaičių į tas ruskinimo vietas! Verksite patįs ir kiti verks, paskui, bet būs pervėlu!

Kaukas.

5. **Drukšėje** (Dryswiaty) Zar. p. Čę jau mus Baltgudijoje jau tokia nelaiminga vieta: mažne kasmet, nuo mūsų pagrobę, be jokio sūdo ir teisybės išveža kunigus. Teip, užperniai iš Belmontų Braslavo par., naktį užpuolę, gudai išvežė didei maloningą mūsų tėvą kunigą Gaudešį; ketvirti metai kaip iš Zarasų išvežė kun. Butkų; penkiolika metų atgal vėl iš Drukšės. kun. Ant. Beržonskį; tame pat laike iš Vydžių kun. Liansbergą Vakulevičę ir kitus. Pas mus dėlto sunkus kunigų padėjimas, kad gyventojai mišri. Užvis daugiau, žinoma, katalikų, nedidi dalis senatikių. (staro obriady), o stačiatikių suvis nedaug. Tik apie Braslavą yra koks tūkstantis, nors gudai rašo apie 4 tūkstančius. Drukšės parapijoje yra apie 50 stačiatikių, apie 600 senatikių, o katalikų 10,000; žydų su tutoriais išviso apie 300. Žmonių kalba į vakarus-lietuviška, o į rytus ir šiaurę baltgudiška: pusė žodžių lenkiškų, pusė gudiškų ir daug lietuviškų. Rytiečiai poterius kalba lenkiškai; lietuviškai mažai kas tesupranta, daugumas suvis užmiršo. Aprašomasis atsitikimas įvyko rytiečiuose. —

Mūsų valsčiaus iškaloje vaikai skaityti ir rašyti mokės gudiškai, o poterių ir kasdieninių maldų lyg šiol mokės pirmame skyriuje lenkiškai ir lietuviškai, o antrame ir trečiame jau gudiškai. Teip ir mūsų mylimas kunigas Jurgis Stakauskis per penkerius metus mokė. Perniai pavasarį vidurnaktyje užpuolo žandoriai, asesorius, sprau-ninkas su keliais uredninkais ir, sučiupę bemiegantį kunigų, kaipo kokį žmogžūdį ar kaltininką, ir išvežė ant gelžinkelio.*) Tik ant rytojaus pėtnyčioje, žmonėms atėjus į bažnyčią, kaip su kalaviju, širdis pervėrė gailėsis, ypač, kad nė atsiveikinti niekas iš mūsų negavo, su tuo geriausiu mūsų dvasišku tėvu. Per trejus metus prie kunigo Stakaucko Direkcija vis kabinėjos, už tai kad vaikams leizdavo atsakinėti poterius teip, kaip jie mokės

*) Apie tai jau buvo „T. S.“ *Red.*

nuo savo motinų: lenkiškai ar lietuviškai. Mokytojas Karpelis daug kartų melagingai pranešė, buk kunigas vaikus lenkiškai mokias. Kelis sykius apturėjęs užklausimų nuo vyskupo ir Direkcijos, kunigas atsakė teip mokias, kaip rado, kaip ir pirma buvo mokinama: 2 ir 3 skyriuje suvis gudiškai, o pirmame skyriuje, kol vaikai dar nemoka gudiškai, leidžia atsakinėti tėvyniška kalba: lenkiškai, lietuviškai ar baltgudiškai. Teip ir buvo nutilę. Bet 1899 m. mokykloje atsitiko didis papiktinimas per nepadorų ir gėdišką elgimos mokytojo (Karpelis su savo tarnaitė susinešęs, gavo dvyinius); kunigas pranešė J. M. Vyskupui, tas kitur ir išsiuntė iš Kauno inspektorijų Ščensnavičių ištirti dalyką. Tasai, nė vieno liūdytojo nepaklauses, paėmė nuo anos paleistuvės parašą, juog nuo kito gavo vaikus, — ir mokytojas paliko teismus, o kunigas gavo išbarimą, kam praneša, nieko nežinodamas. Kur-gi nežinos, kad visas miestelis žinojo, tą mergą jau dviejū metai prie jo esant, bet ir ji pati gyrės, juog mokytojas aną žada paimti, nors buvo katalikė. Na, dabar matote, kokie mūsų vaikų mokytojai, ko nuo jų galime laukti! Gal būtų ir geresni, kad jų vyresniejie per pirštus nežiūrėtų į paleistuvavimą ir ne skaitytų už nieką to, ką mes už didžiausį grieką skaitome. Kun. St. antrą sykį parašė, prirodydamas liūdytojus, kurie po prisieka išpažino, juog mokytojas - paleistuvis, bet ant to jau niekas nebeatsiliepė. Tada mokytojas, atkeršydamas kunigui, vėl primelavo, būk jis skelbias kažką prieš pravoslaviją ir vis tebemokias lenkiškai vaikus antrojo skyriaus. Tuojaus kun. St. atstatė nuo mokinimo ir liepė užmokėti 100 rub. bausmės. Kadangi jis buvo neturtingas ir mokėti atsisakė, tai jo daiktus aprašė, ale jų tebuvo — už 30 rub. Teip ir tęsės. Kun. Stakauskio nebeleidė vaikų mokyti, o žmonės, supratę gudų šunystę, nebeleidė vaikų. Mokykloje beliko apie 10 vaikų žydų ar senatikių. Be to, padavė prašymą į vyresnybę, kad duotų jiems geresnį mokytoją, nepaleistuvį. Ir vėl atvyko tyrėjai: sprauninkas su tarpininku, ir visą dieną teiravos ne to, ant ko skundės, ne apie mokytoją, bet... ar ne kunigas paragino juos skūstiš. Gerai pasakyta: varnas varnui

akies neiškirs. Mokytojas ir dabar liko teisus; vietą jam davė dar geresnę Viepriuose, Ukm. p. ir išvažiavo, savo merga vežinas. Atsirado Drukšėje kitas mokytojas. Bet, vis mažai teturėdamas vaikų, ėmė gerti, patvoriais voliotis. Žmonės matydami, kokį apšvietimą gali jų vaikams suteikti tokie paleistuviai ar girtuokliai, rįšos patįs vaikus namie mokyti. Ant galo, kunigas pateko į klioštorių. Ak, ne laimė, kad nežinojome, kad, kaip vagis, jį išvogė! Būtume gynę savo tėvą lyg paskutinio, nes buvo nekaltai persekiojamas. Tegu-gi sūdas būtų ištyręs, o ne kokie nedorėliai. Mūsų gailėsis tuo didesnis buvo, kad kun. Stakauskį pažinome, kaipo rūpestingiausį apie mūsų bažnyčią. Prieš jį mūsų bažnytėlė menka medinė, jau 3 šimtmetį stovinti, su kiauru stogu, sienomis, apaugusioms kerpėmis su nežymiu bokštu, teip kad keleivis nuo karto negalėjo antštikti, ar tai bažnyčia, ar tai kokio dvarponio daržinė; šalip stovėjo žema medine, parimta, kad nesugriūtų nuo kalno, varpnyčia. Dabar gi išrodo kitaip. Padidinta keturiais sieksniais (dabar 15 sieksnių); varpnyčia bažnyčios prišakyje — mūryta augšta; stogas iš naujo apklotas, bažnyčia lentomis apmušta iš vidaus ir iš oro apipieryta — viskas erčias ir skaisčiaus išrodo. Nors kun. Stakauskis buvo kamendoriumi, vienok be jo nebūtume to padarę, ką padarėme: retas kunigas teip rūpinas apie Dievo garbę.

Dar reikia priminti jo rūpestį apie giedojimą, kurį pastatė lygiai augštai, kaip Kauno, Vilniaus katedrose arba Petropilės š. Kotrinos bažnyčioje. Giesmininkai tik 8, bet kokie! Visi balsai, kaip mergaičių, teip ir vyrų, labai nusidavę, ypač basai A. Gisičio ir A. Luskio. Melodija grynai bažnytinė, žodžiai aiškiai girdžiami, Mišios lotiniškai, lenkiškai ir lietuviškai giedamos, — žmones labai patraukia prie maldos ir pakelia širdis prie Dievo. Žmogus užmiršti visus vargus, viltis atbunda išgirsti dangišką giedojimą. Jei žemiškas giedojimas teip žmogaus širdį nutildo ir nuramina, tai ką-gi besakyti apie dangišką? Seniaus bažnytėlė buvo maža ir ta apydykė; dabar didesnė ir visados pilna. Tegu už vis tai duoda Dievas kunigui Jurgiui stiprybę, o mes, kada tik bažnyčioje

esame vis su ašaromis atsimename savo geradėją ir
mieliausį palinksmintoją. Tikimės, kad Dievas jį mums
kada nors sugražins. . . .

Parapijonis iš N. — ir Drukšės par.

A. P.

Lietuva sapne ir ištikro.

(Atsakymas ant „Sapno“ Apuoko. Veiz. „Varpa“ N. 7 p. m.)

Mielas Brolau! (Visi lietuviai jug broliai.). Tamstai
mūsų tėvynė Lietuva rodosi graži geltonplaukė moteriškė,
bemaž liuosa, pilna vėkos ir galės, pilna linksmumo, kuri
meiliai Tamstą bučiuoja už Tamstos aršumą prieš „klieri-
kalus, pabrikantus“ ir kitus anai „nereikalingus“ sūnus.
Man gi ana, mūsų miela motina Lietuva, išrodo greičiaus
paveiksle kentančio Kristaus, nekaip kokios meilios dievaitės:
jos rankos ir kojos retežiais suvaržytos, rūbai vietomis
sudraskyti teip, kad per plyšius vietomis matytis mėlinas
nuo sumušimo kūnas“; šalip, ant žemės gumulai nuo jos
galvos nuplėštų plaukų, o aplinkui jos apstojosi didelė
daugybė visokių kankintojų, visokio skyriaus Lietuvos
„prieteliai ir priešai: čę šit kokie ten kempenuoti ponai
kamendaravo kitais, iš kurių vieni su kalavijais ir šaudyk-
lėmis apstoję sergsti, kad kankintinė nesujudėtų ar ne-
pabėgtų; kiti su adatomis ir kitais menkais pabūklais
bado ją; kiti su kazokiškomis jiešmomis duria, o nagai-
komis kert jai per jos šventą veidą ir galvą . . . Toliau
nemažas burys žmonių visaip ją išjuokia ir spjanda anai
už akių, — ir tie bene būs lietuviški bajorai, nes pavydalai
lietuviški, o jų kalboje tankiai girdėti „chlop“; truputį
toliau perdėtinių suginti pilksermėgiai lietuviai, — tarp
jų matyti ir juodsermėgių, po priežiūra kelių vyresniųjų
juodrubių skubiai kasa didelę duobę; gretu daug kunigų:
vieni iš jų sustoję su įrankiais laidojimo — vandeniu,
krapyļu, smilkalu, kits su knygomis rankose prisitaiso
pamokslą prie Lietuvos kapo; už jų didės minios žmonių
su nekantrumu lauk, kada čę pradės laidoti, — „tik
greičiau, greičiau, nors ir pusgyvė“ . . . Netolie nuo tų

ne mažas burys rudbarzdžių su plačiomis burnomis, šoka „trepaką“, viduryje anų stalinė su „Russkim Dobrom“ ir antra su alum — pakasynoms . . .

Bet šitai iš atstoja iš visų pusių aplinkui, bemaž ant vieno atstumo; matytis atbėgant: kūdikių būrį su šauksmu: „dėdės, nekankinkit mūsų matušės!“ Šalip — toliau minė sermėguotų lietuvių suklaupę ant kelių meldžias, — tarsi anų maldas girdi: „Dieve, gelbėk mūsų tėvynė; parodyk, kaip mes anai turim tarnauti, kaip aną gelbėti, mes patį nesusumanom, ką daryti!“ Čę-pat iš užpakalio ką tik pribėgęs kunigų būrelis, tik nestorpilvių, — daugiau vis išblyškę, šaukia aniems: „brčiai, seseris, nesustokit! toliau, toliau, skubėkim tėvynei ant pagalbos! Bėgdami melskim Dievo, tik nenusiminkim ir nenuleiskim rankų: Dievas mus išklausys, tėvynė nepražūs!“ Toliau keletas „ponų“, iš kurių vienas rankoje tur ką tik padirbtą kują, kits dalgi tokį pat, kits ir kalaviją iš kur ištraukęs, toliau dar kiti su kitokiais įnagiais, o visi bėg gelbėti žūdomą motiną; kitas „ponas“ bėgdamas neša su savim vaistus, o kits šaukia: tuos nevydonus į Gaagos sūdą apskusti o kunigus, kurie padeda kankinti, į Rymą, nes anie netur tiesos teip Lietuvą žūdyti“. . . . Gretu su anais pagal apdaro ir išveizdos toks pat „ponas“ bėg šaukdamas: „visi susitūrėkit! jūs nežinot, kaip Lietuvą ginti, dėlto šalin! nekliūdykit man, tikram apgynėjui; jūs esat tamsūnai, klierikalai, pabrikantai, dėlto eikit, kur žinot, jūsų nereikia: aš ištarsiu kelis magiškus žodžius ir visi kankintojai Lietuvos nykte-išnyks!“ Kiti iš begančių, girdėdami tą, nor kaip ir sustoti: gal, pons Apuokas ir iš tikro žino kokius magiškus žodžius.

Nepyk, pons Apuokai, kad Tamstai įdaviau paskutinius žodžius savo išmislytame paveiksle šendieninio Lietuvos padėjimo, nes bemaž tą patį kalbi Tamsta savo „Sapne“, tiktai neteip aiškiai, kaip kad ir prider magui. Bet, ant nelaimės, Lietuva yra teip sunkiame padėjime, kad magiją turim mestį į šalį, ir dirbti, kaip kas išmano, be gudrysčių, iš visos savo širdies, ant gero mūsų tėvynei. Kas kuo nebūtų, ar kunigu, ar ponu, pabrikantu, ar kuo kitu, visiems yra užtektinai darbo ir

visi tur tiesą tėvynei tarnauti. Vieni platindumi dorumą ir apšvietimą patį savo pamokymais ir per knygutes visokio turinio; kiti dėdami spėkas ir turta atkariavimui, gal, neteip sau, kaip visiems savo broliams, tiesos bažnyčioje melstis savo tėvyniškoje kalboje; kiti uždėdami ant pinigų, surinktų svetimuose kraštuose, kokią amatnikystę arba dirbtuvę, idant brolis, kurį ir pats Tamsta myli, duonos turėtų kąsnelį namie ir nereikalautų nuo jo išsitautejimo ir išgamėjimo ir kad pats galėtų gyventi su tais savo broliais, nes kito būdo apšviestam lietuviui pasilikti Lietuvoje bemaž kad nėra. Tamsta nori, matyti, ginti Lietuvą neteip nuo tikrų jos priešginių, kaip tik nuo klierikalų, pabirkantų ir kitų „ponų.“ Man gi rodos, kad klierikaluose daug yra tikrų Lietuvos sūnų, padedančių didesnę dalį savo spėką, o kartais ir visas ant gero tėvynės; prieš anuos netiktai nėra ko kovoti, bet anie tur būti su atviromis rankomis priimti į abelną būrį Lietuvių tėvynainių. Primink Tamsta sau be apmaudo kunigus, tarnaujančius idėjai doriško ir tautiško Lietuvos atgijimo, o pamatysi, kad daug gero anie yra padarę ir kad daug dabar daro, nors ir nepasiprašę Tamstos pavelijimo. Aš neužstoju abelnai visos Lietuvoje kunigijos: daug, labai daug yra tarpe kunigų suvisu doriškai ir tautišškai ištvirkusių ypatų, kuriems lietuvis be maskoliško rubliaus ir daug atvejose be lenkiškos kalbos nėra suprantamas; tie kunigai yra didžiausi priešininkai šviesos, labiausiai tarpe žmonių sodiečių, o dėl sustabdymo Lietuvos kilimo anie neatsiskytų. Anų dabar dar yra daugiau, kaip kunigų pirmo skyriaus. Bet kova tarp tų dviejų skyrių kunigų jau prasidėjo, o lietuviams „apšviestūnams“ prider padėti viršų gauti pirmiesiems. . . . Kalbėti gi apie pabirkantus ir kitus „ponus“ lietuvius Lietuvoje, būk anie nėra reikalingi Lietuvai, būk anie savo dabartiniais darbais užsitarnavę vien tik išjuokimo, — tai tas viskas yra darbas ne lietuvių tėvynainio . . . . Nė viena tauta neatgijo be pramonės, amato, prekystės; dėlko-gi Tamsta misliji Lietuvą vesti kitu keliu? Ar ištikro Tamsta žinai kokius magiškus žodžius? Jeigu teip, tai būk Tamsta teip geras neslėpti anų, o pasakyti visiems, nes

kiteip išrodys, kad Tamstą Tamstos „Sapne“ bučiavo ne mūsų motina tėvynė ir kvietė į kovą, o tik dievaitė neapykantos . . . Tik, Brolau, nepyk: ką mislijau, tai pasakiau. *Krištupas.*

(Gauta iš „Varpo“ Redakcijos. Red.)

Ar patrijotai?

Pradėjo, ačiu Dievui, veržtis šviesos spinduliai ir mūsų parapijon.*) Keletas jau pradėjo skaityti „Tėvynės Sargą“, o daugumas skaito šep jau naudingas lietuviškas knygeles. Gera akis gali pasergėti, juog žmonės tikrai trokšta apšvietimo, kaip brielis vandens prie šaltenio, ir norėtų pilna burna ryti. Bet, o nelaimė, ir didelė nelaimė, kad, jieškodami šviesos, pradėjo sutikti tamsybes; jieškodami teisybės, randa melagystę; jieškodami gyvenimo — smertį.

Mokslas tada tik yra žmonėms naudingas, giliai tobulinantis, kada jis nesipriešina šventam tikėjimui; jo tiesoms priešingas yra klaidingas ir atmestinas, nes tikrai grynas mokslas nekados nėra priešingas tikėjimui. Todėl tikrai norint žmonių apšvietimo, reikia platinti tarp jų tikrąjį mokslą, nes tokio tik mūsų žmonės ir tegeidžia. Tikras mokslas neatstums žmogaus nuo Dievo, bet išmokys geriaus jį pažinti; išmokys, kaip gyventi ant svieto ne dėl savęs, bet kad būtų naudingas draugijos sąnarys; išmokys ir padrąsins narsiaus kariauti su mūsų tikėjimo ir tautos priešais, apsaugos nuo visokių jų žabangų, kuriuos stato mūsų žudytojai. Jis bus mūsų didybė, duos viltį atbudimo iš gilaus tautiško miego. Tikrojo mokslo trokšta žmonės nuo savo keliavedžių ir laukia jo, išsižioję, kaip paukščiukai, snapus iškišę iš lizdo, laukia maisto nuo savo tėvų. Jau ir sulaukė, gavo jau nebe vieną knygutę ir iš čiulpė iš jos reikalingą sultį, ir nemaž apsidžiaugė. Bet jų širdis dar trokšta, nes mokslui nėra galo; ir vėl meiliai žiūri į šalis, vėl laukia peno savo dvasiai.

*) Kokion, kaip žemiaus matysite, negalima čę įrašyti. Red.

O, kaip-gi žmonėms dabar skurdu yra, kad, prašydami sau reikalingo maisto, gauna nuodus; prašydami žuvies, gauna gyvatę! Atsirado tarp mūsų brolių tokie žmonės, kurie, platindami tarp žmonių būk tai apšvietimą, atimau nuo jų visųbrangiausią turą, tikėjimą; tai nelyginant, kaip anie neišmintingi kirminai, kurie, pakandę kvietkų šaknis, laukia ant jų žiedų. Mūsų parakvijoje yra net du tokiau, o retkarčiais ir trečiasis ateina.

Tuodu garbingu vyru turi visai menką apšvietimą arba tikriaus — nėjokiu neturi. Yra buvę gimnazijoje, kur, šokinėdami iš pirmos kliasos antron, iš antros atgal pirmon, pabaigė po dvi, daugiausia po tris kliasas. Iš kur-gi rados pas juos „augštas“ mokslas, kurį vadina — kvietku 19 amžiaus? Yra tai paprasti, Amerikoje vadinami „šliupiniai“. Visą savo „augštą“ mokslą semia — vienatiniai iš „balsingųjų“ knygučių, kur daug prikalbėta ir pripykta, bet mokslo, pamokynimo — sulyg aguonos grūdū. Jei kas tokius mūsų apšvietėjus su visu jų „augštu“ mokslu statytų augščiaus už gerklinius patrijotus, patsai tiek pat teišmanytų. Vienas yra dar-gi žinomas, kaipo poetaeilininkas, kurio garbę aiškiai . . . pats sau pripažįsta; plaukus nešioja popiškus, net lyg pečių uždribusius, nes poetams, kaip patsai sako, teip išpuola. Parašęs vieną pasakėlę iš žmonių gyvenimo, girias jaja, kaip šuo blusomis, patsai statydamas ją augščiaus už Krašauskio eiles. Tų kelių dalykų gal būs gana suprasti, kokios „augštos“ vertybės yra jo protas, ir ar gali ten tilpti „augštas“ mokslas, kurį vis kaišioja. Beto doriška pusė visai menka. Iš gimnazijos išvarytas . . . ne už maištus, o, ne! už paprastą neatskyrimą svetimų turtų nuo savo; už tą patį Vilniuje sėdėjo 6 mėnesius. Ten perėjęs novicijatą, ėmė varyti Lietuvoje — „apšvietimo“ amatą draug su kitu panašiu ir staigiai pasijuto, juog Lietuva ant jų dviejų stovi. Nešiodamies tam tikrus laikraščius ir knygutes, dailiai rūpinas ne išmokyti ko nors, bet — patraukti prie bedievystės. Stačiai prikalbinėja, juogiai Dievo nesą; juogiai Išganytojas buvęs paprastas mokytojas žmonių, baigęs mokslus trečioj kl . . . tf! Indijoje; juokias išstebūklų. Patvirtinimui tų galvojimų padalija tam tikras

knygeles, nurodydami atsakančias vietas. Tai, ir visas „augštas“ apsvaigėlių mokslas!

Iš tiesų, nelaiminga ta Lietuva! Kankina ją, kas tik nori: žūdo gudai, bet tas mus nebesirodo ypatingu, pripratome; drasko naminiai neprieteliai, bet prie to, dar nepripratome ir mums skurdu; laimės per tokį Lietuvos sūnų darbą, ji neparegės. Tikėjimą gal lengviai sumažinti; ale težinai panašūs patriotai, juog nė Lenkuose liaudies tikėjimo nejudina, nes tikybos nepajudėjimas lyg šiol tenedavė ruskinimui keliauti po Lietuvą pilnu žingsniu. Tiek pat ir ateityje turėsime. Teisingai todėl ir mūsų dainius Maironis su širdgėla šaukia:

„Prakeiktas, kurs pragaro juodo nuodais
Jam tikinčią šaldys krutinę;
Prakeiktas piktasis, kurs velnio nagais
Jam viltį išplėš paskutinę“!

Saugokimės-gi įkliūti į tokias žabangas! Ne „mūsų“ tai žmonės, ne mūsų svečiai. Rūpinkitės surasti dorius, tikrai nepagedusius žmones, kurie aprūpintų jus tikrai šviesiomis knygelėmis, o tokių jau daug. Tik turėkite pinigų, turėkite gana trokštančių skaitymo, knygos atsiras.

Jautis.

P. S. Vienas iš tų suklydusiųjų ir nepavadintųjų mūsų „švietėjų“, ypač draskiusių šlovę kunigų, įkliūvęs į maskolių nagus, pas tuos-gi pačius kalėdojo ant išvažiavimo į Rusiją ir žinome, juog neišėjo su tuščiomis rankomis. Kas žin, ar atsiminė tada, priežodį apie nespiovimą į šulinį? Gal pamislijo sau, kad galima gerti ir iš prispiauto. *Red.*

Ant baliaus pas „Swiet'ą“.*)

Buvau linksmas. Teisybę sakant, upo man beveik nėkuomet netrūksta. Kad ir įlaša į gyvenimo taureę koks lašelis pelynų, kad ir pakvardzina galvą pačiutė, — tuoj vėl susitaikina, vėl geruoju gyvenava. Ir ko-gi mums

*) Išprūdžiai, viena „Swiet'o“ straipsni: „o trojkie“ perskaičius.

bartis? Ar ko trūksta? Šit dar vakar kiaulelė pavedė visą vienuoliką, kaip slyvų, o užvakar sodžiaus šuneliai, kad jie paspringtų! žemkenčiui koją nukando; kad ilgiau nebevargtų ant svieto, nutarėva iš mielaširdystės pribaugti. Iš teip nutikusios malonės, ačiu Dievui! turime ir mėsytės, ir barščelių, ir, kas didžiausia man širdį glosto, riebaus šiupinio. Kaip-gi neturėsi gero upo tuo mūsiškiu valgiu iki soties prisikimšęs? Lietuviškas pilvas nemėgia parmazoniškų biguzų. Nors pypkelę rūkyti andai zebegojo nelabai esą sveika, bet sakau — ant tuščios; o Dievo dovanos užvalgius, ir taboka priduoda stiprumo.

Tai-gi po pietų, paėmęs, ir užsikūriau mylimą savo pypkutę ant ilgo, kaip pagaikštis, cibuko, kad dūmai akių negriaužtų. O juogiai buvau nuo vieno pušponio gavęs gudišką laikraštį „Swiet,“ vietoj pasiversti, tariau: paskaitysiu, sėdęs, truputį apie kares, žodžiu — apie politiką. Atverčiau pirmąją lapo pusę, žiūriu: arbota pabrango! Susivieniję civilizatoriai, kaip arkliai, visus Kynų žemės augmenis nutrypė. Cukrus teipo-gi brangesnis: dėl didelių lytų ir patvinių nutirpo, o karalienė, bijodama pritrūkti saldumynų, pakėlė prekę. Teipo-gi ir taboka augštytyn pašoko. Ir daug-daug dar margumynų skaičiau, silhabizuodamas.

Beskaitant, pats nepajutau, kaip stakt!... girdžiu tik... brrr... „Podavaj trojku, sukin syn!... grynai maskoliškai. Nu, jau būs prastai, pamislėjau sau vienas. Šit trejetas sartokų (Vidurinis su kampu pakinkytas) ir privažiuoja po pat durimis. Tuoju du barzdočiu ima mane už pažasėių iš triobos į vežimą ir... na! Truputį atsikvočėjęs, pravožiau vieną akį, paskui antrą; iš pradžios bailiai ėmiau žvalgytis, paskui įgavau truputį drąsos ir išvydau visai nepažįstamą šalį. Arkliai tik šauna tolyn per perkusus, pelkes, per stuobrynus, kulynus...

Negaliu aiškiai pasakyti, kaip ilgai mes teip važiuom, nes, lyg tyčiomis, laikrodėlį ant stalo namie palikau. Buvau jau bepradedas nusiminti, tik ir išvydau priešais nebetoli didelį miestą. Įvažiuome. Ulyčios plačios, namai augšti, ant kelių gyvenimų. Pervvažiuome vieną ulyčią,

antrą; pasukėm į šalį. Skaitau: Redakcija gazety „Swiet“. Sartokai, kaip ir savaimė, apsistojo prieš ilgą rūmą, o barzdočiai įvedė mane į vidų minėtosios Redakcijos namus. Čę išvydau daugybę susirinkusių ypatų ir tuoj supratau, juog čę esame ant kokio baliaus, arba, kaip jie vadino, „dinerio“. Koks tai buvo „dineris“, paskui gavau žinoti, kad pasipažinau su svečiais. Pasipažinti padėjo anuodu barzdočiu. Privezdamu prie kiekvieno, sakė: Hospodin Dagilewski, prenumerator „Swieta“! Nors rangiaus, girdėdamas tokią mielagystę, tečiaus nedrįsau užginčyti. Privevusiu prie vieno pažįstamo pilvazo, prabilo: Šitai ponas jubilatas N; šendiena 10 metinis jubiliejus jo redaktorstės. O šitai ponas Komarowas, išleidėjas „Swieto“, kurs šendiena mum balių kelia. „Labai malonu... — atsakiau, pergalėdamas save: pasipažinti su tokiais garbiais vyrais“... .

Po visų tų ceremonijų prisiglaudžiau į kertelę ir ėmiau grobstyti iš kišenės, tardamas, bene užsiliko koks cigaras, kaip andai Metkis vaišino, kad jam ožką su ožkeliais pardaviau. Kas tau duos. Pasergėjęs tai vienas poniukas, vardą gerai atmenu — Łykin, pakišo tošinę su popierosais. Nors nemėgiu gudiško raugo, vienok paėmiau, atminęs vokišką priežodį: kai bėda, ir musę velnias ėda. Padėkavojau ir užsikuręs sakau: „ale Tamstos daili papierosų vagonėlė“. „Teip! — atsakė su pasididžiavimu: čę pat apylinkėje gyvena vienas popas, kurs mėgia „sušnapštuot“; jisai tokius daiktus dirba. Choroszo Hospod' surėdė, duodamas jam tokius dailius nagus, nes kiteip nebūtų užką gerti“. „Teip teip! — pritariau: girdi, nebūt iš ko gyventi“... . Paskui tik susipratau, negudriai pasakęs, lyg kad valdžia neduotų savo popams užtektinai algos, kad šalip to reikėtų rankų darbais degtinę pelnytis. Delto truputį susisielojau, bet ponas Komarovas išvadavo, prašęs svečius prie pietų.

Bežiūrint atsiradome ruimingoje Valgamojoje su ilgu stalu, nudėtu įvairiais gerėšiais, tarp kurių baltoji „Russkoje Dobro“ pirmąją vietą užėmė. Jubilatą pasodino ant pirmos vietos. Prasidėjo pietūs. Tarnai tik velka ir velka valgius, vis prašmatnesnius, kuriuos sveteliai, pastiprinę

savo apetitą, apsibuzoję, linksmai šnekučiuodami, naikino. Ir aš, pasivažinėjęs, pasitrankęs, atgavau, rodos, apetitą, pradėjau po truputį nors žlebenti, kad jau nevalgyti. Ant trečiojo padėjo fazaną, ar kitą koki paukštį, kai be plunksnų, negalėjau gerai permanyti, ypač kad atsiprašiau jį valgyti: tiek supratau, kad buvo ne Lietuvos paukštis. „Vot, čę, — atsiliepė mano kaimynas: smotrite, Biely Oriol rado galą“. „Bravo! — sušuko kitas, prieš tąjį sėdžiantis; ka, ka, ka! Hospodin Sukin! nuo šios dienos užbaigėm didelę medžionę: nebereiks jau su plunksnomis ant „Swieto“ lakštų prieš tą Vislos Arelį kariauti, kad galima ir su šakelėmis čę pat nudurti“. „O nudūrus, skaniai suvalgyti“, gudriai pridūrė Lykin ir apsilaižė.

Girdžiant tai, man net juokas paėmė. „O kas žin, pone Sukin, kad Tamstai kas Žemaitišką Mešką padėtų“, — prabilo apsibuzojęs Palkin: ar įstengtumi su šakelėmis kudlas perdurti? „Ka, ka, ka! Mešką, kaip Mešką, ale Lietuvišką Žirgą su Raiteliu“... „Tikrai tau dantis išspirtų“! pašnibždomis pasakiau.

Kaip matai, visi pradėjo juoktis, kiekvienas nuo savęs vis po žodį pridėdamas. Palengvo perėjo kalba ant Lietuvių, kaip tebeturis tikėjimo, kurs jiems didžiausią syla suteikia: kaip myli tėvynę, kaip negalima jų suruskinti ir daug-daug panašių dalykų prišnekėjo, bet jų čę nėra vietos išpasakoti. Gal kitą kartą apie tai pasakysiu. Tarp kitų dalykų priminė ir pavalkus, „Krakauckais“ vadinamus, būk ženkliną lenkišką Arelį ir reikia dėlto neleisti jų arkliams nešioti.

Kada teip tęsės kalba apie pakinkymą ir važiavimą, inešė tarnai paskutinį davimą. Jubilatas paėmė į rankas stiklelį, atsistojo ir šėip sveikindamas ir dėkavodamas savo globikui Komarovui prabilo: „Buvo ką tiktai kalbama apie pakinkymus ir važiavimą. Meilingi Hospoda! šioje valandoje mano akyse stovi kitoniškas trejetas. Stiprus ir narsus Žirgai šauna per stuobrynus ir perkasus tolyn, beje — nekartą ir tikrais šuntakiais. Vienok pavojumo nėra; vežėjas stipria savo ranka moka valdyti, o aplinkui budriai daios. Vežimas teipogi ne bula loks. Priešai

tamsoje sėdžia, bet nėra reikalo jų bijotis“. Tolesniai garbus kalbėtojas, išskaitęs visus priešus ir šunkelius, kuriais tas trejetas, užkinkytas į gudišką vežimą, traukia, su pasigerėjimu paaiškino šio paveikslėlio reiškimą. „Tas trejetas, sako, mano ponai, yra tai trys augščiausai ir švenčiausi mūsų principai: pravoslavija, samoderžavija ir maskolystė. Vežėjas — tai mūsų augštai godojamas „Swieto“ išleidėjas Visarijonas Visarijonaitis Komarovas“. Dar ilgokai, įnirtęs, o gal tik įkaitęs skelbė apie savo „trejetą“, bet mane teip paėmė juokas, kad net užsikosėjau; apie klausymą nė kalbos nebebuvo.

Kaip gerai, kad nepasergėjo mano atskalūnystės garbus ruskintojai. Ale ir sunku buvo jiems pasergėti ką priešingą, nes patys buvo linksmi ir šaipės. Vos tik tai nuskambėjo paskutinis pasveikinimo žodis, tuoj visi ėmė ura! kriokti; ėmė kits kitą bučiuoti, nežinojau nė kur belįsti, bijodamas, kad iš linksmumo ilgos mano nosies neatkąstų. Iš prigimimo nors neesu šnekus, tuokart daug šnekėčiau ir teiravaus apie jų norus, idealus ir troškimus kad potam žinočiau, kaip nuo tokių vabalų gintis. Kaip prisėjo vėl stiklelį už jubilatą gerti, kad neapsikiaulyti, tik buvau benoriaus su kitais ura! bliauti ir jau išsižiojau, kaip girdžiu: trakt, trakt, ridi-ridi, ridi... Žiūriu pabudęs: „Swiet“ ant kelių guli, pypka ant žemės pavirto, galvelė nusmuko ir ko ne lyg užpečkio bildėdama, nuriedėjo. Pradžiugau likęs sveikas po tokio maskoliško baliaus, nusispioviau ir ėmiaus darbo, prisižadėdamas nėkadęs į rankas nebeimti ir kitiems užginti „Swietą“, kurs tokį bjaurų slogutį užvelka. O tą pusponį, kurs „Swietą“ skaito ir kitiems dalija, nebenorėjau nė matyti.

M. Dagilėlis.

Įvairios žinios.

1. **Ruskina mus iš visų galų!** Ruskina Lietuvius augusius valsčių pisoriai su gauja visokių bepradėm lankančių perdėtinių. Ruskina Lietuvius mažuosius valsčių mokytojai, pakurstomi iš Direkcijų. Ruskina miesto

išveizda, užgindami parašus ant iškaišų neruska kalba dėti, neruska kalba kalbėti. Vežėjams liepia užsivilkti bairius „armiakus“ su drūtais pasturgaliais ir užsidėti taunkintę vietoj kepurės. Ir negražu, ir ne paranku, ir šalta; na, bet-gi ruska! Kad-gi ką gerą pramanę mums užmestų, nebūtų-gi teip pikta, nors vis tiek skaudu. Ale kai niekus užmeta, tai ir pikta, ir skaudu.

Antai, Kedainių grapo Čapskio dvarą užvaldę tik ką iškeptieji „grapai“ Totlebenai, patįs iš vokiečių kulvartos, ir lietuvius teip-pat keliu kviečia. Totlebenienė, našlė, mielaširdingus darbus darydama, nuogus pridengdama — nors paviršutinę Kedainiečių išvaizdą suruskina: neturtingus miestiečių vaikučius su raudonais ant pečio užsegamais marškiniais valksto. Panemuneliečiai net susibaudė skundą paduoti ant šaldymo vaikų iškaloje perkaliniuose, žinoma, raudonuose ar mėlynuose, marškinėliuose. Ilakių staršina Vaškys, važiuodamas ant caro apsivainikavimo „armiaką“ pasisiuvo, kad išrodytų ne kaip lietuvis, bet kaip ruskis iš kaž kurios gubernijos. Girdėjos, kad tarpininkas ir kitus šiundęs pasisiūti tokius pat drabužius. Ale, matyt, kiti staršinos neturėjo kiaulės akių, kad tų armiakų ant valstiečių sueigų niekas nėra regėjęs. Męs buvome ir užmiršę apie tą mūsų pasturgalių ruskinimą: tarėmės — tai tik per „karunaciją“. Bet štai mums rašo, būk tai ir kitur tarpininkai ruskiną staršinų pasturgalius. Ukmergės tarpininkas, Košicas, tikras ruskinimo vilkas, deltuvius ir kitus nedrąsesnius ir kvailesnius valstiečius privertęs nupirkti staršinoms ruskas „Kazačinkas“, kaipo formą, reikalingą pasirodymui ruskiams, kada jie atvažiuoja į učilką ar valsčių. Kipšas žino, kas tai yra ta „kazačinka“! Tur būt jau koks bairius surauktas į šimtą kvoldų ar įskypai sumetamas su kreivomis rankovėmis „armiakas“. Kad tu nesulauktumei, kad jis būtų gražesnis už vilnoninę mūsų sermėgą ar čerkazą! Pašiliečiai, matyt, turėjo supratimą, kokia tai baidyklė, kad drąsiai nepriėmė. Na, ir neturi. Kad ir kiti būtų neprisiėmę ir kitiems būtų neužmetę; o dabar, kaip vienur būs, tai tarpininkai už kits kito ir ten kur nér, bandys, kol nepavyks, įvesti. Sunku pradžia pradėti, paskui lengviaus eina. —

Ne dėlko kito ir mūsų rūpinamės jus, Broliai-Lietuviai, persergėti apie kiekvieną, ant pirmos pažiūros, nieknieki. Kad reikia ginti nuo priešų tikėjimą ir tautystę, t. y. savo tėvų tikėjimą, kalbą ir papročius, ten nėra mažų dalykų! Kas tik mūsų, tas mums brangu, meilu ir prarasti gailu. Gailu vieros, gailu kalbos, gailu ir... sermėgos. Būkite, vyrai, atsargūs su savo perdėtiniais, kurie vien tik ir temislia, ką čę dar nuo jūsų išplėsti, kad mažiau į lietuvius panašėtumite, o daugiau į ruskius. Ginkite kiekvieną savo trupinį! Ko jie nuo mūsų nori? Duoklę mokame, kareiviuose tarnaujame, maištų nekeliame, — tai ko-gi jiems daugiau reikia? Spaudžia ir spaudžia, niekina ir niekina, lyg tarytumei, mėgindami, ar ilgai dar užteks mums kantrybės... —

2. **Kareiviai naujikai**, atminkite šį vyresnybės parėdymą. Jei „nowobrancy“, naujikai, laukdami savo likimo, nepadoriai apseina: girtuokliuoja, klykia, pešasi, ramius gyventojus skriaudžia, stiklus muša, blazgatija ir pasivėloja pribūti į paskirtą vietą, — tai tokių, priėmus į kareivius, nebeleisti namo atsisveikintų su mama, su seselėmis, pasiruoštų ant ilgos ir tolimos kelionės, bet kartu su žydais tiesiai siūsti į paskirtą vietą. Tai-gi, jaunikai, nepasigausite, kaip jau kiti rudenį apsigavo. Jei neturite gėdos ir sąžinės niekus daryti, tai bent bijokitės nemalonumo. Gerai senų pasakyta: Dievo nebijosi, šuns kailio pabijosi. Gal ir belangėje šaltoje patupėsi.

3. **Kelius taisykite!** Tarpininkai kur-ne-kur smarkiai valstiečius spaudžia, kad kelius taisytų. Čę tai gerai. Mūsų žmonės tokie nevalos ir tinginiai, kad net iš-po savo langų tingi purvus nukasti. Jei niekas neprispiria, tai netik kelių, bet ir savo kiemų neišdžiovina, neišpila ar akmenimis neišgrindžia.

4. **Daugiau rūpesčio apie savo rašėjus!** № 1 „Kraj'aus“ kun. J. T. patalpino niekam nežinomus paveikslus Vyskupo Motiejaus Valančiaus ir Simono Daukanto, kuriuos 1850 m. ant paminklo susijungimo jūdvių vardan tarnavimo Lietuvai, numalovojo Jonas Zenskevičius dvarponiui Narbutui iš Kuršėnų par. Juokai

ima palyginus tą tikrąjį S. Daukanto portietą su patilpusiu prie jo „Lietuvos istorijos“ ir „Lietuviškame Albume“, teip tie paskutiniai neturi nieko bendro su Daukanto išvaizda. Prie tos progos kun. J. T. paduoda keletą žinių apie judviejų darbštumą sanryšyje su daugybe kitų ne teip garsių, lietuviškųjų raštininkų. Ne žinia tik, dėlko abudu Juškos užmirštu. Ak, ir juodu daug nakčių nemiegojo, ypač kun. Antanas, surinkęs tokią neapsakomą daugybę etnografiškos medžiagos: dainų, žodžių sakinių... Ale atyda Lietuvių ypač atkreipiu ant dviejų paminatevotųjų tenai raštininkų: Kun. Praloto Kasakauskio ir dievobaimingo, mažne — palaiminto kun. R. Jasikevičiaus. Pirmasis palaidotas ant Akmenės, kur klebonavo, kapų; antrasis ant Kalvarijos kapų. Vos bežymu, kur palaidotu. Praeis dar keletas metų, jau niekas nebežinos. **Reiktų sumesti ant pastatymo jiem paminklėlių** su atsakančiais parašais, kad ir kiti žinotų, kas čę guli. Vertu yra: Kun. Jasikevičė, kaipo autorius pamokslų ant visų nedėldienų, švenčių ir kurių-ne-kurių atsitikimų (3 knygelės) ir katikizmo, kun. L. Kasakauskis, kaipo autorius lietuviško kalbomokslio (1832 m.) ir dar keturių knygelų, minėtinų ne tik dėl gražių pamokymų, bet ir dėl gražios žemaitiškos kalbos.

5 **Iš Kalvarijos**, Tel p. Kalvarijoje vasarą buvo krėsta: pas Petronele Zaniauskaitę, Baltramiejų Urboną, Zaniauskienę, Antaną Valnickį ir Bitautę. Judas — išdavėjas buvo šimtininkas Pranciškus Amalis iš Gečaičių sodžiaus, kursai, užpykęs kažiko ant Zaniauskaitės, apskundė ją Alsėdžių uredninkui Lobovui. Jam labai buvo malonus panašus dalykai. Todėl, kaip pasiutęs, atpuolė į Kalvariją ir perkratė minėtasis ypatas, bet nieko nepešė, radęs tik po keletą religišķų knygučių, kurias suglamžęs ir išsivežė.

Neilgai trūkus po to, atvažiavo vienas žmogus į Kalvariją, gal apsižadėjęs ar ko kito; apsistojo ir ganos. Tik užpuola uredninkas, kaipo ant kontrabandninko ir jau taisos kratyti vežimą. Bet žmogus kad nepagaus duoti jam su botkočiu per nagus ir gvalto šaukti, juog vagis apniko. Uredninkas ir pabugo, kad žmonės nesukiltų ir

pasišalino. Buvo tai atlaidų dienų, kada policija nēr perdraši. Aršiausiu pasirodė mūsiškis žmogus Stulpinas, kurs visą pajėgą dėjo, kad tą žmogutį kaip nors suimti; bet gavo ir jis per galvą ir apsilaižęs už gerą norą užmokesnį gavęs, paėjo.

6. **Iš Gadunavo, Tel. p.** Mūsų parakvijoje netrūksta gerų žmonių, kurie myli savo kraštą ir savo kalbą; bet atsiranda kartais ir tokių daugiau, neg dūšios išganymo, trokšta kaip nors pramokti nors mažumą lenkiškai. K. M. iš M., ūkininko sūnus, jaunikaitis šep jau doras ir truputį apšviestas, užsimanė lenku pasiversti; išmoko šnekos, tuojaus lenkiškų poterių, įgijo lenkišką maldaknygę, ir jau lenkiškai su Dievu besišneka. Gal šnekėtus ir su kaimynais, bet ką padarysi, kad nemoka, teip, kaip ir jo gentis nuo bočių-prabočių. Mulkis! Gal apsvaigo, ar ką? *Tinginys.*

7. **Taupamosios markos.** Nors jau dvieji metai sukako, kaip tapo paleistos taupamosios (čiedijimo) markos, bet maž kas dar tesinaudoja jomis; o tai pakabiausias būdas sudėjimo pinigų gražiais. Markelės yra dviejopos: po 5 ir 10 kapeikų; pabriku kasose yra ir po kapeiką. Turint keletą kapeikų, galima nupirkti markelę ir užklejoti ant tam tikros kartelės; jas veltui duoda. Kitą sykį vėl prilipdai. O kada da eina lyg rubliaus, neši į kokią taupamąją kasą ir gauni pinigus arba įdedi ant palūkanų. Tas markas parduoda: 1. visi pačto ir telegrafo kantoriai, kur nēr taupamųjų kasų; 2. kareivių kanceliarijos; 3. mokslvietes; 4. visuose monopoliniuose kromuose; 5. ant gelžkelio stacijų ir visur, kur tik pinigai verčias, kad smulkius tuoj galėtų sulaikyti. Gali kas ir iš gero noro laikyti tas markas, kaip tai pabriuose ir kitur. Kad ant pačtų į taupamasias kasas tepriima mažiausiai 25 kap., tai pirma galima taupyti markomis, o paskui, daugiau jų surinkus, inešti į kasą. Pratinkitės prie skaitymo skatikų, jei norite turėti rublius. *A. Dagis.*

8. **Iš Jonavos, Kauno p.** Žmonės čę doriškai gerai stovi, bet labai sulenkėję. Lietuviška kalba iš bažnyčios suvisu išvaryta; retkarčiais besakoma lietuviški pamokslai;

šėip jau visos pamaldos lenkiškai. Tuotarpu sodiečiai daugiausia lietuviškai kalba; meldžias-gi lenkiškai. Spaviednė atlieka pusiau, gal kiek daugiau lietuviškai, bet ir tie žėgnojas lenkiškai.

Ponybė ir gi dori žmonės, tik baisūs lenkai. Kunigui nemažas vargas ir liūdnumas, kad „savo“ žmonėms reikia Dievo Žodį „svetima“ kalba skelbti. Žmonės teip sukvailinti, kad, lietuviškai pradėjus sakyti, išeina. Naujas mūsų kunigėlis, J. Ul., deku jam, sako pakarėiui lenkiškai ir lietuviškai. Žmonių iš karto neatkvailinsi: reikia iš palengvo pertikrinti, kad kokia kalba namie kalba, tokia ir bažnyčioje melstūsi. Knygų nėr — tai visų didžiausi nelaimė. O kad valdžia žinotų, kiek Lietuvių į lenkus išvirto dėl neturėjimo knygų, tai gal seniai būtų jau sugražinusi spaudą!

9. Iš Užpalių, Ukm. p. Užpalėnai, kaip ir kiti, žmonės tamsūs, maž kas teskaito laikraščius ir kitokias knygutes, iš kurių galėtų pasimokyti, kaip palengvinti sau gyvenimą, pagerinti ūkė. Bet-gi geros širdies, mielaširdingi, paklusnūs; kad būtų kam paraginti prie draugysėių arba šėip jau prie kokios santarvės, tai noringai imtūsi. Aš čė norėčiau paraginti juos, kad susitarę neapsileistų prastais žmonėmis, vagimis. Štai sugrįžta iš kalinio, kur tretį jau kartą trejus metus išsėdėjo, žydas Abromas Zelikiukas, didysis visų užpalėnų ir apylinkės vagis. Pagrįžo dar drąsesnis, neg išėjo. Atvirai ant rinkos ėmė kerštauti ir gražoti tiems, kurie jį buvo policijai padavę, sugavę ant vogtos kumelės. Galėjo vyrai lengviai padaryti, kad nebesugrįžtų į Užpalius, bet nepadarė. Už tai dabar klausos žydo gundinimų: pavogsiu, sudeginsiu! ir pila jam apsisaugojimo sanpylį. Žydo begėdystė neapsakoma. Įeina pas žmogų ir sako: „Niu, kaip Bitės eina, pone N.“? Suprask: kad neišeitų iš kuties namie auginti drigantai. Ūkininkai ir pila, ko tik paprašo, o jei ko neturi, tai persiprašo ir kitką duoda. „O ką-gi su velniu darysi? sako. Reikia vagies linktis: gali apvogti ar sudeginti“... Bėpigū vagims tarp tokių lėtų žmonių! Jei kas atsisako duoti grūdų, tai žydas drąsiai keikia išeidamas: „Palauk! Gieduos raudoni gaidžiai ant tavo namų! Galėsi paskui

sėti tenai savo grūdus“, suprask: namų vietoje. Už tokius žodžius lengviausia būtų nusikratyti žyda, bet nēr pirmojo, kiti sako: aš nebijau, atsipirkau, kiti žydų kišenėje sėdi ir jiems barzdon bučiuoja. Sutarties, sutarties, drąsumo! Ką čę jums parka ant sprando jodinėja! —

Užpaliuose jau galima ir nusipirkti ir parduoti krikščionims. Zydai vis gi daugiaus pelnos per savo švelnų liežuvį ir per suktybę.

S. Laukiutis.

10. **Nuo Šiaulių.** Ačiu Dievui už mūsų žmonių dievo-baimingumą! Kaip jie myli Panelę Švenčiausią! Kiek tik turi laiko, visi iš sodžiaus susirenka per gegužės mėnesį ant bendrų maldų, giesmelių, rėdymo abrozdo Dievo motinos.

— Gi, durniuke! kaip būs su šiauliškiais? Kas rėdys? Jei tuoj po pamokslo melsis „muzikai“, o penktoje valandoje „ponai“. — Kalbėjo sodžiaus moterįs.

— Gi ir ant lietuviškų maldų yra poniškai apsirėdžiusių. Ar nematei?

— Taigi ir lietuvių atsirado ponų. Sakyk! — Dyvojos.

— Ale anie „ponai“ vis gi pamelavo vyskupui, reikalaudami sau skyrimui gegužinės ir pamokslų. Vis mokėjo lietuviškai, o čę pernai ėmė ir užmiršo ir kunigams be reikalo daug darbo pridėjo. Ir be to jau daug turėjo. Ar tai juokai — tokia didelė parakvija ir toksai miestas!

Teip sodžiuje šneka.

Dvare girdėjome kitokią šneką.

Nu, dėiėki Bogu, tie prakeikti litvomanai — socijalistai tiek daug prikalbėjo, o nieko nepadaro. O męs jau pusę bažnyčios turime.

— Žada antrą už šašiejaus statyti . . .

— Niekas iš to būs! — perkirto antroji poni. — Litvomanai, bijodami, kad ir ten nebūtų lenkiškos kalbos, pasakė, kad nereikia visiškai.

— Kam pasakė? Kas juos klausė?

Ant to nebuvo atsakymo. Kaip Vilniuje, teip ir čę, vaikščioja daugybė visokių niekingų pramanų apie lietuvius.

Laukinis.

11. **Iš Plungės, Tel. p.** Burbaičių sodžiuje atsitiko biaurus užmušimas žmogaus. Samdininkai ūkininkai Balsio

susivaidijo. Įtužę, išėjo kanapių braukti Tad Račkauskis kaip rėš Bieliauskiui stačiai į galvą, tas ir apalpo. Tada ir antras prišoko, ir ėmė badyti su peiliu, vos gyvą beišvadavo. Vos tik kunigas aprupino š. Sakramentais ir parvežtas gydytojas ėmės žaizdos siuvinėti, kaip sužeistasis ir atidavė Dievui dūšią į globą. Gydytojas suskaitė 28 skyles. Vienas kaltininkas išbėgo į Ameriką; antrą suėmė, bet tasai visą atsakymą meta ant išbėgusiojo. Tatai koks pasidarė svietas ištvirkęs ir beširdis. *F. Laima.*

12. **Iš Klikolių**, Šiaul. p. Klikoliai yra tai Akmenės parapijos Filija, ant pačių upės Vadaksties krantų, pačiame pakuršyje. Klikolių miestelis ne teip mažas, pilnas visokios veislės gyventojų, kaip tai: žydų, gudų, (ruskių) latvių, nemažas skaitlius Lietuvių ir . . . nemaža dalis . . . geriaus sakyti — lizdas arba perėklas vagių, kurie priima vogtus arklius, karves ir visokius vogtus daiktus. Klikolių vagis turi susinešimą su visais apylinkiniais vagimis, kaip: Vegėrių, Žagarės ir lyg-pat Joniškių pasiunčia. Traukia vogtus arklius iš Laižavos, Leckavos, Tirkšlių, Vieksnių, Tryškių ir nemažai iš Kuršo; juos sunku arba visiškai nebegalima surasti . . . Čionai pirmiaus buvo sena maža bažnytėlė, gan gerai apleista su šiaudų stogu; varpų nebuvo nėkokių; viskas nudriskę nuplyšę, nieko gero nebebuvo. Buvo jau ir tokie atsiradę, kurie norėjo panaikinti tą bažnytėlę, bet Dievas mielaširdingas neapleido; patronai tos bažnytėlės Šventas Mykolas ir Panelė Švenčiausi suteikė tokį kunigėlį, kuris rodės mažą sveikatą teturįs, bet išmintį ir storonę nemažą turėjo; kits to nė su syla. nė su pinigais nebūtų padaręs, kiek geras žmogus, kurs gerai rūpinas, kaip Godotinas Klikolių kunigėlis **Aleksandra Gedvilas**. Ko jis nepadarė per savo rūpestį, nebegalėdams begyventi parkrypusioj su šiaudų stogu bažnytėlėje! Tada buvo labai sunkūs laikai negalėjo gauti daleidimo. 1881 metuose pasvėrė Bažnytėlę, o be sveriant nepasijuto, kaip atsirado nauja. Nebuvo ir kapų numirėliams laidoti. Įsteigė ir tuos pats iš savo žemės; apmūrijo su muro zomotu. Potam atsirado ir varpai ir varpnyčia, kurių pirmiaus

nebuvo, o dabar gal ir už numirusį paskambinti. Seniaus bažnyčioj nebuvo vargonų tiktai sena persenusi fiesgarmonija, ant kurios atlikdavo bažnytines giesmes ir kuri bliovė paspaudus ne tai ožio, ne tai kito kokio gyvulio balsu, teip kad nemalonu būdavo klausyti tokios „bažnytinės“ muzikos. Negalėdamas to iškęsti, godotinas kunigas Gedvilas, ištaisė gerus vargonus. Išstatė penkis altorius ir gan pagražino bažnytėlę, kad retai kur berasti tokią filiją. Pasistatė naują kleboniją; nepalika ir špitoles: vietoj senos atsirado nauja. Atėjusiems į bažnyčią, tikrai malonu yra pasimelsti ir Dievą pagarbinti. Garbė tau, kunigėli, per amžių amžius tegu būs! Vertėtu tave perkelti kitur, kur griuvesiai.

13. **Iš Vėgerių.** Už kelių viorstų teip-pat pakuršyje ant tos pačios upės kranto yra antra Akmenės Filija vadinama „Vėgeriais“. Ta filija turi labai daug žemės, daugiaus kaip 100 dešimtinų. Klebonija turi daug budinku, nes yra buvusi, kaip dvaras. Seniaus ten gyveno vienas kunigėlis labai ilgai, su viršum 40 metų, bet ką jis ten yra gero padaręs per tiek metų gyvendams? Budinkai supuvo ir sugriuvo; kur sienos išvirto, ten su virbais užtvėrė: stogus taisė, o sienas ne; špitolės kutims jau sienų nebėra, o stogas įra. Ant kitos vietos vadinama Pustaučė, prigulinti prie klebonijos, ir ta be langų, kutis be sienų, o gal būti Vėgeriuose tokia mada, kad budinkams sienų nereikia, bažnyčėlė teip-gi su visu apleista, altoriai yra tris ir tie ant sienos su visomis figuromis išmalevoti; lubos prastos, ant viškų palipus, matytis pusrai lubose, kur vanduo tekėjęs; kad žmonės pamatę, kad jau lytus lina ant vargonų, pradėjo skūstis antros filijos (Klikolių) kunigui, o tas pranešęs vietiniam kunigui, kad reikia pataisyti kur noris, tas atsakydamas pasakęs: „kur tokias ilgas koptas rasti, kad galėtų prilipti“ . . . Kad Jo mylista Vyskupas aplankydamas rado didei apleistą, tada gan pabarė ir nuo vietos atstatė.

Po jo parėjęs į Vėgerius, gaus negut galvą nususukti.

Vėgeriuose nerasi bajorų o lenkų nė pauostyti negausi, o vienok bažnyčioj giesta lenkiškas „gadzinki.“ Būtų daug geriaus, kad giedotų lietuviškai Adynas. —

Vėgeriuose yra pravoslavijos parapijinė iškala (cerkovno-prihodskaja), įvesta per storonę judošiaus buvusiojo Akmenės staršinos Pakempenių Patriaus, kuris ant susirinkimo, vyrams skaitydams nutarimą (prigovor) praleidė tą punktą neskaitytą, kad tiktai vyrai pasirašytų, kad sutinka.

14. Iš Akmenės. Turėčiau daug daugiau ko parašyti apie pačią Akmenę, bet daug vietos užimtų. Tegu paliks ant tolesnio laiko. Gal parašysiu apie buvusiuosius staršinas ir apie dabartinį . . .

Dar kitas žodis apie vargamistras. Aš pats regėjau, kad Akmenės bažnyčioj ant atlaidų suvažuoja ir filijų kunigai. Tad, žinoma, pribuna ir jų vargamistrai, ir sulipę ant vargonų, žlebeldžioja lenkiškai teip balsingai, kaip kad jie būtų Varšavą užkariavę, ir pariškadija žmonėms melstis, o kas dar įstabiaus: atsineša pluokštą lenkiškų laikraščių ir sklaido sau, atsisėdė prieš visus žmones. Tik vieno nežinau, ar jie ką išmano iš tų lenkiškų „pšegliadų“ ar tik tiek, kiek kiaulė apie pipirus . . . . . —

Gana būs šiam kartui. Toliaus pagyvensime, daugiau paregėsime ir parašysime; bet tik jūs vargamistrėliai, nebūkit mulkia, neniekinkit savosios kalbos, nes iš to jūs duonele valgot. Geriaus mokinkit žmones gražiaus ir dailiaus iš natų giedoti lietuviškai. *A. Žiburėlis.*

15. Iš Ukmergės. Sodžių žydai. Visoje apylinkėje gal niekas neturėjo teip menkos garbės kaip Varžų sodžius. Ten atvirai prekiaavo degtine žydas, du kataliku ir vienas gudas-paselencas; buvo da ir daugiau spėjamų. Girtybė baisiai išsiplatinusi: geria vyrai, moteris ir jaunūmenė. Nors turi plačias dubas, bemaž visi neturtėliai. Keletas vyrų yra stačiai žinomų, kaipo neteisingi liūdytojai už stiklelį arielkos. Turi net kumelvagių ir burtinikę, kuri meta iš kortų, atspėdama Dievo valią. Varžietis

susipykęs drąsiai, kad ir tikram broliui, kerta pašonėn su dalge. Jaunūmenė ant vakaruškų galva pramušta; skaitymai-gi knygelių jiems nė kiek nerūpi, gal jie ir žinote nežino, kad gali būti geresnis daiktas, kaip vakaruškos ir Ickus. Gal niekur nėra teip apjuokiama blaivybė, kaip čė.

Bet ir ant Varžų užtekėjo iš Dievo malonės laimingesniai laikai, sulaukus šv. Jurgio: visi šinkoriai išlakstė iš sodžiaus apart gudo.

Nėra didesnės Dievo apleidžios ant sodžiaus, kaip žydas. Gaisras, vaisių neužderėjimas ant laukų naikina tik tiems metams žmogaus turtus; žydas gi, įsiveržęs į sodžių, išmokina žmones gerti arielką, vogti, išplėšia turtus, gerą vardą, suardo šeimynos ramumų ir atiduoda jų dūšias per grieką piktai dvasei. Toks nelaimingas sodžius buvo ir Varžai. Nuo neatmenamų laikų jie laikė žydą prie savęs; paskutiniškai susukė jų galvas Ickus, kurs čė išgyveno 14 metų. Be Ickaus varžietis nebemokėjo nė pirkti, nė parduoti. Jei vyrams prireikė tarp savęs pasišnekėti apie sodžiaus reikalus, niekur kitur nesirinkdavo, kaip tik prie Ickaus, kur užbaigdavo kuopą degtine, neretai geromis peštynėmis. Kitas žydbernis po tris kartus ant dienos lankė Ickų. Atsitikus krikštynoms ir čė būdavo reikalingas ne tik Ickus, bet ir Ickienė. Kūmai ir kiti svečiai, aprėdę kurmoną-vežėją šiaudais, važiuoja prie Ickaus į svečius pasikieminėti. Ickienė, užgirdus apie krikštynas, prisikepa bandelių ir eina su arielka lankyti gimdytojos. Tėvas, susigriaudinęs net lyg ašarų, iš meilios širdies Ickienės, jai įpilia sietą rūgių arba kito ko. Moteris visai užmiršo kepti piragus; atsitikus reikalui, bėga prie Ickaus pačios, kad pavaduotų. Žinoma, paskui reikia atsisteisti, kartais net paslapčiai, audeklu, miltais ir teip toliaus. Kartą, pikti liežuviai kalba, ir Ickus smarkiai apsigavęs, paslapčiai priėmęs vietoje miltų pelems sieką, kas juokingiaus, užmaišęs dar ir savo duoną. Niekur jaunūmenei nebuvo teip linksma lošti kortomis, kaip prie žydo: čė pat ant vietos peštynės ir arielka. Iš jaunųjų tik du įsirašę blaivybėn, šešios moteriškos. Kiti visi gyvai persitikrinę, kad gumbas

reikia ką tankiausiai gydyti su trejoku. Varžiečiams galūtiniai apsvaigo galva nuo arielkos nuodų jiems išrodo, kad vardas „kunigas“ yra labai juokingas, nes tuomi vardu pravardžiuoja vieną iš savų girtuoklių. Žydai nedrįsta iš to vardo tyčiotis. Gerai pasakyta: „jei Dievas nori pabausti, pirma atima protą.“

Ant galų galo varžiečiams apkarto Ickaus arielka ir mokslai, visi sukilo, kad reikia išvyti žydas ir kiti šinkoriai iš sodžiaus. Kaip susitarė, teip ir padarė. Ickus rindavojo žemės šmotą, tad nurašė į Odesą prie valdytojaus, ar kad pats grįžtų, ar žydą prašalintų iš savo namų. Ickus begalo neliūdo, užgirdęs, kad patįs ūkininkas grįžta savo vieton. Gerai jis atmena, kad į Varžus atėjo vargšu, o dabar turtingas žydas. Su arielka ir bandelėmis kiauliariščiu laksto po sodžių, kad tik kas priimtų prie savęs ant gyvenimo. Vyrus ir moteris kviečia gerti arielką, siūloja 10 rublių, kad tik kaip palikti Varžuose. Bet žmonėms atsidarė akis, nebėra jau kvailo, visi jį siunčia priekiauti šnapsu arčiaus prie akciznikų. Nėra avelių pulko be nususelės; atsirado, kurie labai gailėjosi Ickaus ir jo garbingos pačios, kad dabar nebūs kam su trejoku gydyti gumbo. Ką žinai, koliaik pasieksi miestą, gali nustoti pilvas sopėti!

Atėjus Šv. Jurgiui, ne tik Ickus išsigabeno, bet ir kiti šinkoriai. Iš tos piktos veislės beliko gudas. Reikia tikėtis, kad ir tas ilgai nepabūs kaipo arindorius Momeno grįčios. Stebėtinas nekurių ūkininkų prisirišimas prie gudų! Vaisyti savo sodžiuje vagis — tai griekas. Liki laikui poselencui sekasi priekiuoti. — Du murninku neperseniai praleidė per vieną naktį 3 r. ant arielkos. Kiti vėl susimušę, kaip ir varžiečiai, samdė su degtine liūdytojus. Viena mergaitė, gumbas žino, ko jieškodama, drįso nueiti prie jo pasišokti su kavaleriais.

Garbė tad jums, Varžai, kad mokėjote drąsiai pasipriešinti nedoriams užvelimams! Reikia dabar tikėtis, kad, kaip tas sodžius ilgai buvo papiktinimu visiems, nuo to meto būs paveikslu savo gražaus apsėjimo!

Kitas, kaip iš akies Varžų žodžiaus trauktas, yra **Kurėnai**, tik gal tuos perviršija savo nepabaigtomis riete-

nomis, kad jų sodžiuje tebesėdi žydas Berčikas, ar kaip ten jį vadina, ir kad šventdienomis mėgsta žydas po keliones vežioti.*) Prieš keletą metų užsimanė nuo jų žydo atimti žemę kareivis Mikalojaus I, bet sodžius karštai užtarė, prisiėmęs už žyda net žemės mokesčius leisti; šendien tas reikalas, rodos, tebeguli senate. Perniai pardavę mišką, kaip kiti nusako, dar ir nesavą (apie tą mišką eina provos senate), ką nepasiuto begerdami arielką. Ar gi neteisybė, kad kurėniečiai visa galva prasikiša prieš kitus?! Paskučiausi naujiena to sodžiaus tokia: piaudami šieną, du kaimynai nesutiko dėl ežios ir vienas kitam perkirto dalge ranką, brolis gi pažeistojų piktai primušė tą antrąjį. Lauksime nekantriai, kada Kurėnai išvys savo žyda iš sodžiaus, kurį mokėjo užstoti ir įgys jiems pritinančią garbę. Lietuvninkai gerai tą atmena: be lovos kaip be galvos.

Nors teip juodai aprašiau kurėniečius, vienok nemislyk, malonus skaitytojau, kad jie visi ir visados teip piktai daro. Visa nelaimė tame, kad nebe kukaliai auga tarp kviečių, bet kviečiai tarp kukalių.

Gal truputį mažiaus vodingas žydas nuo neatmenamų teipo-gi laikų sėdi viduryje **Loičių**, nuo dvarponio apėmęs žemę. Stačiai atviros karčiamos nelaiko, nes labai užginta pono, bet ant veselijų ir kitų sodžiaus iškilmių pamyli degtine svetelius, da ir duoda namon parsinešti. Labai išmintingai padarytų, kad patįs žmonės arba per savo kunigus prašytų pono prašalinti tą smarvę. Ar gi gražu būs, kad ir ant Loičių paleis kas paskalą. P. Gontautas užlaiko žyda su arielka savo namuose ant vieškelių. P. Juzapas Kazakauskis daugybę privaisė žydų su karčiamomis sodžiuje Pramuše. Kaip matos iš to viso, kad ponas nors dieną pagyventų be žydo, tuojaus numirtų. Kam žydas smirda, o kam kvėpia.

16. Iš **Ukmergės**. Giedojimas. Atsitiko man neperseniai būti Ukmergės bažnyčioje šventės dieną. Labai norėjau paklausti lietuviškų giedojimų, kurie pragarsėjo

*) Žydai tyčiomis katalikus samdo.

bemaž po visą Lietuvą. Ukmergiškiai tikrai gali pasigirti prieš visus gražiu savo giedojimu. Tokio puikaus giedojimo niekur nebuvau girdėjęs. Po mūsų bažnyčias dažnai yra sandomi kantorai arba šepi keli seneliai susėdę jau smarkiai gieda ražančių ir giesmes savotišku būdu. Čę visai kiteip: nereikia samdyti jokių kantorų, senelius pavaduoja jaunūmenė, vyrai pačiame stiprume amžiaus, kurių susirenka po keletą dešimtų gieda mokytai, po keles asabas vienan balsan. Giesmininkai, kaip vyrai, teip ir mergaitės, susirenka bažnyčion gan anksti, 7 valandoje ant adynų, kurias gražiai išgieda prie vargonų. Kad nenusibostų kas šventą visiems giedoti ir ankščiau keltis o žiemą perdaug nenušaltų, pasidalino ant trijų vienas pulkas bažnyčioje gieda, antras pasimokina, o trečias silsisi.

Nesikišu prie to, kas buvo kaltas ir nekaltas prie vaidų lietuviškų užgiedojimų; bet šendien aš girdžiu ir kitus sakant galiu su gryna sąžinė taryti: garbė tiems, kurie užvedė lietuviškus giedojimus ir kurie išmoko teip (dailiai) giedoti! Ramu bažnyčioje būti, net ir malda geriau sekasi.

Šis-tas giedojimuose galima būtų ir papeikti; teip: gieda „Jezuso Kristuso“, nors reikia ištarti: „Jezaus Kristaus“. Toks ištartimas paimtas klaidingai iš senoviškų maldaknygių. Teipo-gi žodžių priegaidų ne vis užlaiko, per ką kartais gali prasmę iškreipti. Labai negeras paprotis, kad visa bažnyčia ne gieda iš vieno, tik išrinktiejie. Visiems yra žinoma, juog nuo „Šventas Dieve“, „Pulkim ant kelių“ mūsų bažnyčios net dreba. Gėda Ukmergiškiams, kad pasilieka tamę nuo kitų. Vel neperdaug girtinas daiktas, kad nekurie aptingo, o naujų giesmininkų kas-žin kas, neatsiranda. Kas turi gerą balsą ar gi būtų teip mulkis, kad lauktų užkvietimo arba dovenų už savo dvasišką naudą ir ramumą? Organista būklus ant grajimo, girdėti, netingi pamokyti.

Kitas yra choras liturgiškas, kurs gan dailiai gieda lotyniškai per sumą, sutaisytas iš miesčionių. Tas tik truputį negerai, kad permaža ypatų pasabų priguli prie to choro, tvirto baso stačiai stinga. Lietuviškas choras

turėtų gerus basus, bet nesuteikia miesčionims, negalėdami užmiršti jų nusidėjimų. Ant augščiau padaryto užmėlinėjimo turtingesni bajorai atsako, kad dėl jų neatsakanti draugija (girdi—perviena). Man rodos, kad čė nereikia jieskoti linksmos draugijos, bet Dievo garbės.

Mūsų seneliai sakydavo, kad pats žmogus save galis pažeminti, nėkadosi-gi kitas. Kas galva, tai protas! Tikro kataliko užduotis, pačiam nusileisti žemai, kad augščiau pasikeltų artimas.

Grijdamas namon, teip sau vienas galvojau: girdėjo visi gerai ir blogai apie vaidus ukmergiškių; tegul gi užgirs dabar visi iš „T. S.“ apie jų gražius giedojimus ir nuo jų ims paveikslą. Tegul lietuviška jaunūmenė supras, kad jiems pritinkiausiai pasimokyti ir dailiai giedoti bažnyčioje, kolaik tarnauja spēkos ir balsai.

Iš Smilgių. Išleistuvės. Jau buvo užperniai minėta, juog Dievas kokiuo norins būdu atidurs P. Karpiui už užvedimą monopolio krautuvės ir alinės Smilgių miestelyje ir užlaikymą žydo šinkoriaus sodžiuje Kuris. Užvedus monopolį, vyrai išalkę per metus, kaip varnai prie dvėselinos, puola prie arielkos, net ir ant muštynių įsidrąsino. Mūsų numanimai Dievo bausmės ant p. Karpio greitai išsipildė. Ko tik spējo! 1900 m. užsivesti monopolis, nė iš šio, nė iš to supleškėjo ant žolinės*) jo Smilgių dvare daržinė ir dvi stirti kviečių, šalimais sukrautų, ant septynių tukstančių rublių pragaišties. (Kalba, darbininkas važiuodamas ant vežimo, rūkęs pypką ir užkrėtęs).

P. Karpis savo didystėje nesuprato, už ką jį Dievas plaka ir visą kaltę tos nelaimės numetė ant savo komisoriaus. Didesnį dar liepsną rustybės užkūrė skola, paimta prie savo kamisoriaus.

Nepoilgo komisorius tapo atstatytas nuo savo vietos ir liepta jam buvo žinomoje dienoje išsikraustyti, bet jis neužbaigęs skaitlių su savo ponu nevažiuoja. Gavęs apie tai žinoti, p. Karpis pats padarė išleistuves: atsivežė muzikantus, suvadino visus miesčionis**) į dvarą, nupirkę

*) Motina Švenč. yra užtarytoju blaivystės.

**) Smilgiai nedidelis miestelis.

tris gorčius arielkos, 140 butelių alaus. Alus ir arielka labai pakvipo miesčionims, nors seniaus girtybėmis nebuvo garsingi, kaip musės, puolo prie medaus. Bėgo ant to pokilio vyrai, moteris, nešė su savimi valgius ir vaikus net nusivedė, — gal vis dėlto teip darė, kad ponas prastus žmones pakvietė ant bankietų. Kas tik gyvas buvo, visi gėrė, lyg pirštu pasiekė, neišskiriant moterų ir mergaičių. Kitos užmiržo reikiant net už durų išeiti. Vyrai pasigėrė eina varyti pakajuose užsidariusi komisorių; beldžia prie durų ir grįžta sakyti ponui, kad nieko negali padaryti. P. Karpis tada, lygiai pat užpylęs akis, užsimano sudeginti savo namus draug su komisoriumi. Ant pirmo pašaukimo atsiranda paklusni, neša, krauna prie susparų malkas, apkrato daršiaudais, kad greičiaus užsilipsnuotų. Blaivesniems labiausiai moterims, kad p. Karpis ne ant juokų braukia serčiuką ir jau svilina šiaudus, o vėjas pučia ant miestelio, pasiriko ir girtybės, veršio balsu sukliko melzdami, kad do palauktų ir eitų į vidų. Patįs tuo tarpu užgesino. P. Karpis paklausė, įėjęs į vidų užmiršo apie savo gerą užmanymą, pats šoko, liepė visiems ant tos linksmybės šokti ir apdainuoti išjuokimais komisorių.

Ant rytojaus išsikrausčius komisoriui į Panevėžį, laikė su dviemis gorčiais arielkos ir 150 butelių alaus pakasynas savo komisoriaus. Moteris vėl nešė valgius, vedė vaikus ant gražaus pokilio, vėl visi gėrė, dainavo, šoko ir vėmė lyg vėlai. Pristigę kaltininkų, gerai tarp savęs ant nuobaigų pasipešė. Tokiu būdu pasibaigė didis pokilis išleistuvių ir pakasynų komisoriaus Smilgių dvaro. Gerai pasakytą: jei Dievas nori nubauti, pirma protą atima.

P. Karpis susiprato vienok nešvariai padaręs, nékaip nusiteisindamas dovanojo vienai našlei 25 rub., kad uždengtų nudriskusį gričios stogą.

Klebonas išgirdęs apie tas nepaprastas išleistas, smagiai užgėdino miesčionis ant visos bažnyčios. Labiausiai stebėtina, kad p. Karpis už tai įtužo ant klebono ir kreita atkeršyti. Man rodos, ne tik kunigas, bet ir žydas negali pagirti žmonių už tokiuos apsėjimus. Gerai sako: genis margas, svietas da margenis.

Kaukas.

Atsakymai.

P. Dvasiškam Tėvui. „Apie vaikų auginimą“ apturėjome 22 d. sausio m. 1902 m. Puikus dalykas, bet tame tarpe kašto nėra. Kad suglobtumei? . . . Prisiuntėjas to rankraščio be reikalo užgaulingai įrašė: tik neužslėpkite. P. Lapinas to lyg šiol neužsipelnė, rašliavą sąžiniškai skirsto sulyg pažymėjimą, kokiai reikia įduoti redakcijai. O prie kurios redakcijos jo širdis linksta, apie tai nėra mums reikalo teirautis.

P. Lietuvos Mylėtojui. „Naminis Daktaras, arba nekuriš rodas nuog labiau paprastun lygun“ apturėjome, bet į spaudą netinka: 1, kad daug dalykų yra iš folklorystės, o ant tos dirvos jau vienas koją nusukė (p. Sveiklinkis, autorius „Budus gydymo nekurių ligų“); 2, tankiai suklysti fiziologijos ir terapijos dalykuose, kartais net juokingai (p. 1, 83 etc.); 3, kalba niekam nedera: teip dabar neberašo; 5, rašyba, kokios nė vienas lietuvių autorius nevartojo. Kalbos ir rašybos dalykuose reikia mums laikytis vienybės. Tamstos protestą skaityk „Žinyčioje“ N 4—5.

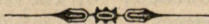
P. Onai. „Kalendorius 1902 metams“ Šenkės išleistas, nors visą medžiagą iš „T. Sargo“ paėmęs, tečiaus ne „Sargiečių“ sustatytas. Ne iš „Sargo“ paimta tik du dalyku: 1. „Lietuviai, užsiimkime prekyste“ ir 2. „Kur meilė, ten ir Dievas“ L. Tolstojaus. Šenkės Kalendorius daug geresnis už Mauderodės Kalendorių. Gailu, kad vėlyvesnis.

Atsakomasis Redaktorius: J. Lapinas.

Jam reikia siūsti spaudinius, rankraščius ir pinigus.

Spauzdinta pas J. Šenkę.

Ūkės dalykai.

1. Dar vienas sodžius išsidalijo!

Tarp pirmųjų Pakuršės sodžių galėjo paskaityti Jasiškius. Rūmai augšti, ant dviejų galų, su šviesiomis seklyčiomis, su 2 baltais, lentomis apmuštais kaminiais; gonkos puikios, stikliniais langais; langenyčios baltos. Vienoje eilėje su rūmais prie ūlyčios stovėjo klėtys su margomis durimis, su plačiomis pastogėmis ant nuteptų stulpelių, tarsi klėčių gonkomis. Už rūmo ir klėčių per sodno šakas vargiai buvo matomos kitos triobos, taip jau tvirtos ir gerai dengtos: diendaržis (tvartas), klojimas (reja), daržinė ir pirtis. Triobos, ant plačių sodybų pastatytos, nuo ūlyčios augštais medžiais pridengtos ir sodnuose paskendusios ne vienam pakeleiviui, iš gilios Lietuvos atvykusiam, akį vėrė ir širdį linksmino, primindamos jam kitus sodžius, kur molinės, kregždžių guštos, arba aprūkusios gričelės, viena ant kitos sukimštos. Rodės jam, juog to sodžiaus gyventojai turi būti turtingi. Tečiau jasiškiečiai, pačiau, arba puikiaus gyvendami ir triobas puošdami, nesukrovė didžių turtų; visoko pertekę, gyveno linksmi, kaip jų kaimynai-latviai, nuo kurių prisiziūrėję ir savo ūkę pagerino. Paskutiniame laike jasiškiečiai pradėjo rūpintis savo vaikus į augštesnį mokslą leisti; dabar jau keletas vaikinų Rijoje ir kitur. Tai-gi jasiškiečiai mėgdavo savo sodžiumi pasigirti ir apšvietimu, juog jie netokie dūmuose surūkeliai, tamsūnai ir degtinės garbintojai, kaip kitur.

Bet Dievo rykštė nulenkę jasiškiesiems ragus. Prieš pat „Jonines“ 23 birželio 1900 m. aplankė juos ugnelė ir, didžiai giedrai esant ir smarkiam vėjui pučiant, ugnis nušlavė didžiąją dalį sodžiaus. Tik iš Šimbarko atlėkę su švirksdomis latviai apstabdė ugnį ir išgelbėjo kelis ūkininkus prie galo. —

Nemielaširdingoji ugnis, kaip rijo, taip ir rys žmonių turtus ir puikius, nors būtų karališki, rūmus ir piles, o padegeliai, kaip ašarojo, taip ašaros prie savo lizdų ugnėkūrų. Tai-gi nebūtų ko labai apie tai ir minavoti. Bet ta nelaimė jasiškiesiems pažadino iš miego ir iš verksmo, jei dar nėra, tai būs linksmybė. Prie savo guštų žarijų ir nuodėgulių rymodami ir ašarodami, jasiškiesiai tą baisią naktį visi, kaip iš vieno, nutarė išsikelti iš sodžiaus, kur susispaudusiems gyventi jiems jau seniai nusibodo; pasistatyti triobas viensėdžiais, iš-idalijus laukus. Teip, nelaimė visus surišo. Gerai sako patarlė: griausmui nesugraudus, žmogus nepersizėgnos. Bet kad ašaroms užtrūkus ir galvoms prasiblaivėjus, pradėjo smulkiai ir viseip galvoti, kaip čę geriaus būtų išsidalyti, vienybė pradėjo irti. Vieni pradėjo bijotis, kad jiems nekristų blogesnė žemė, kiti, kam atliko kelios arba visos triobos, pradėjo kosėti, kad sodžius atmokėtų jiems, jeigu prisėtų triobos perkelti ant kitos, kuri jiems kris, vietos; moteris pradėjo gailėtis daržų, kad nebūsią, kur daržovės: kopūstai, burokai sodinti, iki neįtrysią naujų sodybų; triobelinkai, kurie turėjo po skersinėli, daugiausia po desetina žemės užsigeidė daugiaus žemės, kaipo priedo už tai, kad atsiskirs nuo sodžiaus ganyklų, ir tt. Naktiniai sueimai (dienomis reikėjo laukai dirbti) tankiai pasibaigdavo barnėmis ir išmetinėjimais kits kitam netik dabartinių, bet ir buvusiųjų, netik jų paczių, bet ir senelių jeibių. Per dienas prakaituodami, o per naktis galvodami, jasiškiesiai net pablogo ir pamatė gromalą. Amžinai nusivarę - nuvargę ir visus griovus ir ežes nusėdėję begalvodami vis veltui, jau buvo paliovē svajoti. Bet keli kietsprandžiai ūkininkai nedavė nuliūdusiems ir nusiminiusiems kaimynams atilsio ir kas vakarą varė ir kvietė į kuopą išrištų ant galų galo to klausimo. Viltį jų pažadino kun. Alseika, jų klebonas,

kurs tankiai iš Radviliškio pas juos ateidavo derinti Jasiškių parlamentą. Jam prikalbant, kaip su kūjū į priekalą mušant, pasidavė visi išsiskirstymo priešai, ir visi pradžiugo. Gerai užtrukdė tą da dalyką grasas Tiškevičius, kurio malūnas prisiduria prie Jasiškių galo ir turi skyrimai 13 desetinių, o galvijus malunininkas gano iš vieno su sodžiumi ant ganyklų, kurių pagal raštą yra 40 desetinių. Grapui neišpultų nė visos desetinos. Iš pradžios jasiškiečių pasiuntiniui, Vėjeliui, buvusiams kitą sykį grapo kaseriui, grasas buvo prižadėjęs tą sklipelį sodžiui, kurs kitą kartą jam vergavo, dovanoti. Bet kelioms dienoms praslinkus, atsirado naujas komisorius, vienas nusibaigęs kunigaikštis Polubinskis, pasižadėjęs grapą iš skolų verksmės išvilkti, o gal ir save truputį paremti. Norėdamas pašunuodeguoti prieš grapą, kitą sykį „aukso veršį“, įkalbėjo jam, kad nieko chlopams neduotų veltui, kurie, gird, turtingiaus už grapą gyvena. Pareikalavo tad nuo jasiškių 27 desetinių ganyklų arba 2,700 rublių pinigais. Grapui, nesant vasaros laike kitų įeigų, būtų buvę tai ne prošalį. Padegeliai persigando, išgirdę tokią neteisybę; prašė, kad tarpininkas užtarytų, bet tasai, kaip Pilotas, rankas nusimazgojo ir liepė patiems su grapu kariauti. Atsimirė jasiškiečiai, kad sauso niekas neklauso ir mojo ranka. Už tarpininką paėmė kun. Alseiką, kurs nuderėjo 1700 rub. Teip sutiko užmokėti grapui 1000 rub. ir vieną desetiną žemės pridėti prie malūno laukų. Verkdamai sukrapštė šaip-teip 1000 rub. Ale nėkadus neužmirš tokios baisios neteisybės; jų akyse dvarponis vis paliks kraujageriu, o Dievas kad tik jam neatmonyti už skriaudimą pavargelių. Pralakęs, praaikvojęs savo senelių turtą ir savo vergų prakaitą, žydams išdavęs visus dvarus ir miškus, nebesigėdžia nuo pavargelių - padegelių paskutinus marškinius vilkti.

Sulygę su grapu apie Visų šventę, galėjo jau atsi-
mieroiti laukus. Trijs ūkininkai iš vidurio sodžiaus prisi-
žadėjo visai išsikelti ant sodžiaus laukų galo, todėl jiems
ir atmierovo atsakanti žemės plotą. — Sodžiuje sodybos
palieka seniems gaspadoriams, išėmus tuos tris, kurie
išsikėlė jau rudenį ant savo laukų, pasistatė tvartas ir

grįčeles. — Visų laukų rėžių platumas apie 3 vierustus, o gi ilgumas apie $1\frac{1}{2}$ viersto; tai yra rėžių ilgumas. O kad visi rėžiai pasibaigia prie Apaščios upės ir visi norėjo prie upės prieti, reikėjo teip išdalyti. — Seniaus kiekvienam gaspadoriui per visus laukus buvo po 7 rėžius ir po kokius 9 skersinėlius; tai-gi dabar, išsidalijus kiekvienas gavo gangreit tokio pat ilgumo (apie $1\frac{1}{2}$ viersto) rėžį, bet septynis sykius platesnį, vienoje vietoje. Jau dabar ūkininkai mato didį keblumą dėl tokio šniūro, nors jau neteip siauro, kaip seniaus, diržas, bet kad ir kaip audeklas ištiestas. Tai-gi kaimynai kiti jau sumainė savo rėžių galais. Vieni statysis prie upės, o kiti antrame gale toliaus; už tat kiekvieno žemė būs jau šiek-tiek ketvirtainė-keturkampį, — kur geriaus būs įvesti daugiau laukų ūkę, dobilus sėjant. Gal ir visi ūkininkai sutrumpins ir teip paplatins savo laukus, susimainydami rėžių galais. Prie tokių dalybų ir išmintingiausias Saliamonas negalėtų visiems vienodai ir pagal teisybes atskirti. — Tai-gi žmonės, bijodami, kad išsidalijant, nekristų blogesnė žemė, arba pieva, arba pavydėdami, kad kaimynui jo ne pultų riebesnis kąsnelis, nėkados negali išsidalyti. Išsidalijant sodiečiams, reikia išsižadėti visai savęs ir jieškoti ne teip savo, kaip visų kaimynų naudos ir spręsti, kaip ūkininkų daugumas sprendžia. Reikia atminti kiekvienam, kad, nors išsidalydamas, persikeldamas į viensėdį ir gautų visųblogiausiają žemę, vienok už kelių metų ta žemė daugiau atneš naudos nekaip sodžiuje gyvenant. Jasiškiečiai, ypatingai išsiskyrimo vadovai, gerai suprato viensėdininkų gyvenimą ir todėl išsidalėjo. — Tasai atsitikimas užtėmytinas ir pagirtinas. Jasiškiai seniai buvo pažįstami, kaipo puikus sodžius, o dabar jų garbė ir garsas pasklydo toli po visą Lietuvą. Ir latviai pagyrė jų toki narsų žingsnį. Jasiškiai patįs susipranta, juog jie, pravarė pirmąją vagą visiems lietuviems išsiskirti, išeiti iš sodžių, iš tų kazarmių, kur ir žmogus, ir gyvulėlis tur badu dvėsti, — kur vieno nelaimė — visų nelaimė. Jie taip įniršo ant gyvenimo sodžiuose, kad vienas ūkininkas įsitraukęs (įkaušęs), išsitarė: „kad visi sodžiai nudegtų, tai bent žmonės galėtų išeiti iš tos vergijos į viensėdžius, o

dabar skursta turse laužuose. O dar kitas sodžiaus neprietelius, užgirdęs, kad kiti nebenori dalytis ir ketina statytis triobas ant senųjų sodybų, pasakęs: „Jeigu jus statysitės ir ardsyite mūsų užmanymą išsidalyti, tai mes jus nudeginsime!“ Mat ir terrorą vartojo jasiškiečiai savo reikalui išvesti! — Su Jasiškiais kartu visa Lietuva tegu džiaugias tokiuo pagirtinu darbu; nes galima tikėtis, kad ir kiti sodžiai, gaisro nušluoti, galės tuo pasinaudoti. — Lyg šiol nekartą padegeliai sodiečiai šnekėjo ir teiravos, kaip išsiskirti, bet nebuvo girdėta, kad kur būtų išvedę tokį užmanymą. Taip da Seredžiaus parapijoje anuose metuose kokiam tai sodžiui nudegus, padegeliai buvo pradėję smarkiai kalbėti, apie išsidalijimą ir išsikraustymą į viensėdžius. Ponas Burba davęs ir mišką (medžius, rąstus) ir sėklą užsisėti laukams ir būk valdžia (t. y. Policija,) rūpinusis prikalbėti išsiskirti, o vienok neišsiskyrė. Jasiškiamsgi niekas medžiagiškai nepadėjo; anaipol, tarsi norėjo pakišti jiems koją. Jų patronas, grapas Tyška, kruvinai juos nuplėše, o vienok išsidalėjo, nors ir buvo jų 17 ūkininkų, tarp kurių kiti jau ir gi buvo išsidaliję, ir apie 10 grįčelninkų desetininkų. Tasai jų darbas tik reiškia, juog jasiškiečiai — šviesesniai už kitus sodiečius, kaipo latvių kaimynai, pas kurius mums reikėtų mokytis ūkininkauti ir nedykaduonauti. — Tai-gi dar kartą sakau: Garbė Jums Jasiškiečiai, Lietuvos pirmžengiai! Tegul Dievas laimina jūsų takus! *Drugelis.*

Iš Radviliškio, Biržų parapijos. — Prieš užgavenes radvilškiečiai iškilmingai palydėjo savo numylėtą kunigą Albina Alseiką į Pagirį, kur jis išvažiavo klebonauti. Išsiskyrimas, atsisveikinimas buvo neapsakomai griaudingas; žmonių susirinko didi mynė iš visos parapijos — filijos; išpynė eglėmis verčias ir pamatę išeinant iš klebonijos kleboną, visi pradėjo balsiai raudoti, puolo bučiuoti iš meilės, teip kad ir patsai kunigas susigriaudinęs apsi-
ašarojo. — Bet ir buvo ko gailėtis radvilikiečiams. Nes kiekvienas galėjo apie kunigą Alseiką pasakyti: „Tas ir kūnas nuo mano kūno ir kaulas nuo mano kaulų.“ — Kn. Alseika įgijo visą meilę užtat, kad jame nėra nė

šešėlio puikybės ir veidmainystės, visomis savo vėkomi-
 jis buvo atsidavęs žmonėms tarnauti, neišskirdamas turtin-
 gųjų nuo pavargėlių; buvo duosnus visiems vargšams,
 užtat ir žydėliai jo raudėjo. Jo darbštumas nepasibaigė
 Dievo namo išpuošime ir dvasiškuose savo avelių reikaluose:
 jis buvo ir tikras ūkėsis, visus ūkininkus savo žodžiu
 šelpė, įvedė daug vietose Kuršo ūkė — žemės dirbimą
 ant daugiaus laukų; pastatydino krikščionišką parduotuvę
 — kromą; jam prikaltant, keletas ūkininkų išleidė sūnus
 į mokslą. Jo įtekmė ant žmonių buvo įstebėtina —
 kiekvieną gerą užmanymą mokėdavo įvykinti ir prikaltėti
 ir pertikrinti žmones. Jasiškių išsiskyrimas į viensėdžius,
 tai jo įstabaus žodžio, o labjaus jo plačios širdies darbas;
 tai-gi jasiškėčiai dviejų gaspadorių kiemus ir praminė jo
 vardu: viena Alseikyne, o antra Albiniškiais, kurie liūdys
 apie jo geradarystę. Jasiškėčiai užtat ypatingai jo verkia
 kaipo tikrojo savo tėvo ir prietelio ir trokšta, idant jis
 aplankytų juos, kada jie jau įsigyvens viensėdžiuose.
 Mylimas prašėiokų, „mužikų,“ buvo mylimas ir ponų —
 inteligentų ir visų aplinkinių kunigų už savo atvirą, be
 veidmainystės širdį ir visados linksmą būdą. — Jis mokėjo
 visus suderinti ir paraginti prie dorų, pagirtinų daiktų.
 Jis su linksmiančiais linksmos ir nuliūdusius mokėjo
 paguosti, ir įpūsti jų širdin — vilties kibirkštėlę. Tai-gi
 jo visi rodžiai laukė savo pastogėn, kaipo meiliausio
 svečio. Taipos-gi ir jis vaišino prie savo stalo kiekvieną.
 Netarnaudamas auksui ir sau, bet žmonėms, jis išvažiavo
 be aukso naštos, bet su savimi išvežė visų žmonių, ne-
 skiriant ir žydų, širdis. Jisai nebūdamas jokės teoretikos,
 bet tikras praktikas, darbu parodė tikro kunigo ir lietuvio
 paveizdį. Jis ten būdamas užaugino savo pasparnėje
 tris kunigus, kurie teipos-gi persiėmė savo Mecenato karšta
 žmonių meile, išsižadėję puikybės, kuri, kaip šalna, atšaldo
 žmonyse meilę. Klebonija visados buvo atdara dėl visų,
 mokslo jieškančių vaikinų; užtat ten kiaurą vasarą
 viešėdavo klierikai ir studentai, lavindami savo širdyse
 tėvynės ir dainų meilę. Tai-gi meile yra visagalis akstinas.
 Kam jos trūksta, tam visko trūksta, tas yra amžinas ubagas.

Negalima teipos-gi užmiršti kunigo sesers Barbuinės gaspadinės, kuri teipos-gi visų žmonių širdis prisisivino savo duosnumu, prieteliškumu, puikybės stoka ir visados linksma širdimi, pasiruošusi kas valandą išsižadėti dėl artimo meilės; visur paliko atminimą, kaip „Meilioji ir Geroji Panelė.“ — Tegu Augščiausias jiemdvieji padeda keliauti pramintu meilės taku dėl mūsų žmonelių naujoje vietoje Pagiryje, ir už jų aukso širdį tegu šimteriopai užmoka!

Drugelis.

2. Veislinės antys.

Antys, mūsų krašte auginamos, apskritai imant, mažutės. Tie paukščiai, kad labai lengviai veisiasi, gali būti ūkininkui naudingi; reiktų tat pataisyti veislę. Sumažėjimas ančių mūsų krašte paeina iš nepriežiūros; ypatingai išsigimė jos per nekryžiovimą kraujo. (Apskritai verta atkreipti ūkininkų atydą ant to, juog užlaikant paukščius ir gyvulius, reikia žiūrėti, idant patinai su patelėmis nebūtų artimoje giminytėje, nes tai išvaro gyvulius iš veislės). Norint atitaisyti ančių veislę, reikia jas kryžiovoti su kitioniškėmis, kaip: Ajlesbury, Ruen ir Peking.

Antis Ajlesbury paeina iš Anglijos ir Europoje seniai užveista. Ji greit auga, esti didelė, stipria ir turi minkštą mėsą. Penisi tos antys teip-pat greičiaus, negu kitos veislės ir nupenėta sveria nuo pusaštunių lyg aštuonių svarų.

Plunksnos anties Ruen panašios į miškinės plunksnas. Jos tėvynė pietinė Francija. Ta antis neteip iškenčia šiaurinį orą, užtat pas mus nevyktų. Bet kryžiovėjimui būtų labai gera. Auga ir penisi greit ir lengviai.

Antis Peking parvežta į Europą iš Kynų. Augumu didesnė ir už Ajlesbury, turi mėsą sultingą, bet raumuo stambesnis. Penisi ilgiaus, neg kitos. Turi plunksnas baltas su gelsvu tviskėjimu. Kryžiovėjimui labai gera.

Gal kas nors pasinaudos?

3. Dumblas — mėšlas.

Tankiai galima išvysti kaime bendrą duobę gyvulių girdymui, kur vanduo iš viso kaimo suteka, daug mėšlo sunėsdamas. Duobės dugnas paprastai užslinkęs storai

skystu dumbļu, nēkados nekibinamu, o tai vienok yra geras mēšlas.

Kaip brangus tai mēšlas, tegu pertikrina mus vokiečiai, kurie iš prislinkusių priepilaukų Hamburgo, Bremos ir Antverpijos perka dumbļā už pinigus, kelias dešimt viorstų veža ir krečia ant dirvos, o nukrėtimas tas užtenka 8 metams. Jeigu vokiečiai nesigaili 60 rublių nukrētimui vienos margēs, tai kaip-gi mums reikia rūpintis, kad tas nepirktas mēšlas nenueitų ant nieko?

Jeigu tat kas turi tokias duobes, tegu pasirūpina, nuleidēs vandeni, iš kuopti, o užvežēs ant pusēs margēs 7 sieksnius, turēs didelį pelnā.

Kaimuose į gatvēs griovius teipo-gi prislenka daug riebios dumblynēs, kuriā išpultų sunaudoti. Vežti jā ant dirvos reikia rudeniop ir sukrauti į krūvikes, o pavasariop išskirstyti.

Ant teip nutrēštos dirvos pirmais metais labai auga žirniai, vikai, dobilai, burokai ir ropūtēs (bulvēs). Po burokų ir bulvių galima sėti miežius, avižas su dobilais, o vaisius būs nepaprastas.

4. Karbolineum-tepalas.

Kiekvienas turi pripažinti, juog kožnas daiktas pamalesvotas (nudažydas) ilgiaus tveria, nes-gi pakastas arba ir smala (degutēlis) neprileidžia drēgnumo. Geras tat ūkininkas turi rūpintis, idant viskas pas jį būtų nudažyta. Paskutiniuose laikuose išrastas tepalas, „kARBOLINEUM“ vadinamas, kurs daug pigesnis už pakastā ir degutēlį. Lyg šiol karbolineum buvo vieno koliorio, dabar-gi galima gauti įvairų — užtat tapo ir pigus, ir gražus. Nuoširdžiai tat patariame ūkininkams pasipažinti su karbolineum, o jis užlaikys keletā rublių, nes nudažyti daiktai ilgiaus stovēs, nereikalaus tankaus pataisymo ir atnaujinimo. *Margalis.*

5. Sodinimas vaisinių medelių.

Daugelis protingų ūkininkų pradėjo sodinti ir taisyti pas save sodnus, nes jie persitikrino, kad geras ir protingai prižiūriamas sodnas ne tik papuožia mūsų kaimus, bet

dar duoda puikų pelną, daug didesni, ne kaip kad duoda daržas arba dirva, užsėta javais.

Tai-gi trumpai čę aprašysiu, kaip reikia sodinti ir auginti vaisinius medelius (čiepus).

Sodinimui vaisinių medelių reikia pirkti tik jaunus, sveikus, tvirtus tiesius medelius, kad jų kelmas nuolaidžiai plonintųs į viršų ir būtų be jokio sužeidimo, taškų ir plėmų ir kerpių.

Jų šaknys tur būt geros, derlios ir iškerėjusios daugal mažų šaknelių. Negerai yra pirkti medelius ant turgavietės arba nuo keliaujaučių kromininkų, kurie dažnai parduoda tiktai išrenkas. Pertat, jei kas nori pirkti čiepus, tai būtinai tur važiuoti pas tikrus daržininkus (agradninkus), kurie užlaiko tokių vaisinių medelių daigynus.

Medeliai reikia sodinti tam tikrame lauke; užvis geriaus, jei sodinas rudenyje, pradžioje spalį mėnesio, o vėlybesnis laikas sodinimui netinka, nes tuomet medelių šaknys, žemėje jau užšalusioje ir prisigerusioje daug drėgnumo, negal prigyti ir augti, dėlto pradeda pūti. Gerai yra dar sodinti medeliai pavasaryje, nuo kovo mėnesio iki galui balandžio, bet tik tada, kai jau žemė sušila ir apdžiuva.

Didelę įtekmį ant augimo medelių turi pritaisymas ir išgivenimas tos žemės, ant kurios žadam juos sodinti. Dėlto daugėlis ponų po dvarus, kurie turi tam tikrus plūgus, peraria tą kašnij žemės, kur žada būti sodnas, giliaus negu ant $\frac{1}{2}$ masto; bet kadangi daugelis netur tokių plūgų, tai toje vietoje, kur sodinsis medelis, kasa duobę platumo nuo $1\frac{1}{2}$ iki 2 mastų, o gilumo nuo 1 iki 2 m., žiūrint į tai, kokia yra žemė. Bet ten, kur yra lygi ir šlapi žemė, arba kur laikos vanduo negiliai, tai ten reikia kasti duobes suvis negiliai, ir primesti geros žemės, susipilti kapčiai ir tada į juos sodinas medeliai. Dirbas teip dėlto, kad medelio šaknys neprigautų vandens, nes jei prigaus, medelis pradės nykti ir džūti. Duobes iškasti, arba žemė išarti, reikia per kelius mėnesius prieš pasodinimą medelių, kad oras ir saulė tame laike galėtų žemė įšildyti ir išpurinti. Pirm sodinimo medelių, reikia duobikes užpilti žemėmis, arba

jei į kapčius, reikia surausti: tai dėlto, kad žemė tame tarpe nusigulėtų ir, pasodinus medelius, jau nebegrimstų.

Piliant žemes į duobes, reikia gerai sumaišyti viršutines su apatinėmis ir su tomis žemėmis, kurios prisivežiamės primaišymui ir pagerinimui visos žemės. Tokio mišinio reikia dėlto, kad jauni medžiukai reikalauja geros žemės iki kol jie prigija ir paauga, ir kad jų šaknys iš palengvo galėtų priprasti prie tos žemės, kurioje tapo pasodinti.

Jei čiepai sodinas į riebią ir sunkią žemę, tai reikia primainyti smiltžemės, arba ir grynos smilties tiek, kad piliant į duobes, būtų smilties $\frac{1}{3}$ dalis visos piliamosios žemės, $\frac{1}{3}$ dalis viršutinės žemės ir $\frac{1}{3}$ dalis apatinės. O vėl, liesios ir lengvos žemės maišomos su sunkiomis ir riebiomis žemėmis ir dar tada prisideda mėšlo.

Į geras ir riebias žemes nereikia dėti nė komposto, nė mėšlo, nes pridėjus mėšlo, medeliai ima augti per derliai, daugiau bijo šalčio (speigo) ir greičiau įgauna ligą, teip vadinamą, vėžį. Riebias žemes pagerina tik chemiškais mėšlais, kaip tai: Tomo miltai, kainitu, kalkiais ir kitas. Vartojant Tomo miltus ir kainitą, reikia anie sumaišyti su žemėmis; kalkiai gi, ar tai jie būs (mergelyje), ar kalkiniuose mėšluose, reikia pilti ant viršaus žemių, (jau pripiltos duobės), ir plonai apibarstyti juos žemėmis. Į lengvias, smiltinotas, arba ir į vidutiniškas žemes yra gerai dėti arklių mėšlai, arba senas, gerai supuvusis kompostas. Bet nékuomet nereikia dėti šviežių mėšlų, nes nuo jų dažnai pradeda pūti medelių šaknys. Ir į lengvias žemes yra gerai dėti kartu su arklių mėšlais, arba su kompostu, chemiškai mėšlai tokiu pat būdu ir saiku, kaip ir į geras žemes. Bet užvis daugiau lengvioms žemėms yra reikalingi kalkiai, ar tai jie būtų moliniame, ar kalkiniame mergelyje. Prieš duobiu užpilimą žemėmis, reikia į jų vidurį įkalti mietai, teip, kad mietų nutašyti galai būtų įkalti į nesujudintą žemę. Mietai tur būti dailus, be jokių šakų, daug storesni už medelius, kurie prie jų sodinas, ir teip ilgi, kad jų viršus siektų medelių karūnos. Gerai yra mietų galai apsmalinti, arba apdeginti, arba su kalkiais nudažyti (kaip jau rašėm

straipsnyje „Apie mietelius [j]i sodnus“), nes tada mietai ne teip greitai pūna.

Čiepai reikia sodinti šiaurinėje mieto pusėje, kad mietas duotų čiepai pietų laike ūksmę ir per tai sergėtų jį nuo didelių kaitrų. Sodinant medelius, reikia žiūrėti, kad nepasisodintų jie per giliai, arba per arti nuo kits-kito. Medeliai, pergiliai, dažnai neduoda vaisių ir greitai įgauna įvairias ligas, o ypač — vėžį. O jei pasisodins per arti prie kits-kito, tai paaugusiųjų medelio šakos susikiš į kupetą, trinsis į kits-kitą ir negalės gerai ir laisviai kerėtis. Dėlto čiepai obelių ir grūšių sodinas tolumo nuo kits-kito 3 iki 4 sieksnių į visas puses, o į jų tarpą galima sodinti mažesnių medžių čiepus trumpesnio amžiaus, kaip tai: slyvus, vyšnes, triašes, ir tt., nes iki kol obelės ir grūšios paaugs, tai slyvai, vyšnės, ir triašės tame laike suspės išaugti ir pasenti. Pertat slyvų, vyšnių ir triašių (čevešnių) čiepus galima sodinti nuo kits-kito per 2 arba 3 sieksnius. Daugelis ūkininkų sėja ir sodina tarp medelių visokius javus ir daržoves, ir tai nieko nekenkia susodintiems čiepams.

Medelis yra pasodintas gerai tik tada, jei jo kaklelis (teip vadinamas kelmo vieta, nuo kurios pradeda augti šaknis) yra lygiai su žeme. Prieš pasodinimą medelio reikia stambiosios jo šaknis nupiauti teip, kad nupiovimas paliktų į apačią, o laibiųjų nereikia piauti. Toje vietoje, kur nusipiauna šaknis, tur būt ji suvisam balta, o jei teip nėra, tai pasirodo, kad ta šaknis yra nesveika ir dėlto reikia aną piauti, iki kol neatsiras balta vieta. Kartu su šaknimis reikia nukirpti pati viršūnelė; tai yra, reikia nupiauti pusę metūgių išaugusiųjų paskutiniuose metuose. Tai daires dėl užlaikymo lygsvaros tarp medelio viršūnės ir šaknių; nes medis traukia maisto sau iš oro per šakas, o iš žemės per šaknis.

Nekurie daržininkai nupiaudavo viršūneles pasodintų medelių tik antruose metuose; bet dabar pasitikrino, kad daug geriaus piauti kartu su šaknimis.

Tuojaus pasodinus čiepą, reikia aną tvirtai pririšti prie mieto dviejose arba trijose vietose, kad vėjas negalėtų jį sukalioti ir netraukytų jo šaknių.

Pavasari, kaip jau atšils, jei kur medelis neskleis lapelių, ir matysis, kad jis dar neprigijo, tai tokio čiepo stiebelį reikia aprišti visą kiminiais, arba samanomis, nuo viršūnės lyg žemės ir laistyti jį kas dieną po biškį, bet teip, kad vanduo, liejamas per medelį, sušlapintų kiminus nuo pat viršaus iki žemės. Kad šilta ir sausa vasara, tai būtinai reikia laistyti medeliai, idant nepadžiūtų. —

Ignotas.

Degtinės ir alaus gėrimas.

Paklausk žmogų, dėlko jis geria degtinę ar alų, atsakymo negausi. Nėra kam ir stebėtis, nes retai kas te žino, kam jis geria. Geria žmonės, — dumoja kiekvienas, — dėlko-gi aš turėčiau negerti? Jug degtinė geras daiktas: sušildo, sudrūtina, liūdnumą nuvaro, net kartais ir palinksminti gali. — Ir geria žmonės, kur tik nėpriseis: geria ant krikštynų arba vestuvių, linksmindamies; geria ant pakasynų, velionį gedėdami. Ateis svečias, reikia-gi jį degtine pamylėti; parduos ką ar nupirks, vėl reikia išgerti! Teip ir galo nėra.

Teip elgdamies žmonės nepamislėja, kas iš to gėrimo gali išeiti. Gėrimo pasekmės tokios, kad būtinai jas turime atminti. Gal tas atminimas nors pamažu ne vieną žmogų būtų atitraukęs nuo pragaištingo gėrimo. Mažiaus gėrimų žmonėms išgeriant, susimąžintų piktumas, o pradėtų klestėti dora. Lyg šioliai žmonės baisiai daug išgeria.

Gal iš to turime kokiį pelną? Gal degtinė ir alus atneša kokią nors mums naudą? Pažiūrėkime.

Degtinė ir alus esą sveiki geralai, sako ne vienas žmogelis, nes priduodą stiprybės, sušildžią ir palinksmina. Bet ar tai teisybė?

Sveikas geras ir valgis yra tas, kuris atneša naudą mūsų kūnui, kas prituri mūsų spėkas ir gyvybę, atnaujina kūną ir nepadaro ligos. Užlaiko-gi mūsų kūno gyvybę ir jį atnaujina tie tik valgymai ir geralai, kurie, suvalgius ir sugėrus, pavirsta į tą patį mūsų kūną, ir užmaino sunaikintas darbo ar paties gyvenimo ir nykstančias kūno

dalis. Vieni valgymai, kaip pienas, mėsa, kiaušiniai, žuvis, žirniai atnaujina sunaikintas kūno dalis; kiti, kaip krachmolos, cukrus, sviestas, lašiniai, dega mumyse, arba pamažu plenijs ir tokio būdu šildo mūsų kūną, t. y. patiekia reikalingą užlaikymui gyvybės šilimą. Šitie valgiai nėkad negali kenkti mūsų sveikatai.

Suvis kiteip dedasi su degtine. Nors alkoholis, esantis degtinėje, dega teipogi ir patiekia žinoma daugybę šilimos, bet jo darbas visados esti vodingas, nors ir mažai jo teišgertumi. Juo ilgiau, juo daugiau jį gersi, juo baisesnę blėdį ir terionę padarys tavo kūne. Kokias blėdis degtinė padaro mūsų kūnui trumpai apsakysiu.

Pakliūvus pilvan, nors ir maža, pakelia degimą ir būk, padidina norą valgyti. Tos dėlei gal priežasties pradėjo žmonės manyti degtinę galinčią padidinti norą valgyti ir padedančią pilvui virinti. Mokyti žmonės, ištyrę išvydo, kad ne visai teip yr, kaip daugybė mano. Taurelė silpnos degtinės nekarta gali padidinti norą valgyti ir padėti virinti, bet ir tai ne vis; kelios degtinės taurelės ar nors viena, bet stipros degtinės kenkia virinimui, apsunkina valgymų permainą. Žmonės, dažnai geriantieji degtinę, ne vien nustojo noro valgyti, bet pilvu serga, vemia, ypač rytais, jaučia po širdimi diegimą, o kartais net gauna vidurių palaidimą ir hemoroidus.

Viskas augščiau išvestas tvirtina, kad manimas apie degtinės naudingumą, ypač pilvui, yra melai. Negerai daro geriantis degtinę padidimui noro valgyti. Jei atėjus laikui, kuriame priseina valgyti, nenori, tas reiškia, kad pilvas nesveikas. Tada reikia ne degtinę gerti, bet gydytis. Ligai praslinkus, ir noras valgyti sugrįš. Degtinė pilvo nėkad neišgydė ir neišgydys; nepagelbės tam nė kokios jūsų daromos trejokės, arba nors pačios trejosdevynerios. Bepildamas degtinę ligotan pilvan, daugiau jį įerzinsi ir tuo padidinsi ligą, sau užkenksi.

Pilvui sergant, serga ir jeknos. Nėra kam ir stebėties, jei girtuokliai dažnai gauna geltonąją ligą (geltligę). Blogiau, ne kaip geltonoji liga, ir jeknų suakmenėjimas; kam padedant pilve ilgainiui prisirenka daugybės vandens,

kurio kartais esti iki keliolikos kvartų. Ta liga neišgydžiama. Nors ir galima iš pilvo vandenį išpampuoti, bet kas iš to: už kelių valandų vėl prisipildys.

Tinimo priežastimi gali būti da ir kita liga, kaip tai: inkstų uždegimas, kas pas girtuoklius paprastas dalykas. Ta liga, jei paeina iš didelio ir ilgo degtinės ar alaus gėrimo, nesiduoda išgydyti. Inkstai sus'riečia arba tinsta, todėl nebegali išduoti reikalingo saiko šlapumo, kaip sveiki.

Kadangi degtinė yra priežastimi tiekos ligų, patį skaitytojai aiškiai gali išvysti, juog neteisybė yra, kad degtinės gėrimas atneštų naudą. Išgėrus degtinės, žmogus jaučias biškį tvirtesniu, visai ne dėlto, kad jis pertat būtų spėkos pasisėmęs. Degtinė spėkų neprideda, ji tiktai užgesia jausmą nuolsio. Tai labai negeras padėjimas. Kas nori ant ilgesnio užlaikyti spėkas prie darbo ir sveikatą, tas nėkad neturi dirbti virš savo galių. Todėl prie darbo reikalingas yra pailsis. Nuvargimą pajutus, reikia dusterti, nes tai rodo pailsio metą, ir muskulai tolesniai be blėdies sveikatai nebegali dirbti. Labai negerai daro tie, kurie, padedant degtinei, nori panaikinti nuilsimą, pakilusi nuo ilgo arba ne pagal spėkas darbo. Tokioje notyje degtinė gali būti prilyginta prie botago, kuriuo skubiname nuvargintą kūną. Vien tik darbavimaisi degtinės ir botago skiriasi: botagas pakelia sopes ir pertat nuvargusį arklių priverčia tempti iš paskutiniųjų spėkų; degtinė gi apkurtina nuilsimo pajautimą ir tuo verčia žmogų likusias spėkas išaikvoti. Pasekmės gi ir čę, ir ten tos pačios: abejose notyse seka didelis spėkų panaikinimas, kurias tegalima sugražinti, gerai atsiilsėjęs, priešingai gi, teip žmogus apsilptumei, kad jau prie nė kokio darbo nebederėtumei. Jei tas dažnai atsitiktų, galima būtų sulaukti visiško šveikatos sunykimo.

Tokios tai pasekmės, geriant degtinę vien tik įgavimui tvirtumo. Ir čę degtinė padaro ne naudą, bet blėdį. Nors ta blėdis ne iš karto matos, pasirodo tik ilgam laikui praėjus, bet blėdei pasidarius, pataisyti jos dažniausia nebegalima.

Darbo nuvargintas tai pasiilsis ir pasistiprina; tai padaręs, galės toliaus triusti be jokio sveikatai pavojumo. Degtinės tai negeria, nes spėkų ji nepriduos, bet pamažėl sunaikins sveikatą.

Kalba žmonės, degtinė būk šildžianti. Bet ir tai neteisybė. Išgėrus degtinės, truputėlį žmogui pasirodo, kaip šilčiaus pasidarint. Nuo degtinės, įėjusios kraujan, uodiniai kraują nešiojantieji indai plečiasi; dėlto prie uodos atplaukia daugiaus kraujo, širdis muša smagiaus ir kraujas gėislose bėga spėrius. Tada tai pajuntame savyje šilimą. Bet tai neilgai t'esti, paskui palieka dar šalčiaus, negu buvo prieš išgersiant. Tam priežastis sekanti. Kraują nešiojantiems indams po uodą išsiplėtus, į uodą arba į kūno viršų atplaukia kone visas iš vidurio kraujas. Bet tas kraujas greit nuo oro ataušta, nes oras už kraują visad šaltesnis. Ir teip išgėrus degtinės auštančio kraujo kiekybė didesnė, o per tat kraujas greičiaus ataušta ir žmogus vietoj sušilti, greičiaus sušala.

Todėl žmonės su galva sergias gerti degtinę keliaujant laike šalčių. Nansen, apie kurio kelionę prie šiaurinio ašigalio, man regis, buvo rašęs „T. S.“ nors 3 metus be paliovos keliavo didžiausiuose šalčiuose, nėkad ir vienos taurelės degtinės neišgėrė. Saugojos ją gerti ir kiti keliauninkai laike savo kelionių per šaltas šalis, bet to jie nėkad nesigailėjo. Seniaus žmonės nežinojo dar apie degtinės pavojingumą laike šalčių. Švedų karalius Karolus XII laike karės prieš du šimtu metų su Rusija per degtinę nustojo keturių tūkstančių kareivių. Tas pats atsitiko 1812 metuose su Napoleonu I. Kiek tai tada nelaimingų kareivių turėjo pirma laiko persiskirti su šita pasaule, vien dėlto, kad jie susišildymui ir pasitvirtinimui vartojo degtinę, kada buvo baisiai didi šalčiai.

Iš to kas viršiaus buvo pasakyta, matome, kad degtinė visai neatneša tos naudos, dėlai kurios ją geria. Kas piktesnio, ji padaro daug dar kitų blėdžių, apie kurias ir-gi reikia žinoti. Kas pamatingai pažins piktumus, degtinės daromus, tas be abejonės liausis degtinę begėręs.

Aliai vienas žino, kad be dusavimo žmogus negali gyventi, kitaip jis tuojaus uždustų. Dėlko žmogus

reikalauja dūsauti, maža kas tesupranta, todėl stengsiuos tai paaiškinti. Nesuprazdami to, negalės skaitytojai gerai permanyti blėdingumo, kurį padaro degtinė kraujui.

Kraujas yra tai raudonas limpantis syvas, plaukantis po mūsų kūną trūbose, vadinamose **kraują nešiojančiais indais**. Kitos tų trūbų gana drutos (storos) ir jas matome po uodą įvairiose vietose; bet nuo tų storų trūbų išsišakoja po visą kūną daugybės laibučių trūbelių, kurias tegalima matyti, padedant padidinantiems stiklams (mikroskopas). Per kiekvieną tokią trūbelę kraujas be paliovos perplaukinėja (plusta.)

Pats gi kraujas susideda iš tekančios, peržiūremos medegos, kaip tam tikras pavandenavęs skystimas, ir smulkių, sulipusių skritulėlių, plaukančių aname skystime, ir vadinamų **kraujo dalimis**. Vienos kraujo dalelės baltos, kitos raudonos, ir nuo tų raudonųjų visas kūnas išrodo mums raudonas.

Kraujo svarbumas didžiai orus, jįsai tai gaivina visas kūno dalis. Daros gi tai sekančiu būdu: Visoki valgymai ir geralai, suvirinti pilve ir žarnose ir atsakančiai perdirbti, patenka kraujan. Kraujas gi, plaukdamas po visą kūną išnešioja įvairias maisto daleles po kūną ir palieka ten, kur jo reikalinga; nereikalingas gi dalis paima su savimi, nuplauna ir išneša iš kūno.

Kad kraujas gerai vartytas ir atsakančiai pildytų savo pareigas, privalo turėti daug rūkštės, dujo, esančio ore. Dūsaujant degis iš oro įeina į plaučius ir iš ten dasigauna į kraują, pagelbiant kraujo dalelėms, kurios jį, teip sakant, prarija. Per kraujo dalelis plaukiant kraują degis susivienija su visu kūnu. Mūsų kūnas dega palengvo, ir per tą degimą sušila, atsiranda reikalinga gyvybės užlaikimui šilima. Didžiausias degimas ir visųdidžiausi šilima atsilbuna pačiame kraujuje, nesa čę degis susitinka su daugaliu anglio, pasidarancio iš maisto, kurį žmogus suvalgai. Anglis, degdamas kraujuje, arbu susivienydamas su degiu, pavirsta į dują, vadinamą **angliniu duju**, arba **anglio rugštimi**. Anglio rugštis kūne negali pasilikti, kiteip užmuštų mumis, jei jo daug prisirinktų. Kraujas

becirkuliuodamas suvaro jį į plaučius, iš kur dūsaujant išleidžiame į orą.

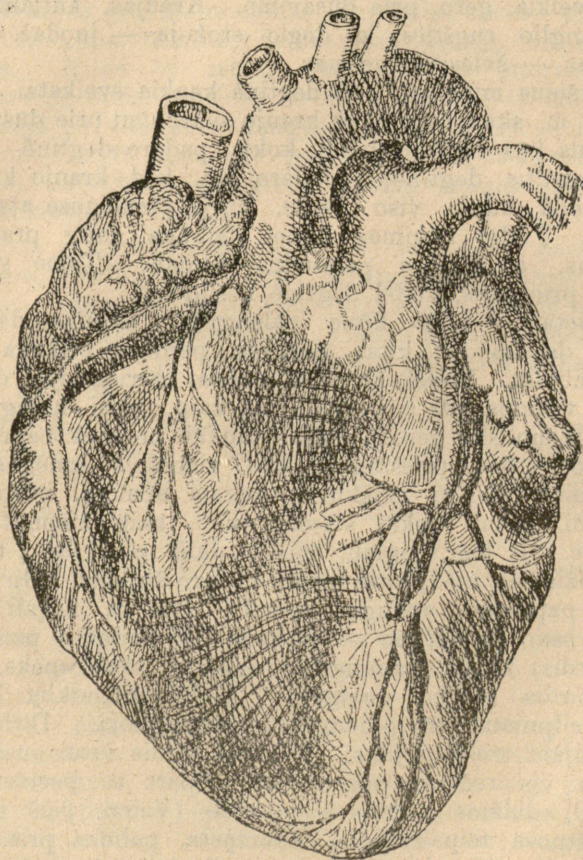
Dabar regis kiekvienas supranta kraujo svarbumą, ir ką jis veikia gero prie dūsavimo. Kraujas, kuriame yra daug anglio rugštis, o degio stokoja — juodas, degiu turtingas — šviesiai-raudonas.

Viršiaus minėjau, kad degtinė kenkia sveikatai. Susipažinus m. skaitytojams su kraujo svarbumu prie dūsavimo, lengviaus būs suprasti blėdį, kokią padaro degtinė. Alkoholis, esantis degtinėje, padaro tai, kad kraujo kūneliai neatiduoda kūnui viso degio, kuris plaučiuose atsiranda iš oro. Todėl degimas kūne atsibūna daug prasčiaus, silpniaus, ir mažiau pagamina šilimos. Tame slėpiasi antroji priežastis, kodėl degtinė nešildo.

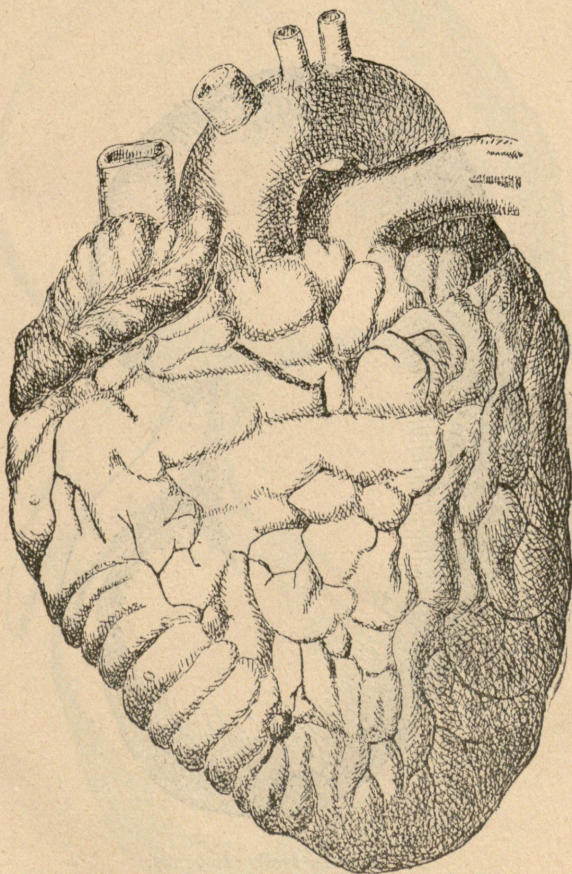
Prietais, kada kūne palengvas, silpnas degimas, darosi da kas ir kitas negeras, per daug priauga taukų arba riebiųjų. Todėl žmonės, dažnai geriantieji degtinę ir alų, visados esti riebesniai, ne kaip, visai neragaunantieji alkoholiškų gėrėjų. Anie taukai nė kiek nepriduoda sveikatos, bet priešingai, kuo riebesnis žmogus, tuo silpnesnis. Visi jų muskulai taukais apaugę, ir per tat silpnesni, neturi tokio stamantrumo, kaip žmonės negerantieji. Ir kas blogiau, mėsos dalis pavirsta į taukus. Visų didžiausią blėdį šitie taukai padaro širdžiai. Girtuoklių širdis paprastai apaugę taukais, per ką negali širdis pildyti savo paskyrimo — tvaksėti. (Veizdėk 1 pašini.)

Širdis, taukais apaugus, negali su tokia spēka riestis kaip širdis sveiko žmogaus. Todėl girtuoklių kraujas daug silpniaus ir palengviaus cirkuliuoja. Dirbant ir vaikščiojant troškina juos. Ilgainiui širdis visai susilpnėja, kraujas vis rečiaus apsiverčia. Apart to pasidaro pas girtuoklį didžios atmainos jeknose (Veizd. paš. 2 ir 3.) ir inkstuose teip žmogus išpampsta, palieka prie darbo visai nederančiu ir ant galo po ilgesnės ar trumpesnės ligos miršta.

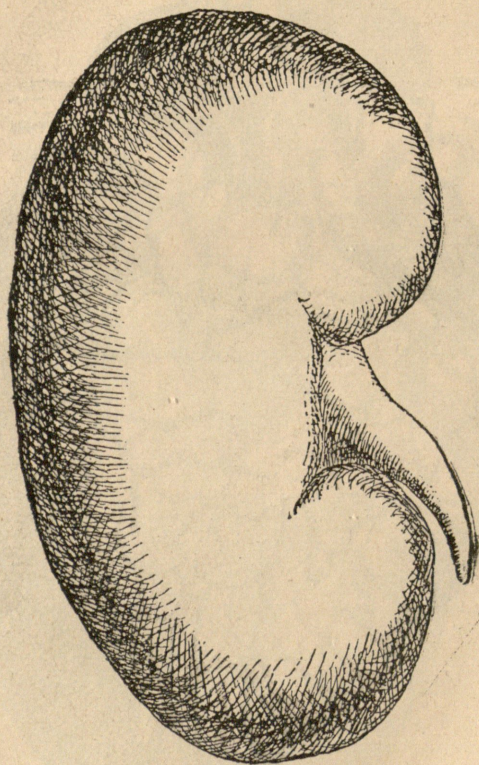

1a. - Sveiko žmogaus širdis.

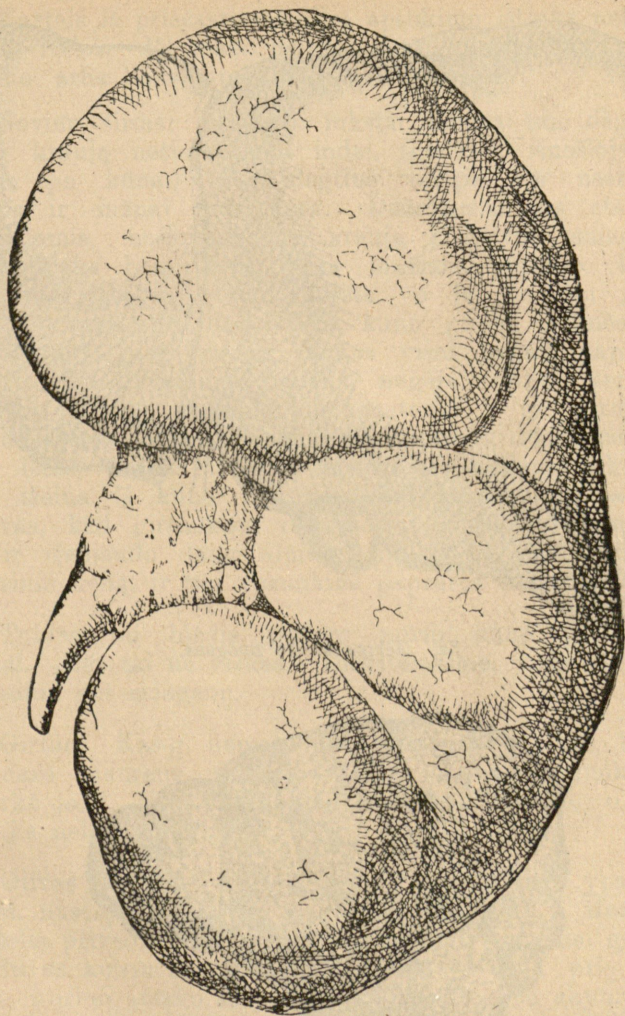

1b. Sirdis, apaugusi taukais.

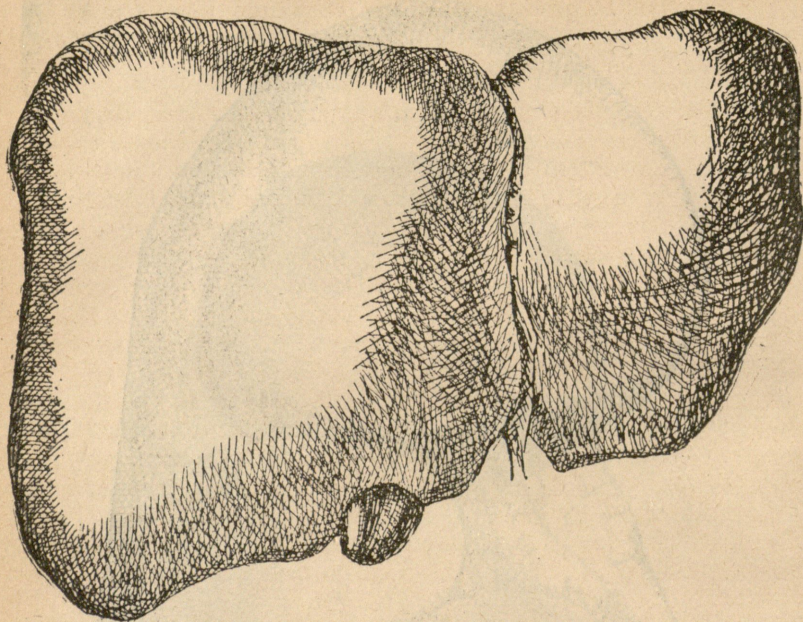

2a. Inkstas sveiko žmogaus.

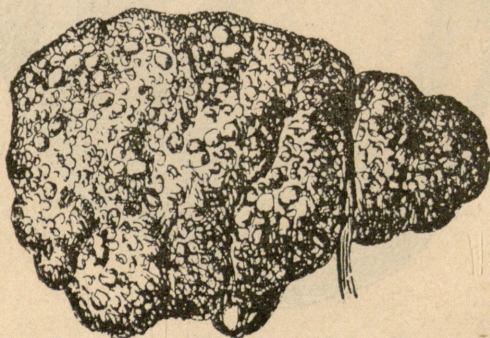

2b. Inkstas girtuoklio, sutinėš.

3a. Jeknos sveiko žmogaus.

3b. Jeknos girtuoklio, sumažėjusios.

Kartais iš priežasties širdies aptukimo ištinka netikėta mirtis, rodos, dėl mažo daikto: nuo kūniško nuvargimo, išgąščio arba linksmumo.

Nevien širdis, jeknos ir inkstai kenčia nuo degtinės, bet ir kraują nešiojantieji indai, (gislėlės, išnešiojančios kraują po kūną.) Per degtinę tampa jos nestipros, trupios ir dažnai pertrūksta. Dažniausiai tas atsitinka su gislomis, nešiojančiomis kraują į galvos smagenes. Jei nutruks ben viena nors mažiausi gislėlė, kraują nešiojanti, žmogus staigu miršta, o jei ne, tai gauna paralyžių arba apmirimą ištisos kuno pusės, dešinės arba kairės, teip juog vienos rankos visai negali pajudinti, ir ant viso gyvenimo palieka negėja. Apart terionių, padarytų kraujo cirkuliacijoje, matome ir gi permainas prie dūsavimo. Išgėrus daugokai degtinės, dūsavimas palieka lėtas, kartais ir visai apsistoja. Kadangi alkoholio dalis išeina iš kūno per plaučius, kuriuos erzina, tai nedyvas, kad girtuokliui dažniausiai gerklė užkimus, jie kosi ir išspjauo daug almės (pūlių). Ta almė priteršia dūsavimo kelią, ir tuo apsunkena paprastą dūsavimą.

Tokias tai blėdis padaro mūsų kūnę alkoholiški geralai. Bet tai ne viskas. Dirkstelėkime, kaip alkoholis atsišaukia ant smagenų.

Girtas! Kas-gi nemato girto žmogaus? Ant ko jis nepadarė biaurus įspudžio? Kas iš jo nesijuokė, ar apverkė jo?! Nagi, ir juokingas, biaurus, baisus, o užvis kaip jis nelaimingas!

Girtas žmogus nustoja proto, jausmo savo ypatingos vertės, nustoja supratimo, kas gera, kas pikta. Mažiausis daiktelis priveda jį prie pašėlusio pykčio, kuriame gatavas užpulti su kirviu ant savo artimiausių, — arba prie paiko juoko, kuriuo atsako ant aštriausių juokų arba akybrokštų. Tokia tai girtuoklio dvasios išvaizda, bet ne geresnė ir kūno: veidas raudonas, akis krauju aptekusios, eigastis nerimta, kojos krypsta, slysta, liežuvis klysta ir niekus tauškia.

Ilgiau neapsistosime ant to girtuoklio paveikslo, bet atkreipsime atydą ant tai, kad ne iš karto žmogus pavirsta į girtuoklį. Prie girtuoklystės žmonės daėina palengvo, laipsniais. Visadažniausiai prasideda ne kaltai: Susirinks draugai, pažįstami arba kaimynai nors, padėkime, ant krikštynų arba pakasynų; ar tai iš didelio linksmumo, ar išliūdnumo, norėdami jį užmiršti išgers pulke. Nevienas gal būtų atsisakęs, kad nebijotų užsirūstinimo arba užpykimo draugų, arba staėiai kad jo neišjuoktų ir nepaskaitytų už kokią mergaitę. Toksai jau geranėiųjų paprotis; jei kas gerti nenori, tuoj degtine vaišinantis užpyksta, o kiti butelkos draugai išjuokia ir stebias: — „koks jis vyras, kad degtinės negeria! Dėlto kiekvienas susirinkime kampanijoje, išgeria vieną kitą burnelę. Galvai jau truputį pradėjus svaigti, prasideda tikroji girtuoklystė. Atsitiks teip kartą, kitą, treėią; ir pamažėliai jisai teip pripras, kad pats nepajus, kaip paliks didžiausių girtuoklių. Jau jam norisi degtinės ir pats pradeda jieškoti progas, kad kur kaip prisprogti. Progą atrasti lengvas daiktas; todėl žmogus kaskart dažniaus ir daugiau pradeda išgerti. Daug da prisideda ir tas, kad žmogus, kaip sako, juo dažniaus esti įkaušęs, juo daugiau jam degtinė kvėpia. Po kiekvieno nusigėrimo žmogus junta sunkumą ir kad jam ko trūksta visas, kaip ne savo kailyje, nieko nenori dirbti, užpuola ant jo nuliūdimas; ir nuliūdimo nuvarymui vėl geria degtinę (pagirios). Tas paguodos ir patvirtinimo jieškojamas degtinėje yra baisus daiktas, tokiu būdu lengviausiausiai žmonės prijunka prie degtinės. Saugotis to reikia, kaip ugnies, ypaė pirmą kart nusigėrus. Kas kartą, kitą susituri nuo pasigėrimo, paskui nebejus tokios aitros prie degtinės ir nepaliks girktuokliu.

Dažniaus da nekaip linksmoje draugystėje, pakela girtuoklystė nuo pasistiprinimo degtine prie darbo. Tas paprotis ypaė išsiplatinęs prie neturtingų, gyvenanėių dienos darbu. Jiems rodos, gerdami degtinę, mažiaus išleidžia ant maisto. Bet labai klysta. Tai gali parodyti sekantis išvedžiojimas.

Visumažiausis buteliukas degtinės be indo kaštuoja 5 kap. Už tuos pinigus gali gauti 3 sv. juodos duonos, arba balto ragaišio 1 svarą ir $\frac{1}{5}$ d., pieno $\frac{1}{2}$ gor., jautienos 1 svaras, lašinių $\frac{1}{3}$ sv. Visi tie daiktai skalsus, prisotina žmogų, pastiprina jį, prituri jo vėkas; sulyginus su viršiaus išskaitytu maistu, degtinė neturi nėjckios skalsos. Netik degtinė nesotina žmogaus ir nepaturi nykstančių jo vėkų, bet da atima jam sveikata ir daug kitų blėdžių padaro.

Tokiuo būdu lai niekas netaupo valgimo leidžiamų pinigų, nes tai yra ne taupimas, bet priešingai pinigų (turtų) mėtimas: pinigai išsileidžia dykai, oi, blogiau, ne kaip dykai, per tuos pinigus žmogus nustoja sveikatos ir ant galo gyvenimas nueina už nieką.

Dažnai girtuoklystės priežastis esti paprotis kasdien prieš pietus išmesti po burnelę. Kas kasdien prijunka gerti po burnelę, jam jau vienos nebepakanka, padidiniui noro valgyti; todėl išgeria du, na, tris. Pamažėliu žmogus teip pripranta, kad be degtinės nebegali apsieiti, negali dirbti darbo, nes jis nė nesiseka; negali valgyti, nes nenori valgyti blaivas; negali žmoniškai pasilinksinti, nes juntasi apsinkintu, kažko trūksta, liūdna. Tokį žmogų galima pavadinti girtuokliu. Liūdnas likimas tokio žmogaus. Prijunkimas prie degtinės teip didis, kad žmogus užmiršta viską: šeimynos nusiminimas, neapsėti laukai, išnaikinti turtai, visai jam neberūpi. Kartą igavęs tokį prie degtinės prijunkimą, žmogus praranda viską, skandina degtinės taurėje mantą, ir dora, ir sveikata; o ant taurės dugno teranda vargą, ligą, o nekartą ir staigų mirtį.

Jeį priminsime visa, ką lyg šioliai parašėme, niekas gal nusistebės, juog nevien girtuokliai, bet ir žmonės su saiku aikvojantieje degtinę ir alų, gyvena, sulyginus, trumpiaus, negi blaivieje; miršta ir serga daug tankiaus. Degtinės keliamos ligos sekancios: jeknų, pilvo, inkstų, širdis, o ypač ligos smagenų ir proto pamišimas. Tarp išėjusių iš galvos penkta dalis, išdūko vien nuo besaikinio aikvojimo alkoholiškų geralaų.

Prie skaitliaus proto ligų tarp kitų priguli ir baltoji karštinė. Prieš pasirodysiant tai ligai girtuoklis nustoja miego ir noro valgyti, ir tampa neramus. Regėjimą ir girdėjimą užvaldo kaž-koks stebėtinai blūdėjimas: rodos jam iš visur velniai, žalčiai, gyvatės, driežai ir kitos įvairios baidyklės, kurios rodos nori ant jo užlipti. Tai vėl girdi kaž kokiuos balsus. Vis tai padaro jam didžią baimę. Bėginėja, kaip padūkęs slepiasi po lovos arba šėpoje, vienok niekur ir nėra kaip negali atsikratyti nuo tų baisybių. Ant galo privargęs, drebedamas iš baimės, puola ant lovos ir rodos jam, juog atėjo paskutinioji valanda, po valandos vėl prasideda bėginėjimas ir slapstinėjimas, ir teip be galo. Toks prapuolis gali tęstis su mažomis pertraukomis į kelioliką valandų, iki galų gale nuvargęs arba vaistų numalšintas nurimsta ir užmiega. Ne kartą laike baltosios karštinės pradeda traukyti miešlungis, kursai gali galą padaryti. Dažnai atsitinka, kad baltoje karštinėje kariasi. Mokyti gydytojai (medicinos daktarai) persitikrino, kad didžioji dalis savyžudysčių paeina iš girtuoklystės.

Kad girtuoklystė kenkia pačiam girtuokliui, nebūtų tai da didelė nelaimė. Šimtą kartų yra blogiaus, kad nuo girtuoklystės nelaimė puola ant girtuoklių vaikų. Iš tėvo arba motinos girtuoklių gimsta vaikai silpni, todėl daug jų serga ir miršta. Žmonės gi, ką nuo gimimo nepilno proto, apykvaili, tai paeina nuo tėvų girtuokliavimo.

Nėkados neišpuola gerti spirita, nes yra teip smarkus, kad iš karto pakelia pilvo ligas. Buvo net tokie atsitikimai, kad tuojaus, kaip tik išgėrė spirito, staigiai pasimirė.

Alus mažiau blėdingesnis, bet tik tada, jei yra geras, nesufalšnotas, ir kai geriame neperdaug ir nedažnai. Daug yra žmonių, kuriems ir vienas stiklelis kenkia. Paprastai gi vienas, net ir du stiklu alaus nekenkia. Bet alaus butelys apsvaigina, o daugiau išgėrus, visai nusigeri. Kiti giria alų, kad juo gali užgesyti troškulį. Bet tai neteisybė. Geriausia gesina troškulį grynas vanduo.

Alus, kaip degtinė, kuo daugiau gersi, tuo daugiau norėsi. Nuo per tankaus alaus aikvojimo, nors ir mažai, galų gale kyla tos pačios pasekmės, kaip ir nuo degtinės. Geriausias ir alaus visai negerti.

Daėjau iki galo liūdno? mano pašnekėsio. Persitikrinome iš jo visi, kad už kelioliką milijonų rublių, prašeriamų kasmet, perkame sau ligas, mirtį ir vargą. O kiek apart to už tuos pragertus pinigus Dievo rūstinimo, neapykantos, padegimų, žmogžudysčių! Bausu net pamislyti!

Koks iš to pašnekėsio išeina mums pamokymas? Labai prastas. — Privalome visados visumažiausia išgerti degtinės ir alaus, o geriausiai, visai negerti, nes be jų visai galime apsieiti. Kad iš išleidžiamų pinigų ant degtinės nors pusę apverstume kasmet ant sodnų vaisinimo, ant avilių, bičių, plūgų, mašynų, reikalingų prie ukės, ant knygų, ant geresnio maisto, kiek tai būtų visiems lengviau ant svieto gyventi! Keliems metams praslinkus prie kožnos grįčios atsirastų gražus sodnas ir pora avilių, kožnuose namuose pasidarytų geresnė tvarka, prakutimas, kiekviename pakaušyje atsirastų daugiau šviesos, proto. Mūsų vaikai nevaikščiotų teip nuskarę ir murzini. Ant vakaruškų ir susirinkimėlių nebūtų muštynių, kurios jau tiek atvedė į sūdo duris. Viskas tada kiteip išrodytų!

Kiekvienas, kurs tą raštelį perskaitys, tegu prižada ir pats nebegerti ir visus savo namiškius suturėti nuo gėrimo; tegu išaiškina savo kaimynams, giminėms, prieteliams degtinės ir alaus vodingumą. Teip ir susimažins blogas mūsų paprotis, o prasidės geresnis gyvenimas.

Užvis saugoti vaikus, kad negertų degtinės, nes ji vaikams šimtą kartų vodingesnė, neg suaugusiems. Be to, iš jaunystės pripratę prie degtinės ir alaus, vaikai išauga į didžiausius girtuoklius. Negut širdies neturėtume, kad vaikus į girtuoklius auginti norėtume.

Iš lenkiško: *K. Sėlis*.

Skusta — kirpta.

Iš A. Mickevičiaus.

Pas mus, jei kas sirgti ima,
 Tuoj daktarus tam vadina.
 Bet kaip liga sunki rodos,
 Šaukias diedo arba bobos.
 Tie iš savo aptiekėlių
 Gal pagelbėt ir nuo gėlių,
 Ir nuo gumbo, apkurtimo,
 Nuo sausligių, pakvailimo.
 Bet kaip ginčas ką pagriebia,
 Nė jų vaistai neižiebia.

*

Arti Zgierzo Mozurs buvo.
 Graži kalė jam pražuvo,
 Sargas namų ir aruodų,
 Galvijėlių, žirgų juodų.
 Jam bejieškant josios visur,
 Kalė grįžta štai iš kitur.
 Ją pamatęs, visas liūsta,
 Nesa buvo pusiau skusta.

*

— Vagis! Būt kur nudanginę,
 Negu ją teip sugadinę,
 Juog nuskuto vargšę kalę . . .
 — Tai nukirpo, mat, jos dali!
 Pati vyrui savo kerta.
 — Šun's ne skuta, tiktai kerpa.
 — Liurėk josios, ką tautina! —
 Jau užpykęs Mozurs gina,
 — Kokia esi tu mokinta!
 Pliku veidu padabinta,
 Nori mokint mus, su ūsais;
 Britvą, žirkles atskirt kusais.
 O nuplikęs mūs' ponulis,
 Kuris šviečia, lyg mėnulis,
 Rasi teip-gi ir nukirptas? —
 — O ūkvedžio mūs' ūseliai, —

Skamba balsas pačios tvirtas —
 — Ką jam kybo, lyg spygleliai,
 O teip žvilga, lyg nutepti,
 Yr' nuskusti ar nukirpti?
 — Tegu galas tavo poną,
 Teip-gi poną ekonomą!
 Namie kalė — nieks neliūsta!]
 Nors teip biauriai yr nuskusta.
 — Teip-gi mane džiaugsmas ima,
 Tuoju pati jamjam gina:
 — Juog kalaitė sugražyta,
 Nors teip šlykščiai nukarpyta.
 — Kvaila tu su savo žirklems!
 — Teip-gi tu su savo britvems!
 — Juog nuskusta, tikras žodis...
 — Juog nukirpta, pasirodys.

*

Teip gincijas pats ir pati.
 Zgierzo mieste visi stati
 Aplink šauksmą padarytą.
 — Tai nuskusta! — Apkarpyta.

*

Eina kaimyn's. — Lai pribūna,
 Lai pamato pliką kūną! —
 Eina žydai — jį užspirta:
 — Ar nuskusta, ar nukirpta? —
 Nuo žydelio lyg klebono,
 Nuo klebono, sulyg pono
 Visą sūdą suvadino.
 Ką žyds, kaimyns pripažino,
 Tą pons, kunig's patvirtino,
 Juog kalaitė yr nuskusta.
 Vyr's laimėjo. Pati rūsta.

*

Namon grįžta abu stačiai.
 Vyrs kelionėj sako pačia:

— Ar atmeni sūdo galą? —
 O ji tyli, veidas bala.
 Bet pas vartus štai kaliutė.
 — Eikš, tu mano nuskustoji! —
 Vyras šaukia. O pačiutė:
 — Eikš, tu mano nukirptoji!
 Mozurs piktas jau tylėjo,
 Nieko pačiai nekalbėjo,
 Tik pagriebęš ranką kūdą
 Tėsia stačiai ją į prūdą
 Ir, lyg bačką, ima skandyt.
 Ta, nepratus nėkad nardyt,
 Jau prarijo gurkšni trečią,
 O tas laiko ją už pečių.

— Nagi dabar, čę prispirta,
 Sakyk: skusta, ar nukirpta. —
 Vargšė mato, juog gal mirti
 Ir nuo svieto atsiskirti.
 Tad iškišus du piršteliu,
 Duoda ženklą savo keliu:
 Tarsi žirkles tur rankose:
 Kerpa vyrui po panose.

*

Tai pamatęs, trauk' iš prūdo.
 Jiji savais keliais sprūdo;
 Jisai Zgierzan gi pribuvo,
 Už kareivį ten pakliuvo.

Mažeika.

Testamentas.

Apysaka.

Buvo giedri vasaros diena. Saulė, nors jau persiritusi per pusiaukelį, siuntė vienok karštus spindulius ant žemės ir prausė prakaitu darbininkų veidus, šaltą latvį įkaitino ir retkarčiais išspaudė iš jo burnos rustesnę žodį, paprastai — keiksmu vadinamą. Laukuose mirgėjo lyg paausinti, mažne nunokę rugiai ir, silpno vėjo judinamas siūbavo vasarojus. Oras buvo įvairiausių gyvių pilnas: skraidė nesuskaitama daugybė mėginančių kantrybę smulkesnių ir rūpesnių uodų, kurie dasilitėjimu smailaus snapo erzino neramų gyvulį, o iš žmogaus lūpų laikada velnią išrovė. Lakiojo šen ir ten trauksmingi juodi, negražų vardą nusipelnę vabalai, jieškinėdami savo amatui atsakančios krūvelės. Bitės nuo žolės ant žolės zirzinėdamos jieškojo saldumynais turtingų žiedų. Paukšteliai, kits po čystą orą plaukydamas, kits kur tarp žalių medžio šakelių įsiterpęs, čiulbėjo savo dainas, tarsi geizdami nubovyti vikriai dirbantį prakaituotą artoją. Dangus buvo teip giedrus, teip skaičiai mėlinas, juog ir giedroje slankiojančių baltų debesiukų nebuvo.

Bet saulės spinduliai pradėjo pamažėli vėsti, vėjas pūtė vis drungnesnis, ir diena artinosi vakarop.

Protamsiojoje vargšo latvio gričioje artinos gyvenimo vakaras tik-tik pražydušiai mergaitei. Gulėjo ji ant lovos lengviai pridengta, ir nekantriai blaškė rankas, tankiai su atsiduksėjimu ištardama: „Tėve mūsų, Kursai esi danguose! . . . buk valia Tavo!“ Jos akyse ašaromis suvelgtose, spindėjo rūpestis. Ant veido, malone žibančiu, gilūs skausmai išspaudė gailias žymes. Skaisčiai rausvi skruostai ir lyg suvystęs kūnas liūdijo, juog ligonis serga neišgydoma džiova; o sunkiai gaudantį orą krutinė pranašavo, juog nepoilgo reikšią keltis į amžiną tėviškę.

— Mama! — skurdžiai prakalbo ligonis — tai-gi ar Varutė nepareis iš lauko man sudiev pasakyti? Regis, šio vakaro aš nebeišvysiu.

— Nutilk, ragana! — atsiliepė antrame kambaryje storas, rūstas balsas. — Mirk sau, ko čę mano širdį beėdi! . . .

— Motinėle, nors paskutinėje valandoje liaukis rustauti . . .

— Aš tau liausiuos! Geriaus būtumei negimusi, negu savo kvailumu tiek mane, motiną, kankinusi. „Godok tėvą ir motiną savo.“ — sako trečias prisakymas . . .

— Ketvirtas, matušaite.

— Tebuk ir ketvirtas; bet kaip tu jį išpildei?

— Pildžiau, motinėle, kaip mokėdama.

— Pildei, teip . . . Kiek kartų, kaip peiliais, motinišką širdį varstei savo katalikyste.

— Mamunyte! ačiu Dievui už Jo mylistą, juog man daleidė pažinti tiesą ir mirtį už ją. Katalikų tiktai Bažnyčia Kristaus įstatyta ir ten tik išganymas. Ramiai ir su viltimi užmerksiu šendieną akis ir nuoširdžiai linkiu kožnam kreivatikiui, idant atsiverstų ir su ramia sąžine eitų ant P. Dievo sūdo . . .

— Ir man tu linki?

— Ir meldžiuosiu, kaip išmanau.

— Šunies uodega! pasiturėk sau gražius linkėjimus ir maldas, tu, kvaili išgama! Tavo senelis ir prosenelis

Kalvinais mirē, o tu išsižadējai jū tikējimo, paniekinai mano vargus ir ašaras... Kaip tu susitiksi su jais aname sviete? Mirk Kalvinka, viską atleidžiu; nenori — išsižadu tavęs... Tu ne mano dukte!...

— Ne, motynėle brangi! — atsakė dukte, o motina nusišpiovė ir, dantis sukandusi, išrūko iš gričios, ir dar labjaus užsidegė jos ilgai pykinta širdis.

Ant mirties patalo guli jos vyresnioji dukte, lyg 12 metų Kalvinų tikėjime auginta, iš netyčių potam pradėjusi vartyti knygutes apie ginčus tarp tikėjimų, katalikišką kunigą lankyti. Persitikrinusi apie savo motinos tikėjimo klaidingumą, persikrikštijo. Dasižinojusi apie tai, motina, nuliūdo ir prisiekė savo dukterei skaudų persekiojimą. Nekiteip ir buvo. Be mažiausios kaltybės tankiai plakė kantrią ir paklusnią savo dukrą. Žeisdama jos jauną ir jautrią širdį, kas dieną iškeikdavo katalikišką tikėjimą paskutiniaisiais žodžiais ir pluzdavo kunigiją, išmetinėdama jai baises nedorybes. Kad, vydama latvių paprotį, prisegė už lovos prie senos vainikėlių, kuriuo ėjo pirmą kartą prie Dievo stalo, motina nutvėrusi sumynė jį į purvynę.

Tėvas — neperkarštas katalikas, o kaipo latvis, šaltas ir prie ginčo negreitas, nelizdavo į tarpą. Tik retkarčiais sau vienas susiraukęs išsitardavo.

— Kam man buvo vesti kalvinką? Lietuvės veidas ir du šimtu rublių, mat, ir apskukė smagenis.

Tokius persekiojimus kėsdama ir ant žemės užtarytojo neregėdama jauna katalikė, nors mokėjo Dieve viltį turėti ir kantriai nešti kryželius, vis-gi tankiai apsiverkė ir susigriaužė; o tie susikrįtimai pagimdė ūmią džiova. Ir dabar, prisiartinant mirimo valandai, negaili jai ašarų pakalnės ir niekas jos širdies nebuvo pavogęs. Skurdu tik jai, juog motina, matyt, tiesos nepažins ir rūpi jaunesnė senuc.

— Dievuliau! saulė man nusileidžia paskutinį kartą ir, lyg atsisveikindama, atremia spindulį į pagalvę... Mama! — tarė į įeinančią motiną: tai-gi ar Varutė dar neperėjo.

— Mat ir nenusprogsti, ir sulauksi jos! Jau, jau pareina . . . — Tai tarusi, vėl isėjo pro duris.

— Dieve! priduok savo mylistą, idant pasisektų nuo sesers išgauti geidžiamą žodį!

Pagrįžo Varutė ir, nieko nelaukdama, įėjo pas sergančią seserį. Visados graži ir maloni, dabar išrodė dar gražesnė. Jos apskritą plyną veidą dengė smulkūs prakaito lašeliai. Mėlinose, skausmo pilnose akyse tviskėjo ašaros, kaip perlai, czystos ir širdingos. Ant raudonų skruostų ir lūpų žymėjo gailus nuliūdimas. Kaktos sudėjimas skelbė tvirtą drąsą, Auksiniai plaukai — apstūs, ilgi, į du bizu pinami, didino jos viliojančią gražybę. Daili duobelė ant smakro liūdijo apie jos karštą, jautrų būdą.

Lyg peiliais suremta, atsistojo ji pas merdėjančią seserį ir probalsiai pradėjo verkti, lašindama griaudžias ašaras tiesiai ant jos vos besikilnojančios krutinės.

— Varute! — pratarė ligonis: norėjau su tavimi atsisveikinti.

— Tai ir perskiria mus Dievas, sesute? . . . — skurdžiu balsu ji atsakė.

— Jau skiria . . . skiria . . . Tu išvysi ryt' užtekančią aušros žvaigždėlę, bet giedodama „amžiną atilsį“ . . .

Varutė dar balsiaus pravirko.

— Varute! tu buvai nuolatinis liūdytojas mano persekiojimų ir kentėjimų. Tu žinai, kiek aš prikariavau su įvairiausioms kliutimis, norėdama gyventi ir mirti tikroje Kristaus Bažnyčioje. Žinai gerai, kad aš ant žemės paguodos niekur neradau. Sunku man buvo veizdėt į abejingą, šaltą tėvą, neužtariantį prieš skaudžią motiną; skurdu buvo regėti tave paklydime; liūdna buvo klausytis beprotiškų piktžodžiavimų. Viena tik viltis manęs lyg šioliai neapleidė — ji tai mano audruoto gyvenimo irklas. Bet, Varute brangi! Dabar paskutiniuoje valandoje tu mane gali paguosti. . . .

— Kunigą parvežti?

— Ką čę pragarą bekelsime namuose; antra, ir nebelaukčiau.

— Tai ką? — ištarė Varutė ir rasotose akyse užblizgėjo žingeidystė.

— Prižadėk būti katalike.

— Maryte! aš tau priketinu gražiai, padoriai gyventi.

— Jei tu tiek teprižadi, skurdu skirtis su tavimi.

— Bet ką mama pasakys? Jug pasakyta: „Godok Tėvą ir motiną“.

— Bet pasakyta pirmu: „mylėsi V. Dievą tavo“, o potam: „artimą kaip pats save“.

— Jug viską Dievo Apveizda užlaiko...

— Tik ne klaidų tikėjimą: tai pragaro apveizda.

Ir čę ligonis, kaip ant delno, išrodė, juog apreiškimas nepasensta; juog trečiojo Sandaro niekas nelaukia ir juog visi nauji mokytojai, klaidžių išradėjai, yra šv. Povilo iškeikti: „Jei kas kitioniškai mokytų, kaip męs, tegu būs iškeiktas...“

— Bet aš jau sužieduota su Kaukliu, o jis kalvinas ir karštas; tai kas būs? — tik vaidai...

— Tegu jis pereina į katalikus.

— O jei ne?

— Tai neik už jo.

Ilgais privadžiojimais ligonis pertikrino seserį ir ši ant kelių prisiekė, juog būs katalikė.

— Dabar aš ramiai numirsiu, nes lyg-šiol mislydama apie tavo ateigą, drebėjau. Pabučiuok kryžių dėl didesnio prižadų svarbumo.

Bebučiuojant Varutei kryžių ipuolė motina ir, supratusi kas dedas, prišokusi sugriebė ją už plaukų:

— Tu, kvaiša, tos raganos klausysi...

— Išverk prižadėjime; linksmai susitiksiva aname sviete... Duok žvakę!... Duok žvakę!... Jezus! Marija! Juozapai šventas! į rankas Jūsų atiduodu dūšią mano...

Bespaudžiant Varutei žvakę į ranką, Marytė iškeliauvo į amžinastį. Motina pro duris išbėgo, lyg dukters dūšios bijodama. Grįčioje atsiliepė skurdi ir balsi Varutės rauda, kuriai nepoilgo pritarė vyriškas verkimas: atėjo tėvas.

2.

Po sesers pakasynų, Varutė ilgą laiką gailiai raudoje, net paakiai jos pabrinko. Jos širdyje viešpatavo vienas jausmas — skurdumas: labai jai gailėjo mylimos sesers. Po mėnesio bet ar daugiau akis pradėjo džiūti, atmintis rimti; gailėsis, ant galo, išsisėmė, ir Varutė nusiramino.

Kaip tik tame laike prisiartino Šimbarke Bažnyčioje atlaidai, iškilmingai apvaikščiojami, ir drauge jomarkas, Kanapine pramintas. Nežinau, kodėl latviai tuos atlaidus ir jomarką taip pavadino. Lietuviai tą šventę vadina Žoline, dėlto kad bažnyčioje yra paprotis žoles švęsti; o Simbarke kanapių tą dieną visiškai nesimato. Bet ne apie tai kalbame. Ant tų atlaidų ir jomarko suvažiuoja labai daug svieto, kurs mažame miestelyje netilpsta; užtat arkliams sustatyti samdo dvaro lauką. Šešiais vieškeliais, kurie susiduria Šimbarke, kaip centre, kasasi pėsti ir važiuoti, lyg skruzdėlės į skruzdelyną. Įvairių-gi ir prisirenka. Iš už Lielupės, arba Nemunėlio suvažiuoja aplinkiniai lietuviai; iš Kurliandijos — latviai įvairaus veido: kits su ilga bakabarzda; kits barzda, kaip kelmas, apžėlęs; kits tik su ūsais, o kits visiškai plikas. Bet persiprašau, perdėjau: galvos neskuta. Prisirenka vokiečių, ir cigonų, keliančių didį liarmą, ypač po arklių rinką ir tt.

Vieškeliu nuo Bausko pamažu riedėjo lentelinė brikelė, vieno arkliapalaikio velkama, kurioje sedėjo Kailinys su pačia ir Varute ir vežė parduoti atliekamus dalykus.

Varutė sedėjo priešais, atsigrėžusi į tėvus. Ant jos veido galima buvo pasergėti neramumą, nes jis tankiai mainės. Akys jos vis buvo nuleistos, tik retkarčiais lakstė į šalis ir trumpai ilsėjos tai ant motinos, tai ant tėvo veido. Sunku išsakyti, kas dėjosi jos širdyje.

Nuo tos valandos, kad ji nuggedėjo seserį, atbudo jausmas meilės. Seniai jau jos širdį užvaldė Kauklys. Arenduojant jiems ūkę Lietuvoje, jis, kaip kaimynas, tankiai lankėsi svečius. Varutė labai priprato prie jo. Išvažiuojant į Kuršą, jis atvirai apreiškė jai savo meilę; ji savo širdies jausmų teipo-gi nenorėjo slėpti, ir ant šio rudens sutarė šliubą. Bet tada juodu buvo kalvinu; šendieną — prižadas tarpe.

Retkarčiais numislijo jį: „pasiliksiu motinos tikėjime ir gana“. Bet tuojaus vaidintuvėje rados paveikslas mirštančios sesers, ir sąžinė prabilo: „o-gi su prisieka kas būs“? Teip nabagė kariavo su įvairiomis mislimis, mažai nujegdama, kur važiuoja, ką pralenkia. Tuotarpu išslinko vežimas iš miško.

— Jau Šimberkas! — atsiliepė tėvas.

Varutė grižtelėjo į užpakalį ir išvydo čepat miestelį. Visųpirmu užmatė jos akis augštą, baltą, su diem bokštais Katalikų Bažnyčią ant kalno, kuri, kaip karalienė, rodos, viešpatauja ant viso miestelio. Pamatė ir didį verdantį žmonių būrį, bet tuojaus atitraukė nuo jo akis, lyg bijodama mylimą pamatyti ir žeisti jau ir teip kruviną širdį.

— Tau rūpi, ar yra Kauklys ant rinkos! prakalbo motina.

— Kazin, kam labiau, — atsakė tėvas.

Varutė tik akis nuleido ir nieko neatsakė, bijodama pameluoti ir nuduodama, juog negirdžia.

Atsiliepė griaudus varpų vaitojimas.

— Ant votivos skambina... na... ir paragino apkaitusį arklį.

— Bene eisi į Bažnyčią?

— Tai ką tu misliji?

— Ak! tekėdama už tavęs, mislijau tave perdirbti, atversti; tuscia bet viltis...

— Iš kelio išvesti? Mulke — pridūrė latviškai. — Aš tave vyliaus atversti, bet apsigavau ir nešu dabar sunkų kryžių už kvailystę.

Teip bešnekėdami, įvažiavo į miestelį, trištai svieto prigrūstą. Berišant arklį, atsiliepė dailus baritonas prie ratų:

— Sveika, mano rožė! — Buvo tai Kauklys.

Varutė, nuleidusi akis, tik padavė ranką ir nieko neatsakė. O jis, išbučiavęs rankas geidžiamiejiems uošviam, vėl teip prakalbo į sužieduotinę:

— Kaip aš tavęs pasiilgau! Eiva į miestelį pažioplinėti! — Ir abu paėjo į šalį.

Varutė ėjo, akių nepakeldama ant to malonaus veido, prie kurio jautė didelį prisirišimą; vaidintuvėje jos žiba

juodos akis, tamsus rūsti antčakiai, vyriškas dailus veidas, skaroti ūsai ir saldžios lūpos, vieną kartą pamėgintos. Širdis tvaksi tankiaus, skruostai dega, akis norėtų plačiau prasiverti, bet vėl susituri. Kelioliką žingsnių paėjo tylėdamu. Pirmas prakalbo Kauklys, veizėdamas į rimtą gėdingą mylimą.

— Ak! tu paukšteli! kaip aš tavęs pasiilgau... Į metus man virto nedėlios, į mėnesius dienos persiskyrus.

— Būdavo, gromatą išleidęs, nežinau, kaip laukti atsakymo; o gavęs atsakymą, po kelius kartus skaitydavau, bučiuodavau ir prie krūtinės nešiodavau.

Varutės akis apsirasojo; o jis taip toliaus kalbėjo.

— Ant galo, tave matau gražesnę, negu pirmu... Išdžiaugsmo ruošiuos pravirkti. Gailėjo žinoma sesers, verkei?... Ir aš raudojau, atspėdamas tavo ašaras. Bet nebeilgai ilgėsi vos kits-kito. Rudenį šliubas. Ką? — tvirčiau ištarė ir pasuko ūsą.

— Ak! — atsidūksėjo Varutė. — Bet... — ir negalėjo toliaus kalbėti. Žadą užkando.

— Ko vaitoji, širdute? — Norėjo glausti prie savęs, bet atsiminė esąs ant ulyčios ir nuleido jau iškėstas rankas.

— Bet... — atsiliepė Varutė ir vėl sučiaupė lūpas.

— Kas „bet“? — ištarė apsigandęs Kauklys, — Bene kitam širdį žadėjai?

— Ne! — atžėrė jau pradrįsusi Varutė. — Bet tarpe mūsų skaudus prižadas.

Kauklys patraukė pečius, stebėdamas.

— Aš nieko nežinau.

— Mano sesuo, amžiną atilsį, kaip žinai, buvo karšta katalikė ir išgavo nuo manęs prisieką, juog ir aš persikrikštysiu.

— Varute! aš tau neginu: tikėk, kaip nori.

— To negana! persikrikštyk ir tu!...

Netikėtas Varutės reikalavimas keistą įspūdį padarė ant Kauklio. Jis vėl patraukė pečius ir užsimislijo.

— Bet aš neprisiekiau.

— Tai kas? aš už tave prisiekiau.

Tie žodžiai uždegė Kauklio rūstybę. Tik-tik neiškrito jam iš lūpų: „eik po velniais! Bet pažvelgęs į jo akims gražiausį veidą, susivaldė. Kakta jo apsiniaukė, širdis nuliūdo. Tylėdamu, priėjo prie šventoriaus.

— Gal aplankysime bažnyčią? — įprakalbo Varutė.

— Su tavimi nors ir į prapultį šokčiau.“

Abu nutilo ir rimtai įžengė į Dievo namus, katalikų bažnyčios vidų matė juodu pirmą kartą ir nežinojo, kaip užsilaikyti, kad kitų akių nekreiptų ant savęs. Bet viskas ėjo švelniai; sumati Varutė darė tai, ką kiti: klaupės, stojos, poteries kalbėjo ir žingeidingas akis blaškė visur. Visos bažnytinės apeigos vergė jos žingeidystę ir ji pradėjo jausti širdyje balsą: čę gražiaus, negu tuščioje, kaip vasarą daržinė, kalvinių kirkoje. Pasibaigė votiva, ir kunigas peržėgnojo žmones, o Varutei iš lūpų išsiveržė probalsiai žodžiai: „palaimink-gi, Dieve, abudu“! — net klusios kaiminkos žvilktėrėjo. Po Mišių ir Suplikacijos atsirado kunigas sakykloje ir prasidėjo latviškas pamokslas. Varutė, Kurliandijoje gyvendama, ir tėvą turėdama latvj, tą kalbą suprato ir su atyda klausė Dievo žodžių. Pamokslas buvo apie vieną tikrą tikėjimą. Ant Varutės tai padarė nepaprastą išpūdį. Buvo ji daug kartų kalvinių kirkoje — ir ką ten girdėjo: bylą karštą, susidedančią iš įvairių iškeikimų ir išbiauriojimų katalikiško tikėjimo; čę ji girdžia prakalbą rimtą, paremtą ant Šv. Rašto, ant visų amžių bažnyčios mokslo; prakalbą prieš kitus tikėjimus, bet be piktžodžiavimo. Čę kalba meilė, ten rustybė, neap-kanta. — Ee! — pamislijo sau: — čę turi būti Kristaus įstatyta kunigystė.

Kauklys tuotarpu šalip jos klupinėjo, stovinėjo giliai užsimislijęs ir nieko negirdėjo ir nematė, kas bažnyčioje dedas. Tik atsimindamas prie Varutės šono esąs, pajusdavo neapribotą šurpuli kūne.

Prasidėjo Suma ir lyg iš vienos galingos krūtinės atsimušė į bažnyčios lubas giesmė: „Pulkim ant kelių“, latvių paprastai vienu balsu giedama. Taikindamos prie Varutės ir Kauklys parpuolė ant kelių ir tuojaus pamislijo:

— O ką aš dabar garbinu?

Bet greit mislis jo perėjo ant kito dalyko.

— Kas būs su mudviem? Jug jeigu nuo manęs reikalaus persikrikštijimo, tai, nors sunku skirtis, bet skirsiuos. Negalėjo biesas anai prieš smertį lūpų užčiaupti!

Teip jam bemislijant, pasibaigė Suma ir kunigas su montranscija peržegnojo žmones. Kauklio galva pati palinko. Bet potam jis lyg iš miego atsibudęs, mislyje nusispiovė ir paklausė savęs; — Prieš ką? Potam timptelėjo Varutę ir paklausė:

— Bene eisiva?

— Palauk da trupučiuką!

Ji jau persiėmė katalikiška dvasia ir širdyje pamislijo: Nors ir Kauklį prarasiu, busiu katalikė.

Prasidėjo lietuviškas pamokslas. Svetimas kunigas ji sakė ir aiškiai privedė, juog katalikų tik bažnyčia Kristaus įstatyta ir kad joje tik išganymas.

Pamokslo to klausė ir Kauklys. Jis lyg pripažino aiškinamą tiesą, bet įrėmęs pirštą į kaklą, pamislijo: — Tai-gi ar visiems jau kalvinams pragare pečius reiks kurenti?

3.

Anuose metuose monopolių dar nebuvo, ir Izraelio vaikai degtinės aptiekas užlaikė, rublį ir sveikatą kaip su ranka, atimdami. Ir Šimbarke neviena buvo tokia aptieka, kurios ypač per jomarkus būdavo stačių pilnos, teip kad ir už savo pinigų buvo vargu žmoniškai atsigerti.

Išėjusiu iš bažnyčios Kauklys su Varute pasidalino po keletą žodžių ir pasiskyrė. Ji nuėjo į tą šalį, kur arklys buvo pastatytas, o jis, galvą kasinėdamas, žengė neramus, pats nežinodamas, kur.

Susitiko augusį žmogų, su išširmavusiais ūsais, randuotu kairiu skruostu ir atsuktu dešinės rankos nykščiu. Buvo tai Peris, karštas kalvinas ir garsus apylinkėje tankiomis peštynėmis. Kauklys jo nepasergėjo.

— Tai kur teip, meldamasis, lyg grivinos jieškodamas? būs ir be tavęs kam pakelti.

Kauklys pakėlė akis.

— Aa... sveikas, Dėde!

— Bet kas tau šendiena? Veidas, kaip šunies, činčibaro ragavusio. Bene šonus kas minkė?

— Širdį... Kad tai šonus!

— Čiupnųs nagai! Rodos nepaviršiu tau širdis ir pasiekė.

Kauklys buvo apystoris ir neliesas vyras.

— Gal eisava puskvartę išrėšti ant tų skausmų galvos?

— Jug ne pro šalį...

— Jieškojau pasipešti; palaidais apyvarais vaikščiojau... bet visi duoda kelią. Mat senį Perį visi pažįsta ir godoja, nuo tolo atsilenkdami.

— Tai dėde nori, kad kas antrą nykštį atsuktų?

— Ee! aš ir su tuo išsuktu nevienam dar akis išspaudysiu. Praėjusią nedėlią kad surėžiau vienam su gelžine lazdele, tuoj viena akis ant skruosto atsirado.

Teip bekalbėdamu, įėjo į viena karčiamą ir, lyg ant laimės, rado tuščią kambarį, kuriame stovėjo ilgas stalas, šeši krėslai, o ant sienos kabėjo paveikslas seno rabino.

Peris, nieko nelaukdamas, trenkė su kumščiu iš visos sylos į stalą.

— Puskvartė, po šimtą velnių, kad tuoj čionai būtų!

— Peri, Peri! buk lioškavės — prašneko, įpuolęs žydas.

— Puskvartę, tu kipšo papere! Tuoju dančius suskaičiusiu! — rusčiai suriko Peris, kojomis trypdamas. Žydas išspruko.

— Su tais kalės vaikais geruoju nesusirokuosi. Prašyk, tai tris valandas neš; bet sušauk pusę pragaro, tuojaus viskas ant stalo.

Ir tikrai, Peris neapsirikio, nes, kaip matai, puskvartė ant stalo atsistojo su duonos griežininke ir druskos žiupsniu.

— Tai kas tau šendien nutiko? — paklausė, pripildamas stikliukus, Peris.

Kad Kauklys vis ką atvirai apsakė, Peris sučiulpė lūpomis ir pastatė akis.

— Matai kokia ragana! Prižadėk!

— Tai-gi, kad neužtenka! Reikalauja prieš šliubą.

— Palauk! Viską padarysime, tik nesigailėk magaryčių. Atvesk čę Kailinius, o aš švelnakalbių pririnksiu.

— Mėginkime!

— Ei, tu, pragaro pagaišti! Žiūrėk, kad to kambario niekam neužleistumei, ba langus su vezdu išmaišysiu.

4.

Nepraėjo pusė valandos, ir anas kambarys pradėjo užti, kaip bičių avilys prieš spiečių. Krėslų pareikalauta dar keturių. Atėjo Kailiniai ir Varutė, nors priversta, ir nenoromis atsisėdo szalip Kauklio. Peris atsivedė tris Kalvinus: Kegį senį, buvusį Radviliškio Kirkos zakristijoną; Ūsą, kalvinų kunigo truputį giminietį ir Biblijos karštą skaitytoją; ir Puodį, smailialiežuvį, bet protingą vyrą. Iš karto, visi apsisveikinę, kalbėjos paprastai apie naminius reikalus ir girdžiamus apygardoje plepalus. Potam kožnas ėmė girtis savo ypatingomis dovenomis. Kailinys lyg debesų iškėlė latvišką ūkę, neužmiršo ir savęs apskelbti geru, numaningu ūkininku. Kauklys pripažino, juog lietuviai, pakol kruvomis gyvena, negali latvių pavyti ūkės dalykuose, bet privedė, kad lietuviai apsišvietę ir kaimų nepatogumą supratę, latvius praneš.

— Kas iš latvių yra? — pridūrė Ūsas: Užsimerkę, leibos, išlepėliai.

— Tai tiesa, atsiliepė Puodis. — Ką leibos, tai leibos. Ar matei kada latvių bėgantį? Nors tu degtumei, jis žingsniais eis ant pagelbos. Kartą važiavo latvis su miltų vežimu ir apsivožė. Jo nelaimę pasergėjo darbininkai; bet lyg priėjo pamažu, lyg susitarė, kaip maišus nuritinti, anas užduso. Ar-gi lietuviai nebūtų jo nuo smerčio tą kartą išvadavę?

— Man vis tiek pat, — prabilo Kailinys: ar jūs teip latvius perstatote, ar teip. Bet neišpultų manęs vieno, į jūsų burį įsimašiusio, erzinti.

— Kam čę tuoj pykti! Bet kas tiesa, tai tiesa — sušneko Peris. Kvaišą ir bažnyčioje peša, o čę karčiamą. Tiesa pasakius, latviai liuturai dar vikresni, bet tie katalikai teip numalti, juog geriaus būti negali. Ir kas jiems nugaros neuržo? Ant palinkusio beržo visos ožkos šlapinasi . . .

Visi kalvinai balsiai prasijuokė. Varutė užraudo, lūpos sukrutėjo, lyg ką norėdamos pasakyti. Kailinys tuotarpu susijieškojo kepurę ir, ramindamas rūstybę, palinkė galvą ir ištaręs: — „Ar Diev“ — norėjo eiti pro duris, bet Peris užstojo kelį.

— Palauk, prieteli, męs norėjome pasirokuoti apie vieną reikalą.

— Es negribu vairak! — rusčiai suniurnėjo Kailinys ir norėjo atsitaisyti kelį.

Varutė laukė, ar motina neužsistos už tėvą, bet ši tik šaipės. Tat atsistojusi savo dailiu balseliu sušneko: — Argi išpuola tikinčią širdį užgauti? — Ir žingė prie tėvo. Bet jai kelį užkirto Kauklys ir, mažne ant kelį parpuolęs, ėmė bučiuoti rankas ir maldauti, kad sužieduotuves atnaujintų ir pirmu apreikštų reikalavimų išsižadėtų.

— Ką tas katalikų tikėjimas! Jau supelėjęs daiktas . . . Kalvinų, tai bent naujas, apypraustas, perčystytas.

— O katalikų kailius kipšas šveis po smerčio gerai! Žino Dievas, ką daro! Jeigu katalikų nebūtų, velniai nusidykinėtų po pragarą — pridūrė Peris.

— Bet kas niekus kalba, tai niekus kalba, — nutarė Puodis.

— Kur niekus kalba? čę vėl! Kiek kartų buvau bažnyčioje, būdamas zakrastijonu (dabar, žinoma, nebelabai beinu), tiek kartų girdėjau mūsų, kunigą iškeikiant katalikus. Ar tai be reikalo daro?

Kailinienė klausės ir stebėjos, nes nesuprato iš kokios priežasties teip jie užsipulė ant katalikų. Ant galo, kad išgirdo Varutės žodžius: — „Pakol tu ne — paliksi kataliku, aš nebūsiu tavo“ — užsidegė rūstybe ir puolė ant dukters.

— Tu, ragana, gyvate! Aš tau akis išlaupysiu!

Bet tėvas šį kartą užstojo dukterį.

— Pasikark su savo tikėjimu! — užbaigė Kauklys.

— O tu, broluži, jieškok sau kitos! — prašnekėjo neperdrasiai Varutė ir su tėvu išsiskyrė.

Pasilikę vieni, ilgai kalvinai dantį griežė ant katalikų, o Kailinienė keikė savo dukteris ir prisiekė Varutei skaudų persekiojimą.

— Tą piktą dvasią aš atversiu. Ne Kailinienė esmi, jeigu, nors su replėmis, neišspausiu iš jos burnos: „būsiu kalvinka“!

— Bene kokius burtus žino tie katalikai, kad jie taip žmogaus smagesnis apsuka?

— Ir koks ten tikėjimas! monai, apgavimai, stabmeldystė . . . — ranka majuodamas, Ūsas pasakė.

— Bet kaip ten nebūtų, jis iš visų pusių stipresnis už mūsiškį ir nežinau, ar mes į jo tinklą nepakliūsime už keliolikos metų — atsiliepė Puodis.

— Blinžnija! — sušuko Peris ir įsikabino Puodziui į krūtinę. Šis permatydamas kruviną darbą, apvertė viską ant juoko ir pašaukė magaryčių.

5

Varutė, ilgai netrukus, išsimokė katalikų katekizmo ir persikrikštijo, atlikdama ir pirmąją spaviednę. Bet apyplaudama dūšią, negalėjo užgesinti giliai įsikerėjusios, ilgai auklėtos meilės. Ir kuo labjaus ji norėjo atsikratyti nuo jos, tuo labjaus buvo kankinta. Jauna katalikė kentėjo dvejoją persekiojimą. Motina kas-dieną ją špygomis badė, prikaišiojo peržengimą ketvirtojo prisakymo, piktžodžiavo ant katalikų tikėjimo, nenorėdavo leisti į bažnyčią, kaikada ir smūgi uždėjo ir alkino. Tėvas iš karto nesikišo į jų tarpą, potam bet, gavęs regėti per sapną Marytę, išmetinėjančią už apleidimą Varutės ir bauginančią Dievo korone, pradėjo pačią drausti; vieną sykį net ir kumstį apskė apie sprandą, išvestas iš kantrybės. Nuo to laiko, jam girdžiant Kailinienė tylėjo, bet, jam nesant namie, viskas dėjos po senovei.

Kantri-gi Varutė nesiskundė, atmindama Kristaus žodžius, kuriuos girdėjo iš pamokslo ir Evangelijoje užėjo: „Palaiminti, kurie pakajų daro, nes anie sūnumis Dievo būs vadinti.“

Iš antros pusės, kaip nelabas šešėlis neatstojo nuo jos Kauklio paveikslas. Matė jį sapne, bet ir nemiegant kaip kada jis atsirasdavo ašarotose akyse. Širdis verkė ir šnekėjo patyliai: — „Ak! sunku be jo!“ Vaidintuvėje-gi vis slankiojo paveikslas mirštančios Marytės, ir sąžinė rusčiai šnekėjo: „Atmink, ką prisiekei!“

Kauklys, po ano persiskyrimo karčiamoje, kokią nedėlią jautė savyje neapribotą jausmą. Jam rodės, juog reikia pykti ant Varutės; tuotarpu širdis ką kitą šnekėjo, ir iš lūpų retkarčiais išsiveržė: „geriaus būčiau jos nepažinęs“. Ne poilgo bet visi kiti jausmai išsivadėjo, ir pasiliko tik meilė, ilgėjimos, noras susitikti, suseiti į stoną moterystės ir gyventi, gyventi . . . .

Kartą susitiko jis su Periu ir, pasidalinęs su juo taboka (Peris šniaukštė), prakalbo.

— Koks aš nelaimingas, dėduk, tai supratimo neturi!

— Zio!

— Ot, negaliu užmiršti Varutės, nors ką nori daryk. Rodos nemalonus gyvenimas be jos. O jai tas mano persikrikštijimas įlindo į galvą. Už kalvino, gird, neisiu, ir galas.

— Dėl mergos tu eitumei tikėjimą mainyti! Čė vėl! . . . Mažai sviete mergų . . . kitą tu perkrikštysi . . .

— Bet tokios negausiu, kaip Varutė, ir kitos aš nenoriu. Žinai, dėde, duok rodą, kaip ją apgauti, kad nuo manęs persikrikštijimo nereikalautų.

— Na, ką aš išmislysiu, tai viso valsčiaus smagenis suminkyk ir sukimšk į vieną kiaušą ir tai manęs nepraneš. Parašyk jai gromatą išrokuok, juog tu klaidą savo tikėjimo pažinai, nori jį pamesti, bet dabar gėda: visi sakys, juog tai dėl pačios, ir prizadėk už nedėlios po šliubo persikrikštyti. Potam špygą.

Kauklys net prasišiepė.

— Ačiu, dėde! jei išdegs, puskvartė būs.

Bet neišdegė. Varutė, gavusi gromatą, apsiašarojo, apsimislijo ir trumpai atsakė:

„Mano mylimiausias! Pakol nepersikrikštysi, aš nebūsiu tavo. Tau širdinga Varutė“.

Apturėjęs atsakymą, Kauklys nuliūdo, apsimaukė, sugriežė dantimis ir net sukeikė. Peris, išgirdęs apie tai, nustebė ir, pakreipęs galvą, tik ištarė:

— Eee! . .

Dabar Kauklys norėjo išdirbti širdyje neapkantą, bet nesisekė: kuo labjau jis troško Varutės nekęsti, tuo labjau jis ją mylėjo. Ir slinko teip laikas pamažu ir dienos išrode Kaukliui liūdnios, ilgos, o naktį kamavo miegas neramus.

Varutė teip-pat geidė užmiršti Kauklį, bet nepaveikė. Galų gale, pasirodavo jai su spaviedninku, ėmė kalbėti kas dieną rožančių, prašydama Dievo, idant Kauklys atsiverstų.

6

Prisiartino švento Petro diena ir atlaidas. Kurmenės bažnyčioje (Tai Šimbarko filija). Tie atlaidai sutraukia į Kurmenę daug latvių katalikų ir lietuvių. Nors kirkos nėra, prisirenka vienok nemažai liuterų, nes grapas Petras Komarauskis, Kurmenės dvarponis, savo varde dienoje dalina po malkininką alaus.

Kurmenė — tai ne koks miestelis ir ne sodžius, bet dvaras su didele koplyčia. Stovi ji prie vieškelių nuo Šimbarko ant Fridrichštata, latviškai „Elgavina“ vadinamą. Yra ten teipo-gi valsčiaus mokykla, tankiai kunigo lankoma, kur, kaip paprastai Kurliandijoje, moko vaikus latviškai ir gudiškai. Ta tai Kurmenė šv. Petro dienoje virte-verda. Arklių pristoja pilnas dvaras ir atokiai į vieną ir antrą pusę nustotas esti vieškelys.

Anuose metuose atvažiavo į Kurmenę Varutė su tėvu ir Kauklys, mylimosios pasiilgęs ir geizdamas išvyti.

Nuo nekurio laiko jis pradėjo abejoti apie kalvinų tikėjimą. Buvo net nuėjęs kartą pas savo kunigą ir drįso paklausti, kokia valdžia galiąs perdirbti žmogus Dievo

įstatytą tikėjimą; ir kad tas, nieko neišaiškinęs, tiktai išmetė pro duris, jis dar labiau ėmė abejoti ir skaityti Bibliją ir visokias knygeles. Stebėjosi kalvinai, matydami iš jo ginčų, juog jis gali savo tikėjimą pamesti. Peris-gi nuolat prikaišiojo: „Merga jam smagesnis sumaišė“. Kauklys jau greit persitikrino apie dieviškumą katalikų tikėjimo, ir Varutė nuo to laiko jam buvo kaskart meilesnė, bet persikrikštijimo jis vis bijojo, kaip žydas kryžiaus.

Atvažiavęs į Kurmenę, jis klausinėjo ilgai, ar nematė kas Kailinio. Ant galo, suvokęs žinią, nuėjo į bažnyčią ir nusigrūdęs arti vidurio, atsistojo prie Varutės. Buvo ką tik pradėtas pamokslas. Kauklio užsidedę kraujas, širdis rodė iššoks iš krūtinės. Jis buvo lyg pagavime dvasios, bet pamokslo klausė atydziai. Pamokslininkas iš Evangelijos žodžių ir padavimo mokslo privedė, kad Kristaus Bažnyčioje vyriausia valdžia yra paties Dievo paduota šv. Petriui ir jo įpėdiniam. Kas tat nuo valdžios atskilęs, nėra Kristaus Bažnyčioje ir teisingai vadinasi atskalūnu, eretiku.

Varutė greit pasergėjo šalip savęs Kauklį ir, neklauzdama pamokslo, puolusi ant kelių, ėmė už jį melstis su ašaromis.

Kauklys, išklausęs pamokslo, parpuolė ant kelių ir auskrudęs, susidavė į krūtinę, probalsiai tardamas:

— Dieve, atleisk mano aklybę!

— Aš jau katalikas! — tarė Varutei, išėjęs iš bažnyčios; o jai iš džiaugsmo tik širdis neplišo ir jo ūsotos lūpos prisiglaudė prie jos rausvos kaktos. *Margalis.*

D a i n a.

(Gaida, kaip: „Palik sau sveika, tėvyne mano“.)

Nurimkit mano širdies verpetai,

Jūs, kalinyje apkalti!

Kvailios pralinko jaunystės metai, —

Jausmai krūtinėje šalti.

Tiktai, kaip sapnas, šendien vaidenas
 Senovės meilės vergija;
 Nebeatbunda bet jausmas senas:
 Širdis šep̄ toli jo bijo.

Užmiršk, užmiršk jau, poni galinga!
 Auklentą viltį daug laiko.
 Aš liūdžiu vienas, tu gal verksminga —
 Bet... lik, baltveide, sau sveika!

Užmiršk kiekvieną meilingą žodį,
 Užviltą meilę ir jausmą!
 Persiskyrimas gal širdį skrodė?
 Užgydys laikas tą skausmą.

Kaip vyšnios uoga, skruostai raudoni,
 Nors tebežydi šendiena;
 Akis mėlyna, žiedri, maloni
 Nors tebevergia nevieną;

Nors apie meilę jautri dainelė
 Tavo neliauna skambėti:
 Užmiršk bet mane, skaisti mergele —
 Man nebevalna mylėti...

Margalės.

Iš Vyskupo M. Valančiaus „Kronikos“.

§ 107. 1847 metai. Šiaurės aušra.

Nuo pradžios 1847 m. lyg 7 dienai vasario mėn. buvo tvirta žiema, nors tankiai bangomis įvairinama. Prasnigo milžiniškai; kurapkos, negalėdamos prasikasti lyg žemės, bėgo į ūkininkų rejas, kur jas išmušė ir išsmaugė mažne visiškai. Kurie-ne-kurie dvarponiai iš mielaširdystės šėrė jas. Pagaliaus ir zuikiai kone visi pražuvo dėl pristigimo pašaro. 8 vasario užėjo didis atdrėkis ir lytus. Galas vasario ir kovo mėnuo buvo šalti ir snieguoti. Naktį iš 5 į 6 d. balandžio m. gausiai palijo su perkūnais; ant rytojaus barometras pakilo, o

termometras rodė 15° šilimos ūksmėje. Gegužės mėn. buvo šaltas ir lytingas. Birželis šiltas ir šlapias. 13 d. birželio jau valgėme šviežius baravykus.

Galop gegužės m. daugalyje vietų pasirodė blusinės (jedra) ir karščiai. Mirė labai daug. Didžioji priežastis tyfo buvo stoka duonos. Pūrą rūgių (24 gorčiai) pardavė po 3 r. 60 k. sid. Už pūrą pūrų mokėjo po 5 r. 25 k. Šieno šįmet buvo didi daugybė, tik taukus lytus liepos mėn. darė nemažą keblumą. Paskui labai augo atolas, teip kad rugpjutyje ir rugsėjyje žmonės antrą tiek, kaip liepos m., prisiplovė. Žieminiai ir vasariniai javai labai užderėjo. Rugpjutyje be jokių šalnų pradėjo džiūti lapai ir stiebai bulbų; pabaigoje visiškai pajuodavo. Atkasę šaknis, žemaičiai pirmą sykį išvydo bulbų ligų: kone ant kiekvienos bulbos pasirodė raudonai-mėlinas taškas, kaip kokia gangrena. Užsikrėtusi vieta buvo kieta. Teip užsikrėtusios bulbos galop supuvo ir bjauriai dvokė. Gyventojai vos beužlaikė sėklą atentiems metams. Kaip tik bulbos pagedo, tuoj javų prekė kilo augštyti. Už rūgių pūrą ant rinkų mokėjo po 2 r. 50 k.

Pavasarij kirminai nuėdė lapus ir žiedus vaisingųjų medžių, ypač obelių. Dėlto obuolių šįmet visai nebuvo. Kriaušių (grūšių) kur-ne-kur buvo po truputį, bet ir tos sukirmijo, menkos, dar ant medžio tebebudamos, supuvo.

Rugsėjo 21 d., t. y. ant š. Mateušo gausiai pasnigo. Termometras rodė 4° šilimos. Ant rytojaus sniegas išnyko ir vos bepasirodė lapkrietyje.

5 d. gruodžio m. buvo giedri; tvirtas šiaur-rytinis vėjas bepradėm pūtė. Termometras rodė 7° šalčio. Vakara 6 valandoje ant dangaus pasirodė neperaugštoje atmosferoje du žiburiu, kaip liepsnos, rytuose ir vakaruose. Paskui prajovas pavirto į ugnias baisias juostas, ant paveikslo šluotų ar rykščių. 9 valandoje netiktai minėtosiose vietose, bet ir didesnę pusę visos atmosferos apėmė liepsnos. Ant galo, 10 valandoje viskas išnyko. Tą apsireiškimą mokytieji, kaip visada, skaitė už šiaurės aušrą; prasčiokai-gi laikė už pranašavimą nelaimingos ateities. Paskesnieji atsitikimai parodė, juog žmonės neapsirikė.

Nuo 5 gruodžio lyg galui 1847 m. tvėrė stiprus be jokių atdrėkių šalčiai. Sniego visiškai nebuvo. —

§ 108. 1847 metuose Žemaičių Vyskupiją valdė J. M. Jonas Gintila. Oficijalu buvo Juozapas Giniotis, Varnių Katedros Konauninkas. Surogatu Pralotas Krzyžanauskus Pranciškus. Kunigų Vyskupijoje buvo 458; pasimirė 15, įsišventė 21. Už visokius nusidėjimus Varniuose pasitaisymo namuose pakutavojo 15 kunigų.

§ 109. Cholera 1831 m.

Žinoma, juog 1831 m. maras, vadinamas Cholera morbus, perėjo visą Žemaitiją. Daugiausia išmirė žydų po miestelius; prasčiokų-gi, krikščionių, labai nedaug. Iš dvasiškųjų: namie užsikrėtė ir mirė Palangos klebonas kun. Antanas Kaminskis ir Krakių kamendorius kun. Vincentas Zdramavičė. Šisai užsikrėtė cholera, susirgusius aprūpindamas. Daugiau iš dvasiškijos niekas nenumirė.

§ 113. 1848 metai.

Nuo pradžios 1848 m. lyg 22 d. sausio m. be pertrūkio ir be sniego buvo stiprus šalčiai. Prasčiokai kasdien teip tyfu mirė, juog daugalyje parapijinių bažnyčių kas dieną laidojo po 7, 10 ir 15 lavonų. Pirmasis šią žiemą atdrėkis ir pirmasis gausus sniegas iškrito 22 d. sausio m. Nuo šios dienos sušilo ir lyg vasarai neturėjome daugiau per 3° šalčio. Seni žmonės pranašavo, juog javai būs koprasčiausiai; tečiaus neįspėjo. Visi kalendoriai patarė vasarojū šimet anksčiaus sėti, juog vėlai sėtas pražūs. Atsitikimas priešingai parodė: vėlesnis sėjimas geresnis buvo už ankstyvajį. Šiais metais užauglius labai geras buvo; rūgiai ir vasarojus paaugo; tik pūrų retai kur tebuvo, nes dėl stiprų be sniego šalčių pražuvo. Šieno surinkta daug. Apskritai sakant, šis metas buvo šaltas; karščių vos keletą dienų teturėjome liepos m. Bulbos, lygiai, kaip ir kiti javai, gana gausiai užderėjo; tas tik negerai, juog galop rugpjūčio apsirgo pernykščia liga ir gesti pradėjo. Visus javus žmonės surinko anksti; teip kad lyg pradžiai rugsėjo nieko jau nebebuvo ant

laukų. Ruduo buvo gražus, tik atolas labai mažai teaugo; iš to senieji spėjo menką kitą metužauglį būsiant. Žiema prasidėjo savo laiku.

§ 114. Varnių „Koplyčia“.

Kalnelis, baltmiškiu apaugęs, šiaurės pusėje už viorsto nuo Varnių, nuo senovės vadinos Koplyčią, dėlto kad klierikai vakarais išėję prasivaikščioti, tenai poterius kalbėdavo. Pavasarį šių 1848 m. klierikai, o jų buvo 48, sudėjo 50 rs.; darbščiai padedant artimiausiam Koplyčios susiedui, bajorui Každaillevičiui, išstatė medinę koplyčikę, bet teip mažą, kad nė vienas žmogus įlįsti negali. Išmalevojo ją iš vidaus ir iš oro už pinigų malerius Galevičė. Viduje klierikai įdėjo abrozda Panelės Švenčiausios Aštrios Bromos; ant durų po stiklu padėjo Litanią Panelės Švenčiausios lenkiškai ir žemaitiškai, idant kiekvienas lankantis galėtų atkalbėti. Koplyčios plianą padavė klierikas Mikolas Pacevičė. Pašventimas iškilmingai buvo 28 d. gegužės m. Visa seminarijos dvasiškija su savo vadu Rektorium kun. Valančiauskiu ir kone visi dvasiškieji, gyvenantys Varniuose, buvo ant pašventimo. Paskui klierikai skyrimai, augštoji dvasiškija skyrimai ir susirinkę žmonės skyrimai miškeliuose gėrė arbatą arba kas ką turėjo. Nuo to laiko visokie žmonės pradėjo lankyti koplyčią ir keliais aplink vaikščioti.

§ 116. Baimė revoliucijos.

Žinome, juog pradžioje 1848 m. sumišimas pasidarė iš pradžios Valakuose, viešpataujant Pijusui IX; paskui prancuzai išgynė iš savo krašto karalių Liudviką — Filipą su visa jo gimine ir apskelbė Francuzijoje Respubliką. Ant galo, užvirė visi vokiečiai, reikalaudami nuo savo valdytojų Konstitucijos. Tuomet tai rusiška valdžia tarės būtinai revoliucija įvyksint ir kraštuose, nuo Lenkijos atitrauktuose. Dėlto gegužės mėn. liepė nuo visų atiminėti visus ginklus. Kiekvienas, pas kurį, rakui išėjus, atsirastų ginklai, turėjo būti kareivišku sūdu sūdijamas, kaipo politišką nusidėjėlis.

Šiaudyklių surinko kelesdešimtis tūkstančių ir į Dinaburgo tvirtinę išvežė. Valdytojams-gi nė kapeikos neuž-

mokėta ir ginklai nėkuomet jau nebuvo sugražinti. Dėl tų parėdymų nukentėjo jaunas Raseinių pavieto dvarponis, Gapšiškių tėvynainis, Vladislovas Dokalskis, pas kurį su pagelba žydų-pranešikų atrado 10 svarų parako ir šaudyklę. Už tą nusidėjimą buvo tuojaus suimtas, nuvežtas į Kauną ir kareivišku sūdo tapo nusūdytas. Teipo-gi rado ginklus ir pas žemaitį — bajorą, kanceliarijos činauninką Kaune, p. Stungurą, kurį laukia gal negeresnė ištarmė. Sumišimo vienok šiuose kraštuose nebuvo nėjokio; valdžia be reikalo daugybę kariūmenės sutraukė į Lenkų Karalystę. Perinantįs kareiviai į visus kraštus išnešiojo choleros ligą.

117. Cholera Žemaičiuose 1848 m.

Žemaičiuose cholera visųpirmu pasirodė Šiauliuose 25 d. birželio m. 1848 m., rodos, atvežta su pačto pakais iš Petropolės. Pirmąja auka krito Šiaulių počmeisteris ir Kavaleris p. Kornilavičė, kurs vos tik šešes adynas tesirgo. Jo kūną vietinis klebonas Ignacas Štach su bažnytinėmis apeigomis palaidojo ant parapijinių kapų. Paskui Šiauliuose numirė 23 krikščionys ir 316 žydų. Krikščionis laidojo jau ant ypatingų kapų, nebenešdami į bažnyčią. Panevėžyje, sako, išmirė 256 ypatos, daugiausiai žydų. Smilgiuose išrovė cholera 26 ypatas; Joniškyje 16 krikščionių ir 300 žydų. Rūgųjučio mėn. kažkokiam ponui, važiuojančiam per Joniškį, iškrito juodi marškiniai, kuriuos tuojaus pagavo viena žydelka; veikiai todėl susirgo cholera, pasimirė ir miestelį užkrėtė. Keleivis matyt, vyko iš liga užkrėstos vietos. Stipriausia cholera buvo Kelmės miestelyje. Apsireiškė liepos m. Gyventojai, persigandę smerčio, užsidarinėjo namuose, nieko neįleidė. Kad gi ir tai nieko negelbėjo, klausydami daktarų patarimo, apleidė namus ir persikėlė į laukus, į šėtras. Žydai veikiai pajuto badą, nes į užkrėstą miestelį nieks nebenorėjo bevažiuoti. Apsistotojo turgai. Katalikai pagaliaus paliovė vaikščioję į Kelmės bažnyčią. Žydų išmirė daugiaus 300, krikščionių 24. Liga tvėrė mažne du mėnesius. Žagarėje žydų išmirė 973, krikščionių 6. Raseiniuose pasirodė galop liepos mėn. numirė 160.

kareivių, 17 krikščionių ir 700 žydų. Kiti žydai nesirgo daugiaus ketvirtos dalies adynos ir mirė. Tankiai ryta razdavo nebegyvus. Pasigelbėjimui žydai nusisamdė kelesdešimtis žydų, kurie, pasiėmę šepetius ir spirita, per kiauras naktis vaikščiojo nuo vienų namų į kitus, klausinėdami, ar kas nesuirgo. Privertė teipogi gaspadorius, kad tuojaus duotų žinią Brolijai, jei kas susirgs. Kadangi susirgę tuojaus stingo ir mėlynavo, dėlto-gi pribuvę brolininkai trynė juos su spiritu ir rūpinos paturėti kraujo cirkuliaciją. Daugumą teip sulaikė prie gyvybos, daugumo nėkokie vaistai nebepagydė. Tas būdas elgimos su liginimis buvo paskui priimtas visuose Žemaičių miesteliuose. Nebegulėjo po vieną, idant susirgus galėtų ką nors prisišaukti. Visi keliauninkai tame tarpe rūpinos prie savęs turėti spirita ir žmogų. Vienok keleiviai tankiai ant vežimo mirė. Teip gyvenimą pabaigė ir Liustratorius karališkų dvarų Ignacas Kmita, iš Salantų parapijos kilęs. Niekas šimet nevalgė nė obuolių, nė kriaušių, nė uogų, nė agurkų, nes tuos daiktus laikė už priežastį ligos. Daugumas nėjokių rūkštymų nevalgė. Saugojos teipogi pieno.

Kad cholera tokią ant visų baimę metė, valdytojas Žemaičių Vyskupijos, Jonas Gintila, išdavė į Džiakonus šiokį atsiliepimą.

„Vis labiaus platinantis epidemija, cholera vadinama, kuri ir mūsų jau kraštą pasiekė ir, nors dar nevisur staigų savo privalumą parodė, vienok jau nebemažą skaitlių aukų nušlovė, aiškus yra ženklas Dievo rūstybės, kurią mes kasdieną nusidėjimais ir mūsų dūšių užsikietėjimu užsipelnėm. Per maldavimui Augščiausiojo Majestoto ir išmeldimui, idant neapsakoma savo mielaširdyste skaudžią tą rykštę nuo mūsų prašalinti teiktus, nusprendėm: rimtybe, kuri man privali, paskirti visoj' mano valdymui paduotoj' vyskupijoj' ypatingą prašymo dievomeldystę, kurios surėdymą prie šio pridėdamas, patariu J. M. Džiakonams, idant paduotąją sau dvasiškiją priverstų atlaikyti ją su priderančiu karštumu ir su tuo pasiruošimu, su kuriuo dvasiškija jau per savo pašaukimą visados širdingą ima dalyvumą visuose priepuoliuose, kurie sutinka žmonių

gimine. Pasikliaudami begaline Dievo gerybe, siųskime karštus maldavimus prie Dievo Galybių; o idant ir žmonės galėtų jungtis maldoje su mumis, tegu J. M. kun. Klebonai, kuratai ir filijotistai, paskirtoje dienoje atlaikymui votyvos pagal įsakymą, duos žmonėms žinią iš ambonos pirmojoje, kaip tik apturės ši cirkuliarą, nedėlioje. Duota Alsėdžiuose 1848 m. rugjučio 28 d. N. V. Jonas Gintila.

Apturėję kursoriją, J. M. klebonai, kurotai ir filijotistai, apsirinkę tam tikrą dieną, neatsižvelgdami ant krentančio festo, duplex vadinamo, atlaikys jų valdymui pavestose bažnyčiose iškilmingą votyvą „pro evitanda mortalitate“ vel „tempore pestilentiae“, prasidedančią nuo žodžių: „Recordare Domine“ išprašymui nuo Augščiausiojo Sutvertojo pagelbos nuo platinančios bausaus maro. Po votyvai su išstatymu švenčiausio Sakramento turi pagiedoti suplikaciją.

Be to, kiekvienas kunigas ant tos pačios intencijos atlaikys po vieną votyvą skaitytą, viršiaus parodytą, dienose, kuriose rubxikos leidžia; o kol cholera mūsų krašte neliausis, kiekvienose Mišiose iš tos votyvos pridės collecta. Dar J. M. bažnyčių valdytojai patars žmonėms, kad ir gi ant tokios pat intencijos kalbėtų šiek-tiek, sulyg jų norą, poterių arba kitas tam tikras maldas.“

Visas tas maldas dvasiškija su žmonėmis tuojaus atlaikė, vienok cholera neliovės. Spalių mėnesyje ta liga išrovė Luokėje 25 žydus. Sekančiame mėnesyje Telšiuose 127 žydus ir 15 krikščionių. Ta liga numirė kanceliarijos raštininkas Jonas Lileika, Gub. sekretorius, kurs neatsargingai pavalgė truputį grybų. Teipo-gi numirė studentas Balabanas, suvalgęs rūkštaus pieno. Tryškiuose numirė į 17 žydų. Sedoje numirė du kanceliarijos rašytoju Asesorius Pasternakovo ir 105 žydai. Ilakiuose 60 žydų; iš krikščionių mažne niekas. Tai regėdami, žydai ėjo Dievą melsti ant katalikiškų kapų; vietinis klebonas Barkauskis jiems to neužgynė. Šiaduvoje numirė 15 krikščionių ir 60 žydų. Plungėje nebliko 200 žydų; parapijoje numirė 5 žmonės, kurie per ligą lankė žydus. Veviržėnuose 6 krikščionys ir 18 žydų. Gargždai nustojo

80 žydų. Tverų parapija nustojo 3 žmonių, Gruzdziuose palaidota cholera mirusių 15 parapijiečių, žydų gi neliko į 60. Kantaučių par. 3 žmonės. Varniuose epidemija pasirodė pradžioje 1848 m., pasimirė 20 žydų; iš krikščionių mieste-lyje niekas nė sirgo, nė mirė. Parapijoje pasimirė bajoras Varanavičė ir jo motina. Upitoje Girdiškės par. numirė 40 žydų; iš krikščionių niekas. Salantuose nunovijo cholera 271 žydą ir 3 krikščionis. Darbėnuose 27 žydai; iš krikščionių niekas. Pokrojiyje 70 žydų; krikščionių nė vienas. Pažymėtinas dalykas, juog per visą marą cholera nė vienas kunigas nenumirė. Tiesa, sirgo kun. Pranciškus Jautakys, Lieplaukio filijalista, Juozas Gedgaudas, Šiaduvos kamendorius, ir Ipalitas Sivickis, Laukuvos kamend., bet visi pagijo. Šisai pastarasis apsirgo Šilelyje per Mišias; buvo ten nuvykęs ant atlaidų. Matyt, nevedusių pačios cholera nemėgia.

Teatspėja kas, dėlko cholera naikino daugiausia žydus? Vieni tvirtino, juog svariausi priežastis — tai žydams privalus nevalumas; ale ir iš sodiečių ne vienas teip-pat gyvena. Kiti sakė, juog permaža viltis Dievop. Bet ką pasakysime apie žydų vaikus, dar neturinčius supratimo, kurių vienok visų daugiausiai išmirė. Kiti tvirtino, juog žydų cholera daugiausia miršta dėlto, kad cholera — tai azijatiška liga, todėl azijatiečius visų daugiausia griebė. Bet žydai, nuo kiek amžių pas mus apsigyvenę, jau nebe-azijatiečiai. Vieni žodžių, tas dalykas pasiliko neatspėtas. Gruodžio mėn. cholera Žemaičiuose visur apsistojo, ir tą priepuolį skaitome jau už pasibaigusį. —

§ 125. 1849 metai.

1849 metai buvo sekantįs: sausio mėnesyje buvo gana šalta; vasaryje atrėkis ir šilta; kovo ir balandžio m. buvo labiaus šilta, neg visados tame laike turi būti. Pradžia gegužės buvo labai puiki ir šilta; nuo antrosios pusės mėn. lyg 7 dienai birželio be pertrūkio buvo šalta ir lytus; žemose vietose žolė iššalo; daugalyje vietų plaukiančius rugius šalčiai pagadino. Lyg liepos mėn. negalėjo apseiti be kailinių. Kadangi medžiai peržydėjo per pirmąją gegužės šilimą, todėl vaisių ir visokių uogų buvo gausinga.

Javai gana geri; puikiausi — tai žirniai, bet, dėl gausumo drėgmės, perlabai išaugę, žydėjo lyg rudeniui, mažai užsimegzdami; ant galo, dar tebežydžiančius šalčiai užniko. Šieno buvo maža ir to be lytaus negalėjo surinkti. Rudens šalčiai ant galo pasirodė; metai apskritai buvo šalti. Ruduo tęsė lyg šv. Martynui. Lyg tol gyvuliai po lauką vaikščiojo. Šaltis staigiai užėjo; iškrito sniegas, ir tuojaus sutvirtėjo žiemos kelias. Nuo šv. Martyno lyg Naujiems Metams nebuvo nėjokio atdrėkio. Termometras visuomet rodė mažiausia — 10° šalčio. Kareiviai, iš Vengrijos grįždami, daugiausia Žemaičiuose žiemavojo. Žymiai pakėlė šieno prekę. Į Šiaulius ir Raseinius užnešė cholera, kuri vienok neišėjo į sodžius. Apskritai sakant, mirė per 1849 metus labai mažai.

Arklys ir Perkūnas.

Sakmė.

Viseip ant svieto jug nutinka:

Vienam štai tas,

Kitam vėl kitas

Dalykās amžinai netinka, —

Teip tai ir Arkliui jo žvengimas nepatiko.

Dėlko ir kaip, sunku atspėti.

Perkūno ko maldavo, verta pažymėti.

Arklys ant Lietuvos Olimpo vos atvyko.

Žemybės pilnas, prieš dievaitį stojo.

— Perkūne! — tarė: gal kas apsirinka,

Bet man — stačiai žvengimas mano nepatinka,

Užtat atėjau paprašyt,

Kad teiktumeis žvengimą mano permaintyt!... —

Kada per ašaras tuos žodžius vien kartojo,

Dievaitis, atsakydamas, teip bylojo:

— Nors nepritiktų man atšaukti ištarimą

Ir žvėrimis atmaintyti duotą prigimimą,

Vienok-gi teiksiuos išklaudyti... — Tarė

Ir, brakš, iš Arklio Asilą padarė...

Perkūnas ir šendieną šiteip kad korotų,
Tėvynė gal bajorų*) daugalio nustotų.]

Mikalojus Dagilėlis.

Antukas.

Pasakėlė.

— Skubink, Antuti! Kada nueisiva į vieta, jei teip slenksi ir dairysies? — sakė nebejauna Saliamė į septynių metų vaiką, vezdama jį į matomąją jau Kvietienių kaimą.

— Tamsta, tetute, teip greitai eini... Aš negaliu paspėti... man kojos paskaudo... skundėsi vaikas.

— Kaima jau matytis. Tenai pas dėdžių atilsėsi.... Dabar pasiskubink, žinai, kaip man kiekviena valandėlė brangi.

Vaikas keletą žingsnių bėgte-pabėgo ir vėl ėmė dairytis į šalis.

Gegužės mėnuo. Oras buvo šiltas, tykus. Vituriai čiulbėjo, augštai lakiodami, savo graudingą giesmę. Ta giesmė žadino, kartu ramino nuvargintąją žmogaus širdį. Nuo pievų įvairios žydinčios žolelės gardžiai kvėpėjo. Pienių, geltoninkių, rasučių, skambalėlių žiedai margaliavo. Dangus buvo žydras, be jokio debesėlio. Vaikas dairės, pats nenumanydamas, kodėl čė teip lengva kvėpuoti. Kad Saliamė neragintų, būtų atsigulęs ant minkštos pievutės, skynęs žolių žiedus, klausęs viturio giesmės.

Saliamės motina pirm kelių dienų mirė. Ji buvo Antuko tikroji teta ir paskutinė globėja. Jo motina, mirdama, pasišaukė seserį ir atidavus anai visus savo marmalus ir karvę, išmeldė, idant ana paaugintų jos trečiąjį mažiausįjį sūnelį, dviejų metų. — Saliamės motinai neilgai teko gyventi ir pildyti sesers paliepinus. Iki septynių metų paauginusi vaiką, nuspindėjo. Karvė jau buvo seniai parduota; daiktai kas-žin-kur išsisklaidę. Antukas neturėjo nieko, ir drabužėliai, kuriais buvo apsi-vilkęs, kiauri ir nublukę. Saliamė, miestelyje drabužius

*) Nes daugumui prigimta lietuviška kalba nebeatinka. Red.

skalbdama ir sunkiai dirbdama, nenorėjo ar neišgalejo vaiko maitinti. Žinant-gi Antuko tėvo tikram broliui esant pasiturinčiu ūkininku Kvietinių kaimoje, vedė anam vaiką auginti.

Ieinant į kaimą, Saliamė ėmė vaiką mokinti:

— Tik neužmirški įėjęs į grinčią dėdei ir dėdienei ranką pabučiuoti, kojas apkabinti, idant tave pas savę priimtų, pats paprašyki. Aš neturiu kuo tavęs maitinti — atgal nevesiu . . . Nusizemink, vaikeli, kaip pridera našlaičiui . . . būs pas juos tau gerai . . .

Antukas nesitėmijo Saliamės privadžiojimų. Jam, pirmą kartą išėjus toliaus iš miestelio, visas įstabu rodės. Žvalgėdė į visas šalis; pamatęs-gi keletą vaikų, po gatvę lakstančių, jau būtų nubėgęs pas juos, jei Saliamė nebūtų sulaikiusi už rankutės, tardama:

— Žiurėk, dėdės namai čę-pat; tau-gi kas rūpi? Eiva kartu!

Antukas, paklausęs, įėjo paskui į gražius namus.

— Tegu būs pagarbintas Jezus Kristus! — pratarė, peržengdama slengstį Saliamė.

— Ant amžių amžinyjų. Amen. — Aiškiai atsakė, pasikeldama nuo suolo, drūta, kaip kugis, ir raudona moteriškė. Buvo tai Antuko dėdena. Nuo sykio pažinusi Saliamę, atspėjusi vaiką, susiraukė. Negirdėjo apie Saliamės motinos mirimą; dingojo tik, kad pagalbos vaikui melsti atėjo.

Gričioje nebuvo nieko iš vyresniųjų. Devynių metų mergytė ir penkių metų vaikiukas rengėsi valgyti. Buvo tai Onytė ir Kaziukas, jauniausieji ūkininko vaikai. Visa tų namų šeimyna buvo lauke prie darbo.

Saliamė, užtėmijusi šeiminkės susiraukimą, pati pirm pabučiavus jos riebią ranką, vaiką stumtelėjo prie jos. Tam-gi bučiuojant dėdienės ranką, daugiau rūpėjo Kaziukas, kurs, pritrupinęs duonos į pieną, rengėsi valgyti, negu susirankusi šeiminkė.

— Meldžiamoji! — pradėjo plonu, meldžiančiu balsu Saliamė, vėl bučiuodama drūtos šeiminkės ranką: Motina mano pasimirė, ilgai sirgo . . . nuplikau per jos ligą

visišškai . . . į skolas įbridau . . . negreitai galėsiu išsi-mokėti . . . sunku man pačiai, beveik nieko neturinčiai išmįsti . . . vaiko daugiau negaliu auginti . . . jūs turtingi esate, būkite ir malonus priimkite pas save Antuką! Geras vaikas, lėtas, nepatirsite nuo jo nieko pikto. Paauginę keletą metų, leisite kur į piemenis . . . Juogiai tamstos pats — tikrasis dėdė jam . . .

— Ne iš balos męs tuos turtus semiamo! — pertraukė jau supykusi boba. — Sunkiai dirbome, lykijome, tai ir turime, sau ir savo vaikams ne kokiems valkatoms. Męs negalime visų girtuoklių vaikų auginti . . . . Juogiai jo tėvas turėjo tiek pat žemės . . . . reikėjo jam nekleisti pinigų ant ariekos . . . . užtektų ir jam, ir jo vaikams . . . . ans iš ariekos ir galą gavo, palikdamas pačią su vaikais var guose . . . . Męs nekalti . . . .

— Vaikas teipo-gi nėkuo nekaltas. — Atvertė Saliamė.

— O męs kuo kalti? . . . . Veskis jį, kur tinka! męs neimsime!

— Tai kur jį dėsiu? . . . . paliksiu tamstoms ir gana! Jūs dėdės esate, jūsų priedermė rūpintis apie jį! — Atsakė jau nekantriai Saliamė.

— O kur-gi jo karvę ir daiktelius padėjota? — užklausė atsiminusi dėdiena.

— Mudvi jį penkis metus auginova; man nėkas neliko!

— Reikėjo, Antuko motinai man jį mirštant palikti kartu su visais daiktais ir karve, tai gal būčiau auginusi . . . . Dabar-gi ne!

— Be širdies esi, Tamsta, jei našlaitį atstumi! nelaimis Viešpats Dievas, jį pavarusiai . . . . Vienok dėkite jį, kur norite; aš jo iš čionai nevesiu atgal . . . . Su Dievu!

Tuos žodžius trankiai užtariusi, apsigrįžo ir greitai išėjo iš grįčios. Atlikusi dėdiena iš karto neįmanė, ką veikti: ar vytiis paskui Saliamės, ar vaiką išgrūsti pro duris. Iš piktumo jai kojos sustingo; negalėjo pasijudinti iš vietos. Antukas, persigandęs, stovėjo prie durų, per jo veidelius rietėjo dvi ašari.

Mažai Onytei pagailo našlaičio; prisiartinusi prie motinos, jį meiliai tarė:

— Mamute, nevaryk jo, jis verkia . . . . .

Motinos širdis, tartum, biskį atlyžo.

— Pavalgydysiu jį, ir te einie pas savo brolių! turi du, vienam jau ant septyniolikos metų užstojo; kits biskį jaunesnis; abu tarnauja. Gali jau tokie rūpintis apie tikrąjį brolių!

Trenkė durimis, išeidama į kamara, bet po valandėlei atnešė pieno bliūdėlį ir duonos riekelę.

— Valgyk greitai, idant šendieną nueitumei pas brolio savo, iš čę netoli, tik dvi viorsti.

Norėjo, kogreičiausiai atsikratyti juo, dabar niekam nematant ir nežinant.

Antukui pradėjus valgyti, Onutė su Kaziuku prisiartino ir ėmė kalbinti. Tai kamantinėjo, tai vėl gyrėsi viens kitam. Motina, išeidama į daržą, dar sykį paliepė Antukui, pavalgius tuojaus eiti sau. Bet vaikas, užsišnekėjęs, greitai užmiršo viską; po valandėlei linksmi juokės ir pėliojo su savo giminaičiais . . .

Netrukus, dėdiena iš daržo pagrižo, visiškai atlyžusi, bet kaip pirm nenorinti Antuko pas save laikyti. Nukabinusi nuo gembės senąją palšąją skepetą, aprišo vaiką ir liepė Onytei palydėti iki Paupių kaimos, kur vyriausis jo brolis arklininku buvo.

— Kelio nežinodamas, gal paklysti, — sakė.

Onytė linksma užsigobusi skarele ir paėmusi už rankelės Antuką, išėjo per duris.

Pro kluonus išėjusiem, dar linksmiaus liko. Per pievas tarp rūgių eidamu, tankiai sustodavo. Skynė gražiausiųjų žolelių žiedus. Dairėsi, ar neužžvelgs kur viturio lizdelio. Stebėjosi skruzdžių išmintimi ir darbumu; tai margųjų drugių gražumu. — Nieks judvieju neragino — galėjo gaisoti. Onytė, nekartą jau tuo keliuėjusi, žinojo, paspėsianti su saule dar grįšti namon; nesiskubino.

Įeidamu į Paupių kaimą, sutiko seną bobelę. Onytė pirm pasveikinusi ją užklausė: „Kurie čę Kairio namai, žinojo, pas jų Antuko brolis Vincukas esąs. Bobutė, parodžiusi jiem artimiausįjį kiemą, pasakė:

— Dabar jo [namie nerasita,] jeibent palauksita, kol nuo darbo pagriš.

Onytei iš pogimio drąsiai esant, bepigu buvo klausti; vienas Antukas neišdrįstų nepažįstamo žmogaus užkalbinti. Ir dabar mergytė, meiliai padėkavojusi bobelei, įvedė vaiką į Kairių kiemą. Čę rado senąją Kairienę ant slenksčio besėdinčią ir kukulaičius vakarienei dirbančią. Gražiai aną pasveikinusi, pasisakė atvedusi Antuką prie brolio; ano jau niekas laikyti nenor. Senosios Kairienės giliai įdubusiose akyse gailėstis sužibėjo. Ji savo liesa, sugrubusia ranka paglostė našlaičio galvelę ir tarė:

— Te pabūva, kol brolio sulauks sugrižtant nuo darbo.

Tada mergytė, atvedusioji vaiką, papasakojo viską, ką apie jį žinojo. Kairienė, klausydama, sunkiai atsiduso, galvą palingavo. Antukas-gi stovėjo, pats nieko nesakydamas. — Saulė leidosi vis žemyn. Onytė, apsidairiusi, pabugo, kad jos vakaras lauke neužtiktų — ilgai sugaišo po pievas. Atsisveikinusi su Kairiene ir Antuku, greitai nuėjo namon.]

Po valandai, pavargusiam Vincukui sugrižus iš lauko, pasakė Kairienė, kad jo mažasis brolelis čę esąs ir kad jis jau paliko be jokios globos.

Vincukas susirūpino, kur jis dės Antuką? Jo alga maža, vos jam užtenka išieginiams drabužiams ir čebatams. Kas daryti? — Pats neįmanė.

Gerai Kairienei, pamačiusiai Vincuko rūpestį, širdis suskaudo. Priėjusi prie jo, ranką ant peties uždėjusi, ėmė raminti:

— Nesirūpink, vaikeli, Dievas dorųjū neapleidžia; tu mums geras buvai, ištikimai dirbai, už tat man tavęs ir gailu! Pakalbėsiu su patim . . . mudu savo vaikų neturiva, gal galėsiva bent per žiemą jį priglausti . . . žinai, dabar patįs duoną perkava, negaliva dar vieno valgydinti . . . Vasara, šilta — teenie elgetauti. Ne jis pirmas teip maitinos — yra mielaširdingų žmonių — meduos jam badu mirti.

— Mažutis, dar kur paklys . . . — Dejavo Vincukas.

— Nebijok, aš jį pamokysiu, kelius išrodysiu; tegu rytoj per Paupių kaimą pereis. Gal surinks biskį duonos, tai jį keletą dienų prie savęs palaikysiu, poterių pamokysiu ir teininie į artimiausias kaimas.

— Tiesa, tetut', sakai — ištaraė nusiramines Vincukas, bučiuodamas tešlotą seniukės ranką.

Jiems bešnekant, įėjo į grįčią Kairys, kurs buvo užėjęs pas kaimyną. Kairienė, pamačiusi savo vyrą įeinant, pradėjo suktis apie puodus. Pastatė bliūdą su garuojančiais kukulaičiais ant stalo; padėjo šaukštus ir duoną. Išalkusiems valgis gardžiai pakvipo, nors buvo mažai užbaltytas, tamsus, tartum debesis. Kairys sėdo už stalo. Persižėgnojęs, pašaukė Vincuką. Kairienė tuo tarpu, pripilusi valgio mažų bliūdžiuką, pastatė ant suolo Antukui. Vikriai sukdamosi po grįčią, pasakojo pačiam apie Antuko vargus, kaip tai sunku mažam vaikui atlikti našlaičiu. — Gailėjosi juodu, negalėdamu pas save vaizą palikti; būtų auginysiu, mylėjysiu, mokinysiu. Dar, kad kas jį iki rudeniui palaikytų paskui ir pas juos būs duonos daugiau, jei javai užderės.

Vincukas klausės tų kalbų sugraudintas; Kairių geros širdis ašaras iš jo akių spaudė.

Pabaigę valgyti, persižėgnoję, atsistėjo nuo stalo. Pavargęs Kairys tuojaus stenėdamas atsigulė. Dėkingas Vincukas dar padėjo Kairienei indus sumazgoti. Pagaliaus, atsigulęs su Antuku vienoje lovoje, ėmė jį kamantinėti. Vienok maž ką išgirdo nuo jo: mažiukas, nuvargintas keliu ir naujais įspudžiais, greitai užmigo.

Kairienės nulėmimas įvyko: po keletos dienų ėjo sau Antukas iš Paupių į kitas kaimas duonos jieškoti. Pirmojoje kaimoje gerai pavalgydintas, apščiai duonos gavęs, daugiau negeidė ir teip jam sunku buvo nešti. Saulė jį kaitino, prakaitas dideliais lašais rietėjo per veidus. Pavargus nabagėliui, užėjo noras užsukti iš kelio taku į mišką. Neilgai sanprotaudamas, įėjo. Nuo syk pajutęs vėsesnį orą, džiaugė; viskas jį traukė prie savęs ir ramino. Kiek čę paukščių, ir kiekvienas kitonišku balsu šaukia. Medžių šakos lingu jas iš lengvo, lapai duoda pavėsi. Galima

čę ir stebėtis, ir ilsėtis ant minkštučių samanų. Vaikui linksma liko; užmiršo visus vargus, nebijojo pavojaus, paklydimo. Greitai atsilsėjęs, ėjo vis gilyn ir gilyn į mišką, rinkdamas kankorėžius.

Vakarui artinantis, saulė vis žemyn leidosi. Vaikas vienas būtų paklydęs, jei būtų nepasitikęs Raginių kaimo kerdžiaus su piemenimis galvijus ganančių. Jie pamatę nepažįstamąjį vaikeli, vieną miške nustebė. Piemenis apspito jį.

— Kas tu per vienas? — klausė drūtas Juozukas.

— Antukas — atsakė, nuleidęs akis, nedrąsiai našlaitis.

— Iš kur esi ir ko čę atėjai? Rasi paklydai? — užklausė pats kerdžius.

Antukas, nuo mažų dienų papratintas senuosius lenkti, prisiartinio prie kerdžiaus ranką pabučiuoti. Senis, paėmęs paklydusį vaikeli už rankutės, patraukė paskui save, ir atsisdėdęs ant kelmo, pradėjo klausinėti. Antukas, kaip mokėjo apsakė visą teisybę. Pagaliaus pridūrė, kad jam sunku elgetauti, kaimų šunų bijas, prašyti nedrįstas.

— Ui, vargelis, vargelis, kaip teks mažam svetimus šunis erzinti! — atsiduso senis, pagailėjęs našlaičio. — Kad tave bent kas priglaustų... kiteip pražūsi, nabagėli, vargužėli...

— Jei bent kas iš turtingųjų, — atsiliepė, linguodamas galvą, didžiausis piemuo Petriukas — Šį metą po kaimas mažai tėra duonos.

— Galėtų, jei tik norėtų ir visa kaima — tarė rimtai kerdžius. — Kas vienam per sunkus yra, būriui menkas dalykas; reikia vien tik sutarimo.

— Tiesa, tiesa, dėduti — atsiliepė Jurgiukas, vadintas išmintinguoju. — Man gera mintis į galvą atėjo; juogiai mūsų būrelis yra, galime susitarę mėš per vasarą jį čę miške maitinti; reikia tik, kad kiekvienas po truputį savo valgio jam duotų. Mūsų dešimtis yra... užteks, jis mažas.

— Gerai sakai! — sušuko vienturtis starastos sūnus Simukas — Mėš per vasarą jį augisime, tai būs mūsų vaikas? — Ir pripuolęs prie Antuko, pagavęs jį pusiau į

glėbį, pakėlė, kaip galėjo augštai, šaukdamas: „mūsų vaikas! mūsų augintinis“!

— Būs mūsų augintinis! — sušuko visi vienu balsu. Visiems nutilus, atsiliepė Petriukas.

— Iki rudens išmaitysime jį; paskui gal po kaimas būs daugiau duonos; juog, sako, Kairys jį prigladius per žiemą.

Geros širdies kerdžius neprieštaravo vaikams. Pradėjo kart stigavoti, kaip jį penės, kaip dengs, kas ką atneš.

— Kur-gi jis nakvos? — užklausė kerdžius — juog į kaimą jo vesti negalime.

— Męs čę jam namelius iš lentgalių pastatysime, — atsiliepė Juozukas. — Šią naktį mums prašant gal girininkas neatsakysias ir priimsias ant nakvinės.

— Rytoj jam namus įkursime! — sušuko Petriukas. Kreipdamasis-gi prie Antuko, užklausė: — Ar nebijosi vienas nakvoti?

— Ne, — atsakė našlaitis.

— Šendieną, aš jam savo rudinę paliksiu — tarė Jurgiukas: turės kuo užsikloti.

Kaip sutarė, teip ir padarė. Nuvedę prie girininko Antuką, papasakojo jam savo užmanymą. Tas prasijuokė.

— Pažiūrėsiu, ar jums neatsibos jis.

Vienok priėmė našlaitį ant nakvinės.

Ant rytojaus vieni piemenis skubino nešini. Vieni lentgalius vilko, kiti šiaudus, tretii išprašė nuo tėvų senų vynių lentų sujungimui. Viską sukrovė į vieną aprinktą vietą ant kalnelio. Pradėję statyti sienas, pamatė, juog jiems neužteks tos medegos budos pastatymui. Reikėjo jieškoti miške tuinų. Reikėjo pririnkti samanų plyšių užkimšimui, molio-gi aplipimui. Nevyko jiems, kaip troško, vieną dieną namus įkurti. Po du darbavosi nenustodamu. Kiti galvijus tuo tarpu ganė su kerdžiumi. Statančiuoju ruošės vikriai: kalė, plyšius kemšo, moliu lipino, dengė. Teip jiems keletą dienų dirbus, nameliai tapo ištaisyti... tokio didumo, kad visi kartu galėjo nuo lytaus juose pasislėpti. Viduje išgrindo akmenimis duobelę — ugnies kūrimui. Durų padarė dvejas, vienos ties kitų, nes Antukas teip prašė, sakydamas:

— Jei mane [kas per vienas užsivyty,] [idant] galėčiau per kitas išsprukti į mišką.

Piemenis pabaigę, didelį džiaugsmą gavo, žiūrėdami į savo darbo triobą, kaip reikint, stovinčią. Šokinėjo apie ją spardės, patys neįmanydami, kaip savo džiaugsmą išrodyti.

Antukas, nors mažas, drąsus buvo; gal nenumanė pavojaus. Jis nebijojo vienas nakvoti miške. Teisybė, girininkas netoli gyveno ir arklininkas su arkliais naktigonėn atjodavo.

Piemenims, ir darbą pabaigus, neįkirėjo Antukas... vaikas buvo nežūlus, linksmas ir malonus. Greitai užmiršęs savo vargus, dračijos su visais, kaip jaunas katinėlis. Kerdžius mokino jį poterių, Dievo prisakymų. Liepė rytą-vakarą klauptis ir melstis už tėvų dūšias, už gerodarius. Ir už tą žemę, kuri mus maitina, ir už tos paukščius, kurie mus linksmina. Liepė melsti nuo Dievo prieteliams ir neprieteliams Š. Dvasios, duonos, sveikatos, sutikimo ir laimės. Nekaltoji-gi našlaičio maldą tykus vėjelis nešdavo prie amžinojo Tėvo sosto, kaipo brangiausių žemčiugus.

Kitą kart' vėl kerdžius susirinkusiems piemenims pasakojo: kaip Viešpats Dievas pasaulę įkūrė, kaip žmogų sutvėrė. Tai vėl apie Jėzų Kristų, Kursai žmones mylėtis mokino ir Pats teip juos numylėjo, kad norėjo būti už juos nukankintas.

Kiek-gi dainų, puikių-puikiausių kerdžius mokėjo, nieks neišrokuos. Mokino piemenis dainuoti; kartais pasakas jiems sakė ilgas, ilgas. Bet tada tik leido jiems dainuoti ir pasakų klausyti, jei gerai žinojo, kad galvijai niekur iškados nepadarysią. Jo žodžiai buvo: „galime linksmintis tik savo priedermes atlikę.“ — Dėja, jei išgirdo kada piemenis mušantis ar koliojantis; tada barė juos ir privadžiojo, sakydamas: „jei nuo mažų dienų paprasite prie vaidų, tai visą amžių sau gero nematysite ir laimės, kurią duoda sutikimas ir meilė, nepatirsite.“ — Kitą kart' vėl privadžiojo žodžius kn. Tatarės (buvo ant knygų mokintas); sakė — „nors žmogus paklysta, tai ir tada

reikia jo gailėtis ir netinka jį skriausti, žmogų perskaudžiai užgauti ir žodžiu, nepritinka padorios širdis žmogui. . . .“

Jei pamatė kurį galvijus daužiant, — barė ir gėdino nusikaltusį tol, kol ans nepasisakė daugiau tuo nedarysiąs.

Sakėme jau, juog kerdžius įvairių giesmių ir dainų daug mokėjo. Jiems užgiedojus „Žiok, žiok, žiokeli“ arba kitą kokią, giria savo užimu pritardavo, paukščiai-gi ir žvėris stabtelėdavo ir klausydavos, tartum stebėdamos.

Teip jiems linksmi begyvenant, vasara neprailgo. Rugsėjui mėnesiui atėjus, naktis tapo ilgesnės, oras šaltesnis. Medžių lapai gelsti pradėjo, paukščių skaitlius susimažino; likusieji jau teip linksmi nečiulbėjo. — Mažam Antukui nerūpėjo, kur jis žiemą žiemavosiąs. Geri piemenis ir kerdžius vaiką, už jo meilumą pamylėję, nenorėjo Kairiams atiduoti. Stigavojo, tarė, patįs neįmanydami, ką daryti, idant vaikas per žiemą prie jų pasilaikytų. Liūdnas piemenims atsitikimas išėjo Antukui ant gero. Vieną gražią rudens dieną atjojo į mišką su tarnu koks puikus ponas, grapo užvaizda. Ans pasišaukęs girininką, su juo po mišką besibastydamas, užžvelgė mažutę lyg kad piemenų budą, trobelę. Patyręs nuo girininko, kas ją pastatęs, pradėjo skaudžiai barti aną, už daleidimą grapo miške statyti būdas. Puikiam ponui išvažiavus, girininkas pasakęs kerdžiui, už ką buvo bartas, liepė piemenims išardyti Antuko pastogę. Nusiminę ir nuliūdę piemenis ilgai stovėjo, gailingai žiūrėdami į tuos mylimuosius namelius, jų rankomis įkurtus. Sunku jiems buvo ardyti, ką su tokiu vargu ir džiaugsmu taisė. Senis kerdžius, nujutęs tai, pats išnesė visus sukrautus trobelėje marmalėlius, pasakė girininkui:

— Kad jums kliūva, pats uždeg! Vaikams širdis ir teip skauda.

Girininkas, sujieškojęs skiltuvą, titnagą ir pintį delmone, sudavė skiltuvu per titnagą, kibirkštis pašoko ant pinties. Tad atsiklaupęs ant žemės, paėmė sausų samanų saujelę ir įpūtė ugnį: akimirksnyje visa trobelė

buvo liepsnoje. Antukui, žiūrint, širdis paskaudo. Jis surikęs, ėmė verkti. Gailios širdies piemenis puolė jį maldyti.

Kerdžius atsiliepė:

— Dabar, vaikeliai, rudeniui užstojus duonos pas jusų tėvų gausiai yra. — Melskite jų, idant to mūsų Antukėlio neapleistų. Kad per žiemą priglaustų.

— Aš savo tėvams rankas kojas išbučiuosiu, idant jį kokį laiką prie savęs palaikytų, — sušuko storastos sūnus Simukas.

— Puikiai! pagyrė kerdžius, dėdamas ranką ant Simuko peties. — Tavo tėvas išmintingas ir pasituris; jo visa kaima klauso.

— Ir mes prašysime savo tėvų! — vienu balsa šaukė, visi piemenis.

Sutarė, kaip daryti. Simukui teko pirmam vesti prie savo tėvų Antuką. Lepintas tėvų sūnus nebijojo barimo.

Vakare galvijus pargindamas, Simukas vedinas našlaičiu, įėjo į kiemą. Pirma pasitikusi jį motina tuojaus užklausė, kieno vaiką atvedęs. Simukas pirm pabučiavęs motinos ranką, pradėjo savo užmanymą pasakoti, kart prašyti, idant jį užtartų prieš tėvą. Motina, apsidžiaugusi savo sūnaus gerais palinkimais, stebėjosi, kad jis lygšioliai jai nieko nesakęs. Tada Simukas pasakė, kad jie geidė patįs be jokios iš šalies pagalbos Antuką auginti, bet per žiemą negalėtų to padaryti.

Jiem bekalbant ir karves į diendaržį suvarant, įėjo tėvas į kiemą. Motina mirktelėjo sūnui, kad pats pirmą prašytų.

— Tatulėli! — pradėjo sūnus, bučiuodamas tėvo ranką: ar padarysi, ką prašysiu? Ar padarysi?

— Ko nori? — užklausė tėvas, nieko nesomodamas, ir, priejęs, atsisėdo pasienyje ant suolo.

Simukas tik glaudės, apkabinęs tėvą, pats neįmanydamas, nuo ko pradėti savo prašymą. Tada motina prisiartinusi apsakė visą reikalą, rodydama našlaitį.

Tėvas, valandėlę padumojęs, pradėjo:

— Tuo tarpu tebuva pas mus. Paskui reikės su kaimynais pašnekėti, manding, jie sutiks. Kaima didelė, nesunku būs kiekvienam laiks nuo laiko našlaitį kokią sanvaitę palaikyti . . . . Beje, Simuti, tu turi man pažadėti, kad šią žiemą pats stropiai mokysies ir to, ką jau moki, Antuką mokysi . . . . .

Sūnus būtų tuojaus pažadėjęs, bet tėvas, žinąs savo sūnaus tingumą prie mokslo, sulaikė jį:

— Pirm reikia gerai apmąstyti, ką pažadi; ar galėsi atitesėti?

Simukas, valandėlę patylėjęs, atsiliepė.

— Skaityti juogiai jau moku, galėsiu nors tuojaus pradėti jį mokinti. Rašyti vėl galiaus vieną rašmenę parašau, tik pats iš jų gerai žodžių sudėti nemoku, bet išmoksiu.

— Padėkavokita tėvui, — atsiliepė motyna: ir eikita visi vakarienės valgytų.

Nedrašiai prisiartino Antukas pabučiuoti storastai ranką. Simukas netvėrė iš džiaugsmo, pagavęs našlaitį už rankelių, pradėjo su juo kart suktis, šokinėti. Motina turėjo keletą kartų šaukti, kad nusiramintų ir eitų valgyti.

Keletai dienų praslinkus, nedėdienyje, storasta, susiėjęs su kaimynais, sutarė: idant kiekvienas iš jų palaikytų prie savęs po sanvaitę Antuką ir siųstų kitam, teip į rinkį. Pats pažadėjo duoti dangovę.

Teip ir atliko Paginių kaimoje Antukas žiemavoti . . .

N.

Aš dirbau, ką tiktai norėjau...

(Juokdaringas pamėgdžiojimas Margalio „Gimtinės Paminėjimas“.
Veiz. „Volungė“ 15 p.)*

„Meiliai primena tas laikas,
Kad aš, nekaltas dar, kaip vaikas,
Pas tėvus mylimus viešėjau
Ir dirbau, ką tiktai norėjau“... (Margelio žodžiai).
Teip, kartą motina pas pečių,
Užmaniusi iškept' ragaiši,
Kvietienius, rodos, miltus maišė:
Tikėjosi, matytis, svečio.
Aš dirbau, ką tiktai norėjau:
Saujelę smilčių ir idėjau.
Vienok, kai svečią valgydino,
Kas tikos, motina pažino...
Bet juogiai paprovos man troško,
Tuojaus ganyt išgrūdo ožkų.
Aš dirbau, ką tiktai norėjau:
Ant ožio raitas jodinėjau.
O, kaip tas mielas Mateušas!
Šiaudų jo buvo kapelušas...
Štai kartą, ardamas, užboną,
Pypkelę, kapši ir žiponą, —
Tai visa pametė vagose.
Aš dirbau, ką tiktai norėjau:
Pagavęs pypką priseilėjau, —
Man sprakšiu uždaužė per nosį.
Gobėdamas įgyti šlovę,
O jį su žemėm's sumaišyti,
Pradėjau dumblėmis blaškyti, —
Mane su botkočiu perdžiovė.
Žodžiu — „meiliai man menas laikas,
Kad aš nekaltas dar kaip vaikas,
Pas tėvus mylimus viešėjau
Ir dirbau, ką tiktai norėjau“...

Mikalojus Dagilėlis.

*) P. Margalis, žinoma, teiksis nepykti už tą sauvaliavimą.

Turinys (B) dalies.

I. Ūkės dalykai.	1
1. Dar vienas sodžius išsidalijo. <i>Drugelis</i> . 2. Veislinės antšis.	
3. Dumbblas - mėšlas. 4. Tepalas - karbolineum. <i>Margalis</i> .	
5. Sodinimas vaisinių medelių. <i>Ignotas</i> .	
II. Degtinės ir alaus gėrimas su paveikslais. <i>K. Sėlis</i>	12
III. Skusta — kirpta. Eilės iš Mickevičiaus. <i>Mažeika</i>	28
IV. Testamentas. Apysaka. <i>Margalis</i>	29
V. Nurinkit, mano širdis verpetai. Daina. <i>Margalis</i>	45
VI. Iš Vyskupo M. Valančiaus „Kronikos“.	46
§ 107. 1847 metai. Šiaurės Aušra. § 108. § 109. Cholera	
1831 m. § 113. 1848 metai. § 114. Varnių „Koplyčia“.	
§ 116. Baimė revoliucijos. § 117. Cholera Žemaičiuose 1848 m.	
§ 125. 1849 metai.	
VI. Arklys ir Perkūnas. Saktė. <i>M. Dagilėlis</i>	54
VIII. Antukas. Pasakėlė. <i>N.</i>	55
IX. Aš dirbau, ką tiktai norėjau. Satyra. <i>M. Dagilėlis</i>	67
